

Naročnina Ljudskega tednika se plačuje:  
za STO in Italijo pri upravi  
v Trstu ul. S. Frančiška 20  
za cono B pri Centru tiska  
v Kopru,  
za Jugoslavijo pri ADIT-u v  
Ljubljani, Tyrševa 34 ali na  
čekovni račun pri Komunalni  
banki, N. 6 - 1 - 90603 - 7  
Cena lista: lir 20. — din 15.  
— v Jugoslaviji in din 8 v  
conci B.

# LJUDSKI TEDNIK

CENA 20 lir.

TRST 9. junija 1950

LETO PETO številka 217

Poštnina plačana v gotovini.

Spedizione in abb. post. II. gruppo

Uredništvo Ljudskega tednika:

Trst, ul. Montecchi 6-II. Rokopise pošiljati na naslov uredništva. Po uporabi se rokopisi, razen na izrecno željo, ne vračajo. Vse ostale dopise administrativnega značaja je treba pošiljati na Upravo listov Založništva tržaškega tiska v Trstu, ul. S. Frančiška 20.



LJUDSKI  
TEDNIK

V NEDELJO «DAN SLOVENSKE KULTURE»



## Kronika

20. junija se bodo pričela v Parizu pogajanja o izvajanju francoskega načrta o jeklu. Francijo bo predstavljala Jean Monnet. Schuman je k tem pogajanjem izjavil, da bodo dolga in težka; o njih izidu bodo prijateljske vlade vsak dan obveščene.

Po nepotrjenih vesteh, naj bi Moskva odstavila Hočiminha voditelja vietnamskega narodnoosvobodilnega gibanja. Druge vesti pa pravijo, da je bil postavljen za voditelja Kominforma v južnovzhodni Aziji.

Predstavnik angleškega zunanjega ministrstva je izjavil, da bo Anglija glasovala za delegata LR Kitajske samo v primeru, če bo popolnoma gotovo, da bo LR Kitajska dobila večino 7 glasov, kot to zahteva pravilnik Varnostnega sveta.

Mac Arthur je postal ministrski predsednik japonske vlade pismo, v katerem je zahteval epuracijo 24 vodilnih komunistov, od katerih je 6 članov parlamenta. Nato je Mac Arthur poslal Jošidži še en seznam, v katerem je 17 komunistov in med njimi tudi odgovorni urednik lista «Rdeči prapor». Zaradi teh ukrepov je v kratkem pričakovati odpora delavcev, ki bo pričelo s stavkami.

Poljska in Vzhodna Nemčija sta sklenili sporazum glede meje med obema državama na Odr in Nisi. Natančno bo določena v enem mesecu. Obe državi sta že podpisali trgovinski sporazum, ki predvideva 60 odst. večjo izmenjavo.

Mac Cloy, ameriški komisar v Zahodni Nemčiji je izjavil, da poljsko-nemške meje ne bo mogel dokončno določiti eno ali dvostranski sporazum. Dokončno je bo lahko določila samo mirovna pogodba.

Sovjetski poveljnik v Berlinu general Kotikov je bil razrešen službe. Nadomestil ga bo Sergej Aleksejevič Denjin.

130 pripadnikov Svobodne nemške mladine je po zadnjih podatkih zbežalo med binkoštni iz vzhodnega dela na zapadni del Berlina.

Kakor poročajo, se je Stalin zahvalil Svobodni nemški mladini za «mirovno manifestacijo» v Berlinu.

ZSSR je zapustila tudi Skrbniški svet OZN. ZSSR je s tem zapustila vse tri glavne organe OZN: Varnostni svet, ekonomsko-socialni svet in skrbniški svet.

Trygve Lie je objavil besedilo spomence, ki jo je izročil ministrom za zunanje zadeve ZDA, Britanije, Francije in ZSSR. Spomenica obsega 10 točk. Ta dokument je naslovljen na 59 držav, članic OZN. Lie je izjavil, da bo svoj načrt predložil Varnostnemu svetu in generalni skupščini OZN. Med prejšnjim tednom je imel Lie tudi razgovor z jugoslovanskim delegatom Alešem Beblerjem.

ZSSR je zahtevala od Anglije in Amerike, naj postavita japonskega cesarja pred sodišče.

Venezuela je menda odklonil sodelovanje s Plastirom v koalicijski vladi.

Bradley je pred senatno komisijo zagovarjal Trumanov predlog glede 1.222.500.000 dolarjev za vojaško pomoč Evropi. Bradley je dejal, da sicer ne veruje v bližnjo nevarnost vojne.

Skrbniški svet OZN je odločil razpravljanje glede Statuta Jeruzalema za dva tedna.

Izraelski parlament je pozdravil ukrep treh zahodnih ministrov glede prepovedi orožja na Blizni. Vzhod. Ministrski predsednik Ben Gurion pa je med debato pozval tri velesile naj ga podpre pri zahtevi po sklenitvi miru z arabskimi državami.

Dr. Heinz Krekelers je bil imenovan za prvega povojnega nemškega glavnega konzula v New Yorku.

Bononski parlament smatra «odstopa» komunističnega poslanca Kurta Muellerja kot nezakonit. Naprosil je zavezniki visoko komisijo naj podvzame korake za zaščito imunitete tega poslanca. Kot je znano, so Muellerja aretirali Sovjeti.

## OB OBISKU DE GASPERIJA V VIDMU IN ČEDADU Beneškim Slovincem pravice ne pa fašistični teror!

De Gasperi je šel v soboto na propagandno potovanje v Čedad in Videm. Prav za prav je imelo njegovo potovanje dva namena. Prvič naj bi se ministrski predsednik v teh krajih malo osvežil in se s tem pripravil na mučno parlamentarno debato o korupcijskih škandalih svojih ministrov. Drugi njegov namen pa je bil, kot je na široko pisal italijanski vladni tisk, da na kraju samem odgovori na «lažnive trditve» jugoslovanskih predstavnikov, češ da današnja demokristjanska Italija še vedno za tira in preganja 80.000 beneških Slovincov v Italiji. Danes lahko rečemo, da se je De Gasperi lahko prepričal o popolni upravičenosti jugoslovanskih obtožb.

Najprej se je ustavil v Vidmu. Tam je povedal, da ni njegov namen «govoriti pri odprtem oknu v svetu». Njegove najvažnejše besede pa so bile: «Živo želimo pomirjenje toda ne moremo si ga želeči drugače, kot možje, ponosni na svoje prepričanje in svojo preteklost».

V Čedadu pa je sprejel skupino županov iz Benečije. Sprejem je trajal samo 15 minut, kar kaže o njegovi uprskosti. Na njem je trkal županom na srce, naj povedo svojim občanom «eno samo besedo. Vse drugo je besedičenje, katerega ni treba niti zanimali, ker bi s tem izgubilo na vrednosti. Bratje smo, bratje smo postali dvakrat med vojnama. Ta cement krov nas združuje. Rečem vam, ne dovolite, ne pustite se motiti. Izražam mnenje italijanskega ljudstva in njegove vlade».

Ta naj bi bil odgovor na zahteve beneških Slovincov, ki so jih napisali in mu jih pomolili pred nos, ko je šel v cerkev v Čedadu. Napisali so: Hočemo slovenske šole, hočemo manjšinsko zakonodajo, hočemo mir, delo in kruh.

Videti je bilo, da so najeti pretepači prav dobro razumeli, kaj je mislil De Gasperi, tem, ko je dejal v Vidmu: «Kot možje smo ponosni na svoje prepričanje in preteklost. V imenu tega prepričanja in fašistične preteklosti so pričeli Slovinci, zbrane na trgu, pretepati, jim groziti in jih pljuvati. V imenu preteklosti je politika zaprla pet oseb, in sicer tajnika DFS za Benečijo Maria Konta iz Aile, Rina in Nina Birtiča iz Podbosesca, Dreščaka Jožefa iz Grmeca in Zanina Alešandra iz Skratovega; zaprla jih je, da jih azavaruje, jih izpraševala dolgo in noč in šele potem izpustila. Trikotaristi in škvadrasti so prav tako napadli Slovinci, ki so mirno sedeli v gostilni «Pri Janezu», napadli so tudi urednika «Primorskega dnevnika».

Tako smo bili zopet priče novega zločinskega napada na beneške

Slovinci. Zdi se, kot da ne bi bilo dovolj 80-letno suženjstvo, surovo nasilje in raznarodovanje pred drugo svetovno vojno in zopetnega terorja po vojni v senci demokristjanske «svobode». Po zahrbtnem umoru aktivista Juša Andreja, po žigu domačije Slovence Požarja, trikratnem napadu na sedež DFS v Sv. Petru ob Nadiži ter nestetih drugih nasiljih, so se sedaj spravi nad Slovinci ob prisotnosti De Gasperija.

Ta primer, ki ni osamljen, jasno kaže, kakšne so pravice Slovincov v Benečiji. Če zahtevajo šole v slovenskem jeziku, jih pretepaajo šovinistične tolpe, če spregovorijo slovenski otroci v šoli slovensko besedo, morajo plačati kazen, če zahtevajo Slovinci delo, dobijo klofute. Pri vsem tem pa govori De Gasperi še o «cementu krvi». Pri vsem tem si upajo italijanski šovinistični in kominformistični časopisi pisati, da so beneškim Slovincem zagotovljene vse pravice!

De Gasperi je povedal, da izražam mnenje italijanskega naroda in italijanske vlade. Če je res njegova vlada tako demokratična, v kolikor nam je že tolikokrat zatrdjeval, tedaj je njegova prva dolž-

nost, da ob napadu najetih fašistov na beneške Slovinci pred lastnimi očmi vsaj zabiše ta škandal in da zaprejo vse tiste, ki so ta napad uprizorili. To bo prvi primer, ko bodo kaznovani krivci napadov na Slovinci. Nudi se mu torej lepa priložnost, ki je prav gotovo v interesu pomirjenja ki si ga De Gasperi tako živo želi!

Da tega pomirjenja De Gasperi noče, je prav dobro tudi pokazal s tem, ko ni hotel sprejeti delegacije beneških Slovincov, ki mu je hotela razložiti obupen položaj, v katerem žive danes Slovinci v Italiji. Slovinci ni hotel sprejeti, spejel pa je delegacijo CLN, Lega nazionale, eksponentov istrske sekcije demokristjanske stranke in tržaškega šovinističnega župana Bartolija. Ti so mu predložili resolucijo o nasilju v coni B.

Sprejeti torej ni hotel Slovincov, ki upravičeno zahtevajo najosnovnejše pravice za svoj obstoj. Sprejel je šoviniste, da se z njimi pogovori o nadaljnjih gonih laži in šovinizma proti ljudski oblasti na jugoslovanskem področju STO-ja.

Italijanski vladni predstavniki so že večkrat izjavljali, da so za miren način rešitve sporov med Jugoslavijo in Italijo. Jugoslavija je s svoje strani ustvarila vse pogoje. Italijanske narodne manjšine imajo v Jugoslaviji že od prvih pričetkov

ljudske oblasti vso svobodo in možnost najširšega udejstvovanja. Nov napad na beneške Slovinci je zopet z vso zgovornostjo opozoril na neznosno nasilje, ki ga morajo prenašati Slovinci v Italiji.

Čedadski dogodki so jasen dokaz, da je bilo dosedanje govoričenje italijanskih predstavnikov ena sama laž. Ni mogoče namreč želeči zblitvanja in pomiritev, istočasno pa zanikati Slovincem v Italiji obstoj, čeprav jih odkrito zatirajo in raznarodujejo.

Položaj Slovincov v Italiji je največja sramota današnje italijanske dolske demokracije, ki je postala samo forma na podlagi katere je dopuščeno zatiranje naroda, ki je proti svoji volji in zaradi krivične mirovne pogodbe ostal izven meja svoje domovine.

## ŠE VEDNO KRIZA v Belgiji

Kakor je bilo pričakovati, je v sredo sprejel mandat za sestavo nove vlade Duveusart, ki je bil v prejšnji vladi minister za gospodarske zadeve. Duveusart je sprejel predsednika socialistične in liberalne stranke in jima sporočil, da namerava sestaviti homogeno krščansko-socialno stranko. Posebno ostro stališče so v zadnjem času zavzeli proti kralju zopet socialisti. Spaak je napisal v «Le Peuple», da se bodo socialisti borili proti kralju do skrajnosti, in nadaljevali bitko; ki se je že začela.

## Zasedanje evropskega gospodarskega sveta OZN

# POLITIKA BLOKOV POMENI NEVARNOST za mir in mednarodno sodelovanje

31. maja je začel z delom evropski gospodarski svet pri OZN. Ta komisija je organ Ekonomsko-socialnega sveta, ki je bil vzpostavljen marca leta 1947 na osnovi odločbe Generalne skupščine Organizacije združenih narodov. Naloga komisije je, da v prvi vrsti pomaga v vojni uničenim državam pri obnovi, prav tako pa mora tudi reševati medsebojne gospodarske odnose evropskih držav in njihove gospodarske zveze z izvenevropskimi državami.

Članice te komisije so vse evropske države, ki so članice OZN ter ZDA, ki so zainteresirane v Evropi, ker imajo v njej okupacijske čete. Pravico posvetovalnega glasu v komisiji pa imajo tudi Albanija, Bolgarija, Finska, Italija, Madžarska, Romunija in Svica, čeprav niso te države članice OZN. Z ozirom na značaj vprašanj, ki jih komisija rešuje, je za vse predloge potrebna soglasna odobritev.

V sestavu Evropske gospodarske komisije deluje komite za poljedelstvo, premog, električno energijo, komite za industrijo, za transport, jeklo, les,

za razvoj trgovine in za delovno silo. Izvršni sekretar Evropske ekonomske komisije je podal poročilo o delu komisije, v katerem ugotavlja, da ta ni uspela v svoji osnovni nalogi, t. j. pomoči prizadetim državam. Tega neuspeha je kriv prelom med dvema skupinama evropskih držav. V svojem poročilu ugotavlja sekretar dalje, da politična delitev Evrope na vzhod in zapad ne koristi niti enemu delu niti drugemu. Zaradi tega predlaga, da se sklene najprej sporazum, po katerem bi «zapadne» države kupovale poljedelske proizvode v vzhodnih državah, medtem ko bi vzhodne države dobivale na zapadu industrijske gospodarske proizvode.

Ugotovitev, da je delitev Evrope nevarna za mednarodno sodelovanje, je utemeljena, toda ustanavljanje dveh blokov, zapadnega in vzhodnega in dogovor med državami v okviru blokov bi pomenilo ne le utrjevanje bloke, temveč prisiliti države, ki vodijo samostojno politiko, da se opredelijo za eden ali drugi blok. To ni v interesu mednarodnega sodelovanja, kajti za razvoj gospodarskih vezi je potrebno bloke razbijati in podpreti samostojen razvoj posameznih držav.

Stališče evropskih blokov je jugoslovanski delegat dr. Joža Vilfan tudi odločno odklonil ter obsodil pojmovanje, da države z različnimi gospodarskimi sistemi avtomatično pripadajo različnim političnim blokom.

Pri volitvah predsednika komisije je bila izvoljena švedska predstavnik Karin Koch. Slovenska skupina pa je prodrla s svojim predlogom, da je bil izvoljen za predsednika komisije češkoslovaški delegat Tauber. Jugoslovanska delegacija je glasovala proti. Sed delegacije dr. Vilfan je izjavil, da ne more glasovati za predstavnika države, ki sodeluje v sovjetski ekonomski agresiji proti FLRJ, se pravi proti državi, članici te ekonomske komisije.

Poljski delegat je po tej izjavi dejal, da je Jugoslavija prešla v imperialistični tabor, kar je hotel predstavnik SZ podkrepiti, češ da sedi dr. Vilfan poleg ameriškega delegata. Ti dve izjavi sta osmešili govornike, kajti poleg jugoslovanske delegacije je sedela do sedaj sovjetska delegacija, ki pa je zaprosila, da dobi mesto poleg Ukrajincev in je bila zato delegacija ZDA pomaknjena od delegacije FLRJ.

Na zasedanju komisije je predložil

ja sovjetska delegacija resolucijo o vprašanju brezposelnosti in o diskriminaciji v mednarodni trgovini. Pri tem je govorila o ZDA. Dr. Vilfan je med razpravo ugotovil, da je vprašanje brezposelnosti pomembna stvar in da mu je treba posvetiti vso pozornost. Ugotovil je, da sovjetskega delegata, ki je isti dan podal predlog za odpravo diskriminacije v mednarodni trgovini, nič ne moti, da vodi SZ diskriminacijsko politiko do Jugoslavije. Zato je jugoslovanska delegacija mnenja, da je sovjetski predlog podan v propagandističnem namenu. Vendar je jugoslovanska delegacija mnenja, da se na te propagandistične ukrepe ne odgovori z nasprotnimi ukrepi, temveč da se začnejo stvarno obravnavati posamezna vprašanja in da se poskusi najti sporazumna rešitev.

Med razpravo je podal francoski delegat kritični pregled stanja v lastni državi in pričakuje, da bodo tudi drugi to storili.

Razprava se še nadaljuje.

## Manevri sovjetske flotile ovirajo plovo po Donavi

Zunanje ministrstvo FLRJ je poslalo protestno noto sovjetskemu poslanstvu v Beogradu zaradi kritične konvencije o režimu svobodne plovo po Donavi.

Sovjetska podonavska vojna flotila je začela namreč maja manevre na gornji Donavi, tako da je onemogočen prost prehod trgovskim ladjam. Ti manevri so vsak torek, sredo, četrtek in petek od 7. do 20. ure. Ves ta čas ladje na tem sektorju ne morejo pluti, zaradi česar trpi donavska plova znatno škodo. Jugoslavija je bila o manevrih obveščena šele 26. maja, čeprav so se ti začeli že 16. maja in je zato jugoslovanska ladja «Krivostij» prišla v ognjeno linijo sovjetskih vojnihi ladij.

Avstrijski krajevni organi so po naredbi sovjetskih vojnihi oblasti objavili, da bodo ti manevri trajali «do nadaljnjega».

Sovjetske vojne oblasti kršijo s takim svojim postopanjem določbe konvencije o režimu plovo po Donavi od leta 1948, ki jamči svobodno plovo po vsem plovnem toku Donave od Ulma do Crnega morja.

Delegacija FLRJ je tudi od donavske komisije zahtevala, da ta podvzame potrebne ukrepe, da sovjetska vlada preneha s temi motnjami.

## Demokristjanski škandal v rimskem parlamentu

Poslanec Viola, katerega so demokristjani vrgli iz svoje stranke je svoje prejšnje obtožbe proti demokristjanom, ministru Spataru, poslancu Bonomiju in Cocchio še razširil med parlamentarno debato.

Tako je obtožil ministra Spataro, demokristjana, ministra za pošte in brzojav, da je nepravilno upravljal z dediščino cremonskega prebivalstva: da je preskrbel na nedovoljen način posušilo v znesku 30 milijonov lir društvu SACN v mestu Vasto; da je preskrbel podporo 400 milijonov lir od ministrstva za javna dela neki ustanovi v Abruzzih, katere je Spataro predsednik; da je kupil novinarsko agencijo ARI z denarjem, do katerega je prišel na nezakonit način.

Demokristjanskega poslanca Pavla Bonomija predsednika združenja «Cultivatori direttiti», pa je Viola obtožil da je nepravilno upravljal s fondi Italijanske fede-

racije agrarnih konsorcijev in Nacionalnega konsorcija Canapa; da je na nedovoljen način kupčeval ter se pri tem posluževal imen raznih ustanov, ki spadajo v Nacionalni zavod za zavarovanje.

Na seji v sredo sta padla dva predloga glede preiskovalnih komisij. Prvega je predložila opozicija. Po njem bi ustanovili preiskovalno parlamentarno komisijo, ki bi preiskala škandal predvsem iz politične strani. Predlog je bil odbit.

Demokristjani pa so predlagali in z večino tudi dosegli sprejetje predloga, po katerem bo imenovana komisija samo s to nalogo, da ugotovi ali pomeni objavljanje podatkov o omenjenih treh osebah obrekovanje ali ne. To je pač juridična forma z namenom prikrievanja prave politične važnosti škandala. Minister Spataro še vedno sedi v vladi.



# Sovjetska "borba za mir" je borba za širjenje hegemonije Z S S R

Danes pomeni boj za mir pa čeprav slab mir, kakršen je bil v pogojih versajskega sistema, ali pa še slabši mir, kakršen je zdaj (s stališča mednarodnega prava je to formalno premirje), najučinkovitejši boj proti imperializmu, za demokracijo in za socializem. Boj za mir pomeni mobilizacijo vseh protimperialističnih sil.

Zdaj, ko si ameriški imperialisti trudijo podrediti ves kapitalistični svet je Sovjetska zveza pričela svojo borbo za mir s tem, da si hoče ves socialistični svet podrediti svoji varuštvi. Sedanji sovjetski voditelji pozabljajo na to, kar je mislil Lenin, ko je zapisal:

«Ni dvoma, da gre razvoj v smeri enotnega, univerzalnega trsta, ki bo poži vsa podjetja brez izjeme. Razvoj k temu se vrši v različnih okoliščinah, v takšnem tempu, v takšnih protislovjih, konflikatih in napredkih — in sicer nikakor ne zgolj ekonomskih, marveč tudi političnih, nacionalnih in temu podobno — da bo neogibno prej, kakor bi dozorela stvar do svetovnega trsta, do "ultraimperialistične, svetovne združbe nacionalnih finančnih kapitalov, imperializem moral neogibno razpasti, da se bo moral kapitalizem preusmeriti v svoje protislovje».

Sovjetski voditelji pa nasprotno od tega danes mislijo, da se bo spopadej ameriški ultraimperializem, ki bo poži vse kapitalistične države brez izjeme — s socialističnim svetom, ki naj bi se spremenil v en sam socialistični trst. Tako to danes razumejo sovjetski voditelji in esvetujejo drugim socialističnim državam, naj se puste pokreči v obliki neomejene oblasti. NKVD, postavljajo jim Rokosovske na čelo nacionalnih armad itd. Težnje malih narodov po samoodločitvi in obraniti neodvisnosti, težnje zatiranih razredov po demokratizaciji režimov v posameznih državah, narodnih manjšin po zaščiti svojih nacionalnih pravic, oborožene narodnoosvobodilne borbe — vse to so pa samo drugovrstni ali tretjvrstni elementi zunanje politike in vojaške strategije ZSSR! Sovjeti pravijo: glavno poročilo za mir — za začasni mir — je samo v sporazumu med velikimi državami. Sporazumi bodo sloneli na politiki sile. Takšni so danes temelji sovjetske politike.

Današnja zunanja politika ZSSR in Informbiroja pomeni atentat na resnično politiko mira. Politika mira je neločljivo zvezana s borbo za povečanje proizvodnih sil, zboljšanje življenjskega standarda, s bojem za demokratizem množice, za ohranitev demokratičnih svobod in itd.

Neenakopravnost med socialističnimi državami, katere drastičen primer je moralni in ekonomski napad ZSSR na Jugoslavijo dejansko razbija sile mira. To je kontrarevolucija ne samo do FLRJ temveč tudi do socializma na splošno. Vprašanje enakopravnosti se razvija v najosnovnejše, največje vprašanje, kako ohraniti svetovni mir. Sovjetska zveza pri tem izkorišča svoj ugled dovčerašnjega največjega borca za mir, uporablja kot instrument svoje hegemonistične politike tudi mednarodne organizacije za mir in demokracijo.

Dve leti laži in najbolj bedastih obrekovanj o najbolj miroljubni državi na svetu, mali socialistični državi kažejo, v kakšno brezno je padla sovjetska zunanja politika. To stvarnost vidijo vsi ljudje na svetu. Politika ekonomskega in vsakršnega drugega pritiska, politika groženj in zastraševanja, rožljanja z orožjem in kopanja okopov vzdolž vzhodnih in severnih jugoslovanskih meja — ne moremo imenovati, pa tudi če vsi modrijani sveta drugače govoré — politike miru.

Vprašanje enakopravnosti med socialističnimi državami se spreminja v enega centralnih problemov boja za mir in demokracijo v svetu.

Brez enakopravnosti med socialističnimi državami največja dežela socializma — Sovjetska zveza — preneha biti trdnjava mira v svetu, kakor je bila v zadnjem četrtstoletju. To je bistvo, če se v svetu socializma, ki je zdaj po svoji številni in gmojni sili prevladujoča sila nadaljnega zgodovinskega razvoja, ne bo posrečilo v pravem času rešiti krizo notranjih medsebojnih odnosov med državami in narodi, te-

Ce gledamo danes malo nazaj, tedaj vidimo, da gre zgodovina sodobne družbe čedalje hitreje skozi svoje etape. Stoletja, ki so bila nekoč potrebna, da bi dozorele proizvodjalne sile in doživele prevrate, so zdaj enaka desetletjem. Zlasti je bil huren razvoj v 20. stoletju, v etapi imperializma, ki je polno skokovitih katastrof polnih dogodkov. Dve najbolj krvavi svetovni vojni, krize, revolucije ter spopadi med državami in družbenimi sistemi zahtevajo na desetine pa tudi na stotine milijonov žrtev. Zdi se, kot da bi bile te žrtve cena za sam ta razvoj.

Ko mineva od zloglasne resolucije mesec za mesecem se v mednarodnem delavskem gibanju čedalje razočaneje kažejo dve liniji socialistične strategije: ena pretirga s stvarnostjo, mobilizirajo sile v državah z namenom revolucionarne rešitve protislovja prezelega in pregniloga kapitalizma in se obrača v smer osvoboditve svetovne hegemonije s pomočjo orjaškega vojnega stroja, centralizma, ter podreditve vseh ljudstev "izvojenemu" narodu z naprej določenim svetovnim poslanstvom.

Druga pa je linija KPJ. Maršal Tito je dejal: «Pravilno postavljane medsebojnih odnosov na določeni etapi, ko so na svetu še nacionalno zatirani narodi, ko vidimo še brezobzirno kolonialno podjarmljanje itd., na tej etapi družbene razvoja v svetu morajo biti odnosi med državami, ki grade socializem, urejeni tako, da bodo ohranili vse, zlasti pa male narode v boju za njihovo nacionalno in socialno svobodo in enotnost. Ti odnosi morajo biti zgled, ali bolje povedano spodbuda za nadaljnji razvoj socializma v svetu, ne pa da razvoj podirajo».

O tem se v ZSSR nečesto prepričati in raje mlajšo prazno slamo s ponavljanjem rastarelih resnic in tez ali pa čedalje bolj odkrite zagovarjajo revizionistično pojmovanje najosnovnejših načel marksizma-leninizma. Kot stari revizionisti govoré: država je vse, medna-

rodna osvobodilna borba za strmo-glavljenje kapitalizma pa nič.

Kam je zapeljala sovjetska znanost danes najbolj ugotavlja mo ob znanem referatu Zdanova v Varšavi. Takrat je podal takšno oceno svetovnega položaja, kot je bila potrebna, da spravi komunistične partije IU na pozicije brezpogojne podreditve ZSSR. Obrisi ultraimperialističnega ameriškega bloka so se dokončno formirali in sedaj najvažnejšim komunističnim partijam ne kaže drugega, kot da se še one podredé razlogom sovjetske diplomacije in potrebam sovjetskega generalštaba. Kako napačna, nekonkretna in nemarksiistična je bila ocena Zdanova, nam najbolje kaže dejstvo, da sploh ni omenil revolucije na Kitajskem kot posledice narodnoosvobodilne borbe. Drugo važno dejstvo je nepravilen odnos v presoji pomena nastanka ljudskih demokracij in FLRJ posebej.

Zato ni prav nič čudnega če na mednarodnem polju podcenjujejo v ZSSR mednarodno demokratično javnost in OZN, v katerem vidijo nekakšno drugo izdajo Zveze narodov. Pozabljajo pa na razliko v svetovnem položaju po prvi svetovni vojni, ki je bila razbojniška in roparska, in drugi svetovni vojni, ki je bila po svoji vsebini osvobodilna. Društvo narodov je bilo ustanovljeno kot instrument imperialističnih sil, da bi očuvalo roparski mir in organiziralo kontrarevolucijo v Evropi. Stališče sovjetskih predstavnikov v Varnostnem svetu in drugih organih OZN (iz katerih so se Sovjeti umaknili) pomeni omalovaževanje svetovne demokratične javnosti in nade, ki jih ta polaga v OZN in vztrajno borbo predstavnikov demo-

## KOMINFORMIADÉ

TUDI ZA SLOVAKE JE BORBA ZA MIR — BORBA PROTI «TITOVIM KLIKI»

O kongresu Komunistične partije Slovake smo že pisali na tem mestu. Predsednik KSS Višeslavi Siroki je imel obširen referat, v katerem je med drugim govoril tudi o borbi Češkoslovaške za mir. «Pod vodstvom Sovjetske zveze je ustvarjena», je dejal Siroki, «takšna enotnost na prednih miroljubnih sil, kakršne še nikdar ni bilo v zgodovini».

Voditelj in organizator svetovnega tabora miru je genialni učitelj in prijatelj delovnih ljudi vsega sveta, tovariš Stalin. Pod njegovim vodstvom bomo v tej svetovni borbi sodelovali z vsemi svojimi silami do zmage. Vsa slovaški rodoljubi vidijo, da sta narodni obstoj in narodnostna svoboda Slovakov zagotovljeni samo v skupni državi s Čehi, pod okriljem Sovjetske zveze. Iz lastnih izkušenj poznamo metode ahadne vojne, ki o njej fako cinčno govoré angloameriški imperialisti. Poznamo metode organiziranja sabotaž in vohunstva, novačenja agentov, metode podlih provokacij. Tudi iz lastnih izkušenj vemo, je zaključil ta del svojega referata Siroki, da angloameriškim imperialistom aktivno pomaga fašistična Titova klika v Jugoslaviji. Poznamo te metode in tem bolj bomo prispevali k nadaljnjemu razmahu in okrepitvi svetovnega gibanja za mir».

Slovaki se pod vodstvom, mi bi še dodali apo ukazih SZ, bore za mir. Če pa spada v borbo za mir tudi ubijanje domovini zvestih državljanov, kot sta bila

Dimitrijevič in Pleše, potem prav gotovo s takimi metodami ne bodo mogli prispevati k borbi za mir. In če mislijo s temi metodami uničiti atashično Titovo kliko se motijo, kajti take metode vzbujajo med delovnim ljudstvom vsega sveta nezadovoljstvo in nezaupanje, med narodi pa rušijo prijateljsko vez.

Ce Slovaki vidijo svojo narodnostno svobodo in obstoj le pod okriljem Sovjetske zveze, potem ne vidijo preko meja svoje dežele, kjer hoče ruski hegemonizem nadvladati ostale narode. Ne vidijo in ne smejo videti ne preko praga ne v svoji lastni hiši!

KOMINFORMISTIČNE DRŽAVE IN NARODNE MANJSINE

Od države, ki si lasti ime ljudska demokracija, z upravičenostjo pričakujemo, da bo res ljudska in res demokratična ter da bo zvesta tem svojim načelom tudi spoštovala ljudstvo, ki v njej biva. Kominformistične države pa v tem pogledu niso ne ljudske ne demokratične, ker sistematično preganjajo pripadnike jugoslovanske nacionalne manjšine.

Danes je na Madžarskem jugoslovanska narodna manjšina podvržena najhujšemu preganjanju in pritisku. V obmejnih krajih so nekatere celo prisilili, da se morali izseliti v notranjost države, ker se niso hoteli prodati madžarski obveščevalni službi ali kominformizmu. Zapri so večje številce jugoslovanskih učiteljev, zemljo dvoletnikov, jugoslovanskih državljanov pa madžarske oblasti enostavno prodajajo.

S takimi metodami gazijo madžarski revizionisti najosnovnejše pravice nacionalne manjšine ter ustvarjajo s tem pogoje za razpihovanje šovinistične mrznje in revizionistične politike.

kratičnih sil v njej. Koristi ZSSR kot velike države so potisnile ob stran koristi svetovne fronte miru in so zasenčile koristi in perspektive mednarodnega gibanja za mir.

Prelom z marksizmom-leninizmom

v vrstah Informbiroja je hkrati prelom z mednarodno solidarnostjo proletariata, s tradicijami socialističnega humanizma, pa tudi s splošnimi človeškimi temeljnimi moralnimi nazori.

# Premišljena neodločnost

## Angleži se obotavljajo pristopiti k Schumanovemu načrtu, ker se boje za svojo neodvisnost

Ostra nasprotja, ki so nastala med Parizom in Londonom glede uresničenja Schumanovega načrta mečejo jasno luč na umelno zgradbo enotnosti zahodnih sil. Če bo izostala složnost v tem vprašanju med Francijo in Anglijo se bo to poznalo na celotni zgradbi obrambnega sistema držav atlantskega pakta. Schumanov načrt za uresničenje francosko-nemške premogov-

svojem obračunu obema zbornicama ameriškega kongresa Schumanovemu načrtu eno najvažnejših mest. Če sedaj nastaja meddisciplinarnost že v samem začetku, tedaj bi lahko nastala razlika tudi pri uresničevanju sklepov glede kolektivne obrambe atlantske skupnosti.

Za sedaj je opaziti, da Washington še ni javno nastopil v zaščito

ne pa o uresničenju načrta samega. Po objavi Francije, Zahodne Nemčije, Italije, Belgije, Nizozemske in Luksemburga, da bodo pričele izvajati Schumanov načrt tudi brez udeležbe Anglije, lahko imamo to gesto za energičen korak francoske diplomacije, ki hoče prestreči angleško zavlačevanje in s hitrim uresničevanjem predloge pospešiti razširitev proces v Londonu. Danes še ne moremo predvideti, kako bo angleška vlada reagirala na francoski in podtalni ameriški pritisk, ki traja že tri tedne. Če bo ostal laburistični kabinet na stališču varovanja suverenitete in gospodarsko-političnih prednosti, bodo konservativci kmalu lahko laburistom očitali, da s svojo sterilno politiko niso mogli dobiti vpliva nad francosko iniciativo ter so pripeljali Anglijo v moralno težak položaj, zlasti glede obvez pri izgradnji atlantske skupnosti.

Zanimiv je komentar «Timesa» glede tega vprašanja. List piše, da je angleška vlada še vedno pripravljena razpravljati glede osnovnih vprašanj Schumanovega načrta. Vendar pa so enadržavne koncesije, ki bi morale biti dovoljene mednarodni oblasti, prisilile vlado, da je odbila francoske predloge.

Ves razvoj v Londonu kaže na možnost, da nas Anglija v nekaj dnevih preseneti s svojim novim predlogom, ki bi dal prav Franciji, vendar pa bi tudi začel voliti angleške težnje. Angleška vlada bo poizkušala prevzeti zaradi svojega notranje-političnega volivnega boja verjetno zunanje-politično iniciativo v svoje roke.

V zvezi s tem je pričakovati v kratkem tudi glas zvona z druge strani oceana. Ameriško časopisje ostro kritizira ob epomankanju

uradnih izjav britansko odločitev. «New York Times» vidi v francoskem predlogu nadaljevanje zamisli, na katerih je temeljil Marshallov načrt. List pravi, da angleški pomisleki nimajo niti formalne vrednosti. List trdi tudi, da se Anglija uradno še vedno ne izjavi, ali pripada Evropi ali pa predstavlja središče imperija in ločenega Commonwealtha.

Pri svojih bodočih predlogih se bo Anglija opirala na dejstvo, da ima najmočnejšo premogovno in jeklarsko industrijo v zapadni Evropi. Razumljivo je angleško obotavljanje. Angleži se prav dobro zavedajo, da imajo pri vsej zadevi svoje prste vmes ZDA, ki se hočejo s pomočjo svojega kapitala polastiti v novem trstu vse težke industrije svojih evropskih satelitskih držav. Angleži se ne boje samo za svojo industrijo, temveč tudi, da bi se v tem vsemogočem ameriškem stroju kaj zataknilo. Vidijo, da je z uporabo Marshallovega načrta na primer v vrsti držav ogrožena materialna eksistenca ne le delovnih slojev, marveč tudi trgovcev in industrijcev. Zda, ko ZDA ves svoj izvoz blaga in kapitala uresničujejo in regulirajo s pomočjo države, ko se tudi politika kopičenja surovin uresničuje preko državnih organov za velike monopole z Wall Streeta, ni nobene težave, da z eno potezo peresa v tem ali onem gospodarstvu uničijo na stotine milijonov v srednjih tovarn.

Temu bi jasno konec angleških sanj o tem, da obdrže Commonwealth v svojih rokah! Boje se za svojo politično neodvisnost, ko so finančno že izgubili, gospodarsko pa izgubljajo od pričetka zadnje vojne.



Kdo bo pobiral zlata jajca Schumanove kokoši?

no-jeklene zveze, h kateri bi morala pristopiti tudi Anglija skupno v evropskim; maršaliziranimi državami sicer ni bil omenjen uradno na Londonski majski konferenci, vendar pa je imel važno vlogo pri posvetovanjih v Lancaster House in ga lahko imamo za prvi preizkusni kamen doseženih sporazumov. To nam potrjuje tudi dejstvo, da je dal Acheson prejšnji teden v

svojih koristih, vendar lahko takoj ugotovimo, da francoske zahteve po uresničitvi ali vsaj volji za ustanovitev jeklene unije kot baze za konferenco sedmih držav najdejo pri Američanih dosti več navdušenja, kot pa zavlačujoče, naravnost diletantsko stališče britanske vlade. Britanska vlada je pri celotredenski izmenjavi not s francosko vlado govorila samo o poslopku,



## Kronika

**VOJA** je izdala uradno poročilo, s katerim zanika neresnične in tendenciozne vesti italijanskega in tržaškega tiska o prometu med obema conama STO. Poročilo pravi, da potuje vsak dan povprečno nad 1800 ljudi v obe smeri.

V sredo ob 1. uri popolnoči je tramvajski voz zadel ob avto-taksi in ga gnil kakih 8 m pred seboj, tako da se je skoraj popolnoma razbil. Sofer in potnik sta bila skoraj čudežno samo malo popraskana.

Pri delu v vojašnici civilne policije «Belleno» se je ponesrečil 20-letni Stančič Josip iz Ul. Costalunga 4. Zdraviti se bo moral od 30 do 40 dni.

Smrtno se je ponesrečil v nedeljo motociklist civilne policije 28-letni Kodrič Angel z Garibaldijevega trga, ko se je vozil po Istrski cesti. V bolnico ga je pripeljal avtomobil jugoslovanskega Rdečega križa, ki se je ravno takrat peljal tam mimo.

Druga huda prometna nesreča se je pripetila v nedeljo okoli poldne v Ul. Segantini, kjer je 29-letni Lionello Zorutti povozil 19-letnega pešca Alda Stegossija iz Ul. G. Stampa 7. V bolnici so ugotovili, da si je Stegossi pri padcu prebil lobanjo.

V miramarskem drevoredu je ameriški podoficer s svojim avtomobilom podrl 20-letnega motociklista Bruna Panfili iz Gorice, pri čemer si je motociklist zlomil levo nogo.

62-letni uradnik Weiss Nikolaj iz Ul. N. Sauro 22 se je naveličal življenja in je skočil v morje. To pa je videl 22-letni Padovan Anton, ki je skočil za njim in mu rešil življenje.

Odbor Dijaške matice je v nedeljo dopoldne polagal obračun svojega enoletnega dela. Glavna skrb je bila posvečena Dijaškemu domu, ki je nudil zavetje nad 100 dijakom. Pomoč Dijaške matice pa uživa skoraj 200 dijakov.

V bolnici je v nedeljo umrl 65-letni Karel Fidel iz Ul. D'Azzoglio 1, ki se je nekaj dni prej ponesrečil z motociklom pri Orehu. Pri Bazovici pa so našli mrtvega 63-letnega prosjaka Ivana Babiča iz Ul. Gozzi 5.

Zaradi vetra se je v nedeljo prevrnilo na morju več bark in le civilni policiji z motornimi čolni se je treba zahvaliti, da ni bilo žrtev.

V mestu in po vaseh so številni sestanki OF, na katerih razpravljajo zlasti o položaju na Tržaškem ozemlju. Tako so bili pred kratkim množični sestanki pri Sv. Ivanu, na Greti, v Rojanu, Skorklju, Skednju, Plavljah itd.

Na Korzu se je vnel prepir med 7 ljudmi, kateremu je kmalu nato sledil pretep. Interventirala je policija, pri čemer sta bila dva policaja celo laže ranjena. Policija je vso skupino, ki je bila iz starega mesta, aretirala.

V lesnem pristanišču bodo angleške vojaške sile odstopile okoli 35.000 kvadratnih metrov prostora, ki so ga že pred več leti zasedle. Tako bo olajšan promet z lesom.

Pri Sv. Barbari so Vidalijski škvadrski napadli tov. Lazarja Veljaka iz Stramara št. 882, ko je šel obiskat svoje sorodnike. Prvi je tov. Veljaka napadel znani kominformist Viola Peter iz Sv. Barbare, nato pa so se vrgli nanj še trije vidalijski fašisti. Tov. Veljaka so naslednji dan pripeljali v tržaško bolnico, kjer so ugotovili, da ima tri polomljena rebra.

Pri plezanju se je na skalah pri Kontovelu ponesrečil 25-letni Baldinelli Angel iz Ul. Paduina 8. Zdraviti se bo moral 40 dni.

V Sv. Kolombanu je napravila samomor 35-letna Magnago Marija. Okoli vratu si je obesila 5 kg težak kamen in skočila v tri metre globoko jamo, polno vode.

Na občinski seji v Nabrežini so med drugim ugotovili, da prosí za stanovanja 120 družin, da jih pa bo dobilo le 17.

Na tržaškem kanalu so med ulicama Trento in Cassa di Risparmio postavili nov most tipa «Bailey».

# RAZREDNI ENOTNI SINDIKATI

## porok uspešne borbe tržaškega delavstva

Zadnjič smo pisali, da so Enotni sindikati napovedali šest zborovanj proti ljudski oblasti v coni B, da je bilo prvo zborovanje pri Sv. Ani pravi polom in da zato drugega zborovanja v Rojanu naslednji dan sploh ni bilo. Dan kasneje so poskusili še z enim takim zborovanjem pri Sv. Jakobu, ki naj bi bil nekaka njihova trdnjava. Na tem zborovanju je govoril sam Radich, pa ni vse to nič pomagalo. Sama «Unità Operaria» piše, da je bilo na zborovanju «precej» ljudi. Ko so voditelji Enotnih sindikatov ugotovili ta neuspeh, so najavljena zborovanja pri Sv. Ivanu, na Opčinah in v Miljah odpovedali.

Ti neuspehi so bili Vidalijskim sindikalistom najboljši dokaz, da jim delavstvo v njihovi gonji proti coni B ne sledi in da bi bilo mnogo bolje in pametneje, če bi se Enotni sindikati raje zanimali, kako rešiti težko gospodarsko krizo tržaškega delavstva.

Enotnim sindikatom pa tudi ne gre mnogo bolje z razdeljevanjem sindikalnih izkaznic, čeprav se pri tem poslužujejo vsakovrstnih sredstev in zvijač. Zato so sedaj napovedali nekakšno tekmovalstvo med strokovnimi zvezami, ki so še ostale pri življenju, ter razpisali tudi nagrade. To pa je pač zelo žalosten sindikalizem.

Medtem pa se nadaljujejo odpusti z dela. V mehanični delavnici Salto so odpustili sedem delavcev, zaradi česar so ostali delavci v podjetju napovedali stavko. Nadaljnjih 10 delavcev pa so odpustili v tržaški tovarni testenin. Delodajalci namreč izkoriščajo politiko Enotnih sindikatov, ki jim je glavna stvar gonja proti coni B, zahteve delavcev pa puščajo v nemar.

Po drugi strani pa vedno bolj živo deluje Akcijski sindikalni odbor za obnovo razrednih sindikatov. Končni cilj tega odbora je kongres, ki bo moral položiti temelje novi razredni sindikalni organizaciji. Pred tem kongresom pa je treba obnoviti čim večje število strokovnih zvez. Doslej so obnovili svoje sindikate prosvetni delavci, novinarji in peki, kmetje pa so ustanovili zaradi svojega posebnega položaja svojo zvezo. Ko se bodo z nadaljnjim delom glavnega akcijskega odbora in akcijskih odborov v raznih podjetjih ustanovili, oziroma obnovili še drugi sindikati, tedaj bo pač nujno, da se akcijski odbor zamenja s koordinacijskim organom, to je zvezo enotnih razrednih sindikatov.

Pred nekaj meseci smo ugotovili, da se Enotni sindikati postopno likvidirajo. Enotni sindikati so razpustili sindikate železničarjev, državnih nameštencev in pomorščakov, isto so hoteli storiti tudi s tiskarji, kar pa jim ni uspelo. V poslednjem času so s to likvidacijo vsaj navidez prenehali, ker so pač tudi v tem, kakor v

vseh stvareh, popolnoma podložni politiki Kominforma, to je Sovjetski zvezi. Ker Sovjetska zveza trenutno zagovarja uveljavljanje STO-ja in guvernerja, zato hočejo sedaj tudi voditelji Enotnih sindikatov vsaj formalno ohraniti to svojo organizacijo, čeprav so v svoji sindikalni in pogodbeni politiki popolnoma odvisni od italijanske zveze dela.

Spričo tega položaja in spričo dejstva, da se polagoma obnavljajo resnično razredne strokovne zveze, se je pred sindikalni akcijski odbor postavilo vprašanje imena nove organizacije iz sindikalnih in tudi praktičnih razlogov. Zato je akcijski odbor sklenil, da se bo vsem obnovljenim sindikatom dodala beseda «razredni», ki bo na nedvoumen način ločila naše sindikate od vidalijskih Enotnih sindikatov, ki sicer sploh ne bi smeli nositi tega slavnega imena. Zato se bo odslej naša organizacija imenovala «Razredni enotni sindi-

kat», posamezne strokovne zveze pa se bodo imenovala na primer: Razredni enotni sindikat novinarjev, pekov itd. S tem bo poudarjena tudi razredna in borbena vsebina sindikata.

Akcijski odbor pa je razpravljal tudi o sedanjem gospodarskem položaju tržaškega delavstva. V Italiji je CGIL predlagala enomesečno sindikalno premirje in zahtevala, da se zvišajo mezde le v toliko, kolikor je bila povišana stanarina. Ker kaže, da bi Enotni sindikati hoteli pristati na ta predlog CGIL tudi za Trst, je sindikalni akcijski odbor proti temu premirju odločno nastopil. Sindikalna borba ne sme prenehati, ker so življenjski pogoji težki in zahtevajo rešitve. Mezde se morajo zvišati vsaj za 30%, olajšati je treba brezposelnost, podvojiti podporo brezposelnim in zvišati pokojnine, ki bodo lahko zadostile vsaj najbolj nujnim življenjskim potrebam.

# S ŠOVINISTIČNO GONJO

## ni mogoče krepiti miru

Številne napredne svetovne organizacije so popolnoma zaplavale v kominformovske vode in so zato postale le poslušno orodje kominformovske politike. Te organizacije so lahko zaradi svoje preteklosti in svojega ugleda nekaj časa skrivale ta svoj novi značaj, ob konkretnem dogajanju v svetu pa so kaj kmalu pokazale svoj pravi obraz. Poskusni kamen za vse te organizacije pa je bilo ravno vprašanje Jugoslavije, oziroma odnosov med KPJ in VKP(b). Tako so se razkrinkale organizacije mladine, žena, študentov, pravnikov, Svetovna sindikalna zveza itd.

Vse te organizacije izvajajo sovjetsko ali bolje rečeno velikorusko politiko ne pa politike svetovnega proletariata in demokratičnega gibanja sploh. Zato pa je njih politika protislovo in nudi imperialistom obilo argumentov v njihovo korist.

Jasno je, da vodijo tako politiko tudi tržaške podružnice teh organizacij, le da je tu ta politika še bolj jasno začrtana in ostra, ker so te organizacije tudi izključno v rokah vidalijskega in jim ni treba zanje v njihovi vsakdanji akciji nikakega zakrinkavanja.

Ena izmed teh organizacij so «partizani miru». Ze samo ime pove, da je naloga te organizacije obramba miru. Glavni odbor pa ni bil tega mnenja in je izključil Jugoslavijo iz organizacije ter poka-

zal, da je najbolj važna naloga «partizanov miru» izvajati politiko Kominforma. Zato je vse delo te organizacije protislovo in dejansko ne služi obrambi miru. Sovjetska zveza, ki stalno grozi Jugoslaviji in ograža njeno neodvisnost, je zapravila pred svetovnim javnim mnenjem sloves branilke miru, ker se mir najbolje brani s spoštovanjem neodvisnosti malih držav.

V Trstu imajo «partizani miru» za svojo glavno in edino nalogo borbo proti ljudski oblasti in «titzmu». Vse ostalo jim je postranskega pomena. Konkretno so to svojo «borbo za mir» izvajali v Trstu z napadi na dosledne demokrate. Tajnik prvega odbora «partizanov miru» se je osebno udeleževal pretepov demokratov in s tem kazal svojo borbenost.

V poslednjem času so po pozivu «partizanov miru» iz Stockholma začeli akcijo za nabiranje podpisov proti atomski bombi, kakor da bi bila atomska bomba edina nevarnost za mir. Delo tržaških «partizanov miru» je seveda veran izraz svetovne organizacije. Pri tem pa so se pokazale še posebne oblike te oportunistične in zlagane politike.

Tržaški kominformisti so že precej časa od tega poslali k tržaškemu škofu Santinu skupino žena z nekako resolucijo, ki zahteva prepoved uporabe atomskega orožja, ter so se nato razpisali, da je tudi škof za njihovo akcijo. Pozneje je škof izjavil, da ni pristal na to resolucijo, češ da je komunistično maslo.

Ta komedija s škofom Santinom najboljše odkriva ves gnili oportunizem tržaških kominformistov. Obrnili so se torej na škofa, na tega zagrizenega šovinista, ki je zvesto služil fašističnemu režimu in pomagal zatirati Slovence in Hrvate. Moledovanje pri škofu je le del splošne akcije tržaških kominformistov, ki se hočejo za vsako ceno in na vseh toriščih zblížati s tržaško buržoazijo in so zato postali hujši šoviniisti, kot je bila doslej ta buržoazija sama. To pa najboljše odkriva njihovo hinavsko politiko. Sovinistična gonja proti coni B je najbolj konkretna vojnouhujskaška politika in njeni cilji nimajo z mirom nič skupnega. Vidalijski moledujejo za sodelovanje s šovinisti, ki ne žele miru in ki so bili vedno vojni hujskači.

Zgledu tržaških kominformistov so sledili tudi italijanski kominformisti in senator Terracini je izjavil, da bi se moral papež postaviti na čelo križarske vojske za mir.

Druga akcija za mir tržaških kominformistov je bila «majniška veselica miru» v Sv. Križu. Ze ime samo pove, kako uspešna naj bi bila ta borba v obliki veselice. Pač lepa obramba miru s piknikom pod borovci, obloženimi kruhki in steklenicami vina. To ne pomeni nič

# Novo zapostavljanje slovenske šole

Slovenska šola je utrpela zopet novo krivico. Vsi se še dobro spominjajo, da je bila slovenska šola v Ul. sv. Frančiška januarja meseca premeščena in razdeljena na dve drugi stavbi. Takrat so začeli namreč šolo v Ul. sv. Frančiška popravljati, čeprav bi imeli za to dovolj časa med počitnicami.

Ko so starši proti tej premestitvi protestirali, jim je prof. Andri obljubil, da se bo šola vrnila v Ul. sv. Frančiška, kakor hitro bo tamošnje poslopje popravljeno. Starši so se s tem pomirili v prepričanju, da bo obluba profesorja Andrija držala, saj zastopa vojaško upravo.

Sedaj se dela bližajo h koncu in po mestu so se začeli širiti glasovi, da v Ul. sv. Frančiška ne bo več slovenske šole. Starši, zaskrbljeni zaradi teh vesti, so šli k prof. Andriju, naj jim stvar pojasni. Ta gospod pa jim je dejal, da ne ve ničesar in se je izmikal ter pozabil na svojo obljubo.

Zato je šla delegacija staršev k prof. Rubiniju. Ta ji je odkrito povedal, da ne nameravajo več vrniti slovenske šole v Ul. sv. Frančiška in da bodo našli zanjo druge prostore.

Odgovor prof. Rubinija je jasen. Slovenska šola v centru je italijanskim šovinistom trn v peti in jo hočejo zato izriniti. To je pač že stara politika, ki jo Slovenci že dolgo predobro poznamo. Toda starši in vsa slovenska javnost ne bodo dopustili, da se bo tako zapostavljala slovenska šola. Slovenski učenci se morajo vrniti v svoje prostore, pa če je raznim profesorom Košutovim to prav ali ne.

Te dni se je dogodil še en primer zapostavljanja slovenske šole oziroma otroškega vrtca. Pri Sv. Ani je začel končno delovati slovenski otroški vrtec, pa je zbolela vrtnarica. Po vseh običajih bi jo morala nadomestiti druga, toda vodstvo otroških vrtcev, ki je v rokah istih fašistik, ki so vodile zloglasno «Italia Redenta», ni prav nič poskrbelo, da bi se vrtnarica nadomestila ter da bi se neovirano nadaljeval pouk. K temu moramo dodati, da sicer obstaja nekaka uprava slovenskih otroških vrtcev, toda kot kaže, nima pri njih upravljanju nič besede.

# Gropada

V soboto 27. maja je bil sestanek Vidalijskih frakcionascev v gostilni pri Milkovič Stefaniji. Sestanek so sklicali pod pretvezo, da bodo razpravljali o mlekarni in da bodo razdeljevali deske, opeko in trame. Seveda pa na sestanku ni bilo govora ne o mlekarni ne o kakem razdeljevanju, pač pa je vidalijski govornik Francesco Gombacci v svojem govoru samo blatił Jugoslavijo in zmerjal Tita s fašistom. Za njim so govorili tudi domači kominformisti, kakor Milkovič Jože iz hiše št. 88, Kalc Avguštin, ki ima sina oficirja Jugoslovanske armade v Zagrebu ter Gabrieli Rudi. Prostor za ta vidalijski sestanek pa je dala Stefanija Milkovič iz hiše št. 60, ki ima hčer na učiteljsku v Portorožu.

Vidalijski dobro vedo, da bi ljudje iz naše vasi ne prišli na njihove sestanke, ker ne znajo drugega kot pljuvati na Jugoslavijo. Zato pa so tudi tokrat najavili, da bodo obravnavali gospodarska vprašanja, da bi pridobili vsaj nekaj ljudi. Gropajeji pa imajo takih sestankov že dovolj! Posebno pa zamerijo tistim, ki čeprav uživajo od Jugoslavije direktno podporo, ali so kako drugače povezani z njo, pljuvajo na njeno delo in borbo.

drugega kot zavajati množice in jih uspavati.

Teh nekaj primerov najboljše kaže, kako je vsa borba za mir, tržaških kominformistov lažna, demagoška in hinavska. Mir se brani le s krepitvijo demokratičnega gibanja in socializma v svetu, z borbo za enakopravne odnose med vsemi zlasti pa socialističnimi državami, z borbo za resnico. Vidalijski pri nas kakor ostali kominformisti pa le cepijo demokratične vrste in s tem konkretno krepijo pozicijo reakcije in imperializma ter s tem večjo nevarnost vojne.

# V občinskem svetu

## mlatijo prazno slamo

Razpravljanje o coni B se v občinskem svetu vleče kot jara kača. Ze tri seje so posvetili temu vprašanju, pa ga še niso izžepali in ga bodo obravnavali tudi na četrti. Seveda, kaj bi se jim mudilo: nacionalizem in kominformizem nudi to razpravljanje ugodno priliko za izpad proti ljudski oblasti in za gromadenje laži in obrekovanj.

Na drugi seji občinskega sveta se je pretekli petek zopet najbolj odlikoval v svojem obrekovanju in blatenju ljudske oblasti v coni B kominformist Gombacci, bivši vneti fašist in «milite fedele». Dejal je, da je tam sedaj, hujše kot pod fašizmom, ki ga je ravno on tako močno podpiral. Zato je bilo njegovo blatenje še bolj podlo in umazano od histeričnih besed svetovalca MSI Morellija, ki je vsaj ostal, kar je vedno bil, to je vnet in zagrozen fašist.

Na tretji seji občinskega sveta je v terek govoril predstavnik independentistov Gianpiccoli. Pri tem pa je nastal incident, ker je hotel na vse načine govoriti tudi Radich, čeprav se na zadnji seji ni prijavil, zaradi

česar po pravilniku ne bi imel pravice govoriti. Vse to kaže, da hočejo kominformisti vleči diskusijo o coni B v nedogled, samo da bi lahko čim bolj in čim dalje blatili ljudsko oblast. Pri tem so bolj vneti od samih demokratizmanov, ker je celo sam župan Bartoli na tej seji ugotovil, da se je ostvari že preveč govorilo in da so se preveč zanemarljiva upravná vprašanja.

O coni B in o Tržaškem ozemlju je moral povedati svoje mnenje seveda tudi republikanec prof. Furlani, ki je vedno poln retoričnih in patriotičnih besed. Za njim pa ni hotel zastajati niti «socialista» Dulci, ki je hotel z nekakimi pismi prikazati obupni in dramatični položaj v coni B.

Prihodnja seja bo v terek in diskusija o coni B se bo nadaljevala. Vsa ta diskusija pa je mlatenje, prazne slame, kajti tržaški mestni svet sploh ni kompetenten za razpravljanje o takšnih vprašanjih, ljudska oblast v coni B pa se bo krepila kljub bevskanju kominformistov in vse njihove šovinistične družbe.



# ŽIVLJENJE IN BORBA

## CVETKE iz tržaških listov

«Unita» poroča, da je kominformistični svetovalec Gombacci v tržaškem občinskem svetu dejal: «Položaj v coni B ne onemogočuje samo »pobtenega in lojalnega« sporazuma, kakor pravi Sforza, temveč bo dal Titu v roke adute, da dobi cele občine cone A, ki so etnično slovenske, in da bo ločil središče mesta od periferije.»

Kakšna skrb slovenskega kominformista, da ne bi se Slovenci združili s svojo domovino! Le kako naj se te besede spravijo v sklad s člankom, ki ga je objavilo «Delo» dan kasneje pod naslovom «Slovenci in barantanje», v katerem se kaže tako velika skrb za usodo tržaških Slovencev? Pa kaj bi se čudili, saj so protislovja vsakdanji kruh kominformistov.

«Delo» je napisalo članek pod tem naslovom: «Dvigniti hočejo ugled zločinske tolpe Tito-Rankoviča.»

Res, velik greh. Vedno nam kričijo, da smo zločinci, barabe itd., sedaj pa nam še priznavajo ugled. Če nam uoce kao dvigniti ugled, tedaj ga moramo vendarle še nekaj imeti! Vsekakor bi moral Vidali onega urednika, ki je skoval ta naslov, vsaj zlasati.

«Unita Operaia» se pritožuje, ker je bilo malo ljudi na njihovih sindikalnih zborovanjih, in piše «Pretekli teden smo objavili seznam zborovanj. ZVU je zborovanja dovolila z omejitvijo, da ne bo govora o coni B. To je vzrok, da se je seznam zborovanj skrčil.

Koliko besed! Mar naj bi povedali, da so štiri zborovanja odpovedali, ker ni bilo poslušalcev. Delavci so namreč že sili oguljene pesmi o coni B in zahtevajo izboljšanje gospodarskega položaja v coni A.

V istem listu filozofira njegov bivši urednik Vusconi o coni B in pravi: «Sklenili so v nasprotju z voljo ljudstva, da cona B Tržaškega ozemlja ostane Jugoslaviji.»

Ne vemo, kdo je to sklenil. Vsekakor bi to bilo le v nasprotju z voljo samega Vusconija in njemu podobnih, ne pa z voljo istrskega ljudstva.

### Bazovica

V soboto zjutraj 3. junija se nam je bazoviškim ženam uresničila želja. V najboljšem razpoloženju smo se odpeljale na dvodnevni izlet v Ljubljano in na Bled. Bilo nas je 18 iz Bazovice, 3 iz Padrič, nekaj z Opčin in Repna. Vso pot smo občudovali lepote Slovenije in pele borbene pesmi.

Ob 10.30 smo dospeli v Ljubljano, kjer nas je čakalo mnogo znancev in sinov bazoviških mamic. Po kratkem odmoru smo odpotovali na Bled, ki nas je zadivil. Po kosilu smo šle na sprehod v Vintgar, kjer nas je popolnoma prevzel čar slapov. Naslednjega jutra smo se vozile po Blejskem jezeru, nato pa smo odšle v Begunje. Zastopnice AFZ iz Ljubljane so nam pojasnile, da je prišel v Begunje v letih po okupacijo pravi križev pot slovenskega ljudstva. Srca so se nam stisnila v bridki boleti. Polno križev, na križih slike, sami mladci obrazi. Med nami je bilo 12 partizanskih vdov in mater padlih, ki so jim ti grobovi obudili spomin na njihove drage.

Ob povratku na Bled smo se ustavile v mladinskem domu in obiskale Prešernovo rojstno hišo, kjer nas je vse zanimalo. Vpisale smo se v spominsko knjigo ter kupile razglednice in značke našega velikega pesnika.

Po kosilu na Bledu smo se odpeljale v Ljubljano, kjer smo ob poti videli cele bloke novih lepih stanovanjskih hiš in od daleč tudi «Litostroja», kjer je zaposlenih tudi nekaj fantov iz naše vasi.

V Ljubljani smo si ogledale še pionirsko progo in občudovali pionirje, kako so možato stopali okrog svoje železnice.

Vrnile smo se polne lepih vtisov.

V.

### Dolina

2. junija na obletnico proglasitve italijanske republike so imeli pri nas šolski otroci praznik. Temu smo se Dolinčani zelo čudili, ker pri nas vendar ni republika Italija temveč še vedno STO. Kaj imajo slovenski otroci opraviti z republiko Italijo, pa res ne vemo. Istega dne je prišel k nam tudi govoriti Vidali, ki je najbrž čutil potrebo, da bi prosil ravno v Dolini svojo Madrepatrio. Zbomnal je skupaj kakih sto ljudi, med katerimi jih je zelo mnogo pripeljal s seboj iz Trsta. Malo je namreč domačinov, ki bi hoteli brenkati na te strune, saj so dolgo let okušali na lastni koži dobroto je «domovine». Slavní župan Lovriha pa še ne pomeni vse Doline. Vsekakor je bil Vidalijev fiasko precejšen.

Pri nas smo tudi čuli o nekem kongresu ASIZZ, ki ga vidalijevke pripravljajo. Kakšen bo ta kongres, ne vemo. Če so vse žene tako navdušene zanj, kakor dolinske kominformistke, tedaj bo kaj klavn. Sama njih predsednica v Dolini je nekje dejala: «Mene nič več ne briga, moje geslo je: Viva la po' bon!»

Pa še kaj bolj resnega, Pritiska nas suša, ki zelo prizadeva vse kmetovalce. Grozdje slabo kaže, zgodnji krompir je zaradi suše zelo trpel in ga bo morda polovico rednega pridelka, fižol pri tleh že rumeni in če ne bo še teden dni dežja, bo tudi zelo trpel. Češenj se letos skoraj ni splašalo pobirati. Sle so od 15 do 20 lir kg. Kdor jih ni mogel nesti sam v mesto in sam obrati, jih je raje pustil segniti na drevesih. Zato bi bilo dobro, če bi smeli kmetje kuhati iz češenj žganje, saj imamo v vasi več kotlov za kuhanje tropin. Tako

bi kmetje kaj zaslužili. Seveda, temu nasprotuje italijanski zakon, ki se ni od časov fašizma nič spremenil.

Tudi seno slabo kaže. V «valah» v nižini še gre, ker je nekaj vlage, v bregu pa je suho. To je velik udarec za živinorejce, ki pa je bila tudi zelo hudo prizadeta, ker so sedaj ogradili in zasadili pašnik na hribu Gložje, kjer smo doslej pasli živino. Dre-

vesca so sadile povečini žene kakih 20 dni. Tako smo še ob to pašo. Za časa Italije smo vložili prošnjo, da bi posadili hrib Plehnik pod cesto, ki gre na Prebeneg, ker tam raste samo robidovje. Mislimo, da bi bilo mnogo bolj pametno, če bi tod pogozdili in bi živinorejci ne imeli škode. Vse to se seveda dogaja, ker ni našim «kapotom» na občini prav nič mar, kako živimo. Oni imajo pač bolj važna opravila. Mi smo se še za časa fašizma, ko so bili res težki časi, borili in branili naše interese. Tudi takrat so nas hoteli marsičesa oropati, pa smo se jim stavili v bran. Tako smo na primer ohranili oljarno, ki so se je hoteli večkrat polastiti.

Zaradi vseh teh razmer je položaj naših kmetov zelo težak. Kdor nima kakega postranskega zaslužka, temu je res hudo.

### Prebeneg

Naša vasica šteje kakih 40 hiš. Med vojno jih je bilo porušeni 19. Popravljali so jih zelo počasi. Leta 1947. so jih popravili 9, še le sedaj popravljajo ostale. Nekateri smo si morali zato sami popraviti hiše, ker nismo imeli strehe. Seveda niso popravili še nobenega gospodarskega poslopja. Hiše popravljajo podjetje Vizintin iz Tržica.

Naši vasiči so mnogo obljubljali od vsehovod: od vojaške uprave pa do župana Lovrihe. Ko je bila volivna kampanja, je na široko obljubljali luč in vodo; ostalo pa je pri obljubah, od katerih se ne more živeti. Vode in luči pa ni od nikoder. Po vodo moramo hoditi vsak drugi dan z volom 1 km in pol daleč. Vsak teden pride po enkrat inženjer merit vodo in že zelo dolgo meri. Tako imamo pod vasjo le malo deževnice, ki pa kmalu zmanjka, ko ni dežja.

Od našega polja ne more nihče živeti, vsi morajo še za postranskim zaslužkom. Večina nas dela pri začasnih delih pri raznih podjetjih. Stalno delo imata samo dva vaščana v ILVI in trije v čistilnici petroleja v Zavljah.

Prosvetno delo je zaspalo. Svočas je imelo 50 članov in pevski zbor. Pevci so bili iz štirih vasi: iz Prebenke, Ospa, Socerba in Kaštelca. Oživelo je po-

litično življenje. Povečalo se je število članov OF, precej kmetov je pristopilo h Kmečki zvezi. Preteklo soboto smo imeli sestanek OF, ki se ga je udeležilo okrog petdeset ljudi. Govoril nam je tov. Kenda.

Težko nam je šlo zaradi paše. Imamo 60 repov živine in je nismo imeli kje pasti, ker so pašniki v coni B proti Socerbu in Ospu. Sedaj pa bo stvar rešena in bomo kmalu gnali živino past v cono E.

### Mačkovlje

Po dolgem času smo dobili vodo, pa nismo zadovoljni. Cevi so preozke in zato ni dovolj vode za splošne potrebe. V vasi vasi, ki je v bregu in je zelo raztegnjena, sta samo 2 pipi. Potrebnovali bi jih najmanj štiri. Zlasti bi bila potrebna pipa v spodnjem koncu vasi, kjer je največ hiš in živine. Tudi napajališče niso zgradili in tako nam je vodo vod le v majhno korist. Zelo bi tudi potrebovali pralnico. Od samega polja ne moremo živeti in naše ženske si služijo kruh tudi s pranjem. Pa morajo hoditi daleč h križpotju, v «valo» k Osapski reki. Ta reka pa se v avgustu skoraj popolnoma posuši. Ker je premalo vode, je tudi nismo napeljali v hiše, kar je seveda zelo nerodno.

V vasi bi potrebovali tudi prodajalnice soli in tobaka. Mačkovlje štejejo 80 hiš in 380 prebivalcev, pa moramo vendarle hoditi daleč po sol, tobak in vžigalice.

Iz vasi nosi tudi precej mlekaric mleko v Trst. Z isto potjo nosijo v Trst tudi zelenjavo, da si kaj prislužijo. Sedaj pa čujemo, da mislijo ustanoviti centralno mlekarno ter bomo tako tudi ob ta zaslužek. Zato tudi vsi nasprotujemo tej mlekarni.

Tudi pot, ki pelje v Osapsko dolino in dalje proti Orehu, je zelo razrvana in kliče popravila.

Kar se vaških zanimivostij tiče, smo vam lani sporočili, da je tu neka koza imela štiri kozličke in vi ste objavili v «Ljudskem tedniku» sliko te koze. Sedaj pa vam moramo povedati, da je koza crknila.

V vasi je še marsikaj novega, toda sedaj nas delo prijiška in se bomo oglasili zopet kaj drugič.

## Resnica o kolonijah

IZJAVA

Glede na članke v časopisih «Unita», «Lavoratore», «Delo», v katerih se tendenciozno širijo alarmantne vesti o zdravstvenem stanju v Sloveniji, podpisani zdravstveni komite odbora za počitniške kolonije izjavlja naslednje:

Iz uradnih virov smo izvedeli: V začetku februarja t. l. so se pojavili v Celjskem okrožju v bližini državne meje primeri gripe med otroci poudolske dobe. Zdravstvena oblast je ukrenila vse potrebno, da epidemija ni zavzela širšega obsega. Smrtni primeri so bili samo v Celjskem okrožju in to le med dojenčki. V Ljubljanskem okrožju se glede na nujne preventivne ukrepe zdravstvene oblasti sploh ne more govoriti o epidemiji, ker so se pojavila le sporadična obolenja na gripi, kakor običajno v tej sezoni. V Ljubljani sploh ni bilo nikakega smrtnega primera zaradi gripe. Na Gorenjskem niti v Kranju samem pa ni bilo nobenega primera obolenja na gripi. Zadnja obolenja so bila ugotovljena pred enim mesecem. Zaradi poenajstavanja bolezni so bili ukinjeni vsi izredni preventivni ukrepi.

ZDRAVSTVENI KOMITE pri odboru za počitniške kolonije TRST \*\*\*

Zadnje dni se je pričela v kominformističnem časopisju divja in podla gonja proti pošiljanju naših otrok v počitniške kolonije v Slovenijo. To brezvezno početje ima očiten namen, preplasi stare in prikazati »nevarne razmere, splošno pomanjkanje, glad in nezadostno zdravstveno zaščito otrok in podobno«. Zakleti sovražniki se ne plašijo nobenega sredstva, da bi dosegli svoj namen. Višek nesramnosti in podlosti pa je dosegla kampanja pred nekaj dnevi, ko so v časopisih Unità, Lavoratore in Delo izšli članki o izbruhu gripe med mladino v Sloveniji, pisani na način, ki ga niti v fašistični dobi nismo bili vajeni. Da se ugotovi resnično stanje, je odbor za počitniške kolonije pooblastil zdravstveni komite, da se preprča na kraju samem o dejanskem stanju. Komisija je imela priliko ugotoviti, da so pretiravanja o širjenju gripe med mladino in o stotinah smrtnih žrtev le plod zločinske fantazije pisunov v kominformističnem časopisju in je dobila točne informacije o poteku bolezni neposredno iz uradnega vira. O tem je podala komisija svojo izjavo, ki jo objavljamo na druzer mestu.

Starše opozarjamo, naj ne nasledajo gorostasnim lažem in naj le mirno zaupajo Odboru za počitniške kolonije, ki si je postavil za nalogo, da podvzame vse potrebno, da bodo kakor vsa zadnja leta tudi letos počitniške kolonije dosegle svoj namen, to je nuditi revni in potrebni tržaški deci potrebni oddih in okrepitev zdravja.

## Na občnem zboru Kmečke zadruga so vidalijevci poteptali vsa združna pravila

Čeprav je bilo vsakomur jasno, da je sklicanje obnega zboru Kmečke zadruga v Domu pristaniških delavcev v nasprotju z združnimi pravili, se je zborovanje vseeno vršilo in se ga je udeležilo samo 84 članov.

Med temi člani je bilo okrog 20 kmetovalcev s Proseka, iz Sv. Križa Trsta in drugih vasi, ki so v imenu 315 članov zadruga predložili predststvu in zborovalcem protest proti obnemu zboru ter obenem zahtevali, da mora predsedstvo seznaniti vse navzoče z vsebino obeh protestov, poslanih nadzornemu odboru že več dni pred zborovanjem.

Pri tem je zanimivo, da je vodstvo vodilo občni zbor samo v italijanski, češ da vsi člani razumejo italijanski. Zanimivo je tudi, da so se morali člani, ki so predložili protest, cel dve uri boriti s predsedstvom, predvsem pa s predsednikom nadzornega odbora Saulijem, da se prečita protest in da predsedstvo seznani vse navzoče z vsebino obeh prejšnjih protestov. S tem so nekateri člani vodstva in nadzornega odbora jasno pokazali, kam merijo, in potrdili upravičenost protestov.

Od 84 članov jih je 20 po vložitvi protesta demonstrativno zapustilo dvorano, tako da je na zborovanju ostalo vsega skupaj okoli 64 ljudi z 217 pooblastili od skupnega šte-

vila 850 včlanjenih kmetovalcev. To najbolj jasno dokazuje, zakaj so vidalijevci sklicali občni zbor v kominformističnih prostorih. V ta namen je nadzorni odbor celo prekršil in razveljavil sklepe upravnega odbora, ki je sklenil, da bo občni zbor v drugih prostorih in ne v Domu pristaniških delavcev. Tako je bilo sklicanje obnega zboru namenjeno skupnici ljudi in ne vsemu članstvu, kakor določajo združna pravila.

V čigavem interesu je bila razprava, nam dokazuje tudi dejstvo, da je vodstvo zadruga vneslo v upravno poročilo kup klevet na račun posameznih ljudi ter je v svojem poročilu govorilo celo o coni B, namesto da bi članom prikazalo opravljeno delo in jih seznanilo s perspektivami nadaljnega delovanja.

Na zborovanju so tudi »izvolili« novo vodstvo zadruga, ki po njegovem sestavu ne more v nobenem primeru voditi združnega poslovanja ter braniti pravice in skupne interese članstva, kakor tudi kmetovalcev na splošno. V odboru so ljudje, ki dejansko niso kmetovalci, predvsem ljudje iz Milj, medtem ko drugi krajci, kot na primer vasi openskega okraja z 215 člani, nimajo v tem vodstvu niti enega zastopnika.

Na podlagi vložnih protestov in pišle udeležbe na nedeljskem zborovanju, lahko sklepamo, da je proti takemu ravnanju nastopilo nad dve tretjini članov, ki so s podpisali s svojo odsotnostjo obsodili razbijaško in protizdružno delovanje Vidalijevih pristašev. Pravi združgarji se ne morejo strinjati s takim delovanjem in zato tudi predsednik Skri in član Svab, ki sta bila v prejšnje invodstvu, nista več pristala na izvolitev.

Kakor smo izvedeli od skupine članov, ki se je udeležila nedeljskega zborovanja in vložila protest, je velika večina članov odločno na stališču obrambe svojih združnih pravic. Nedeljski občni zbor pa je našim kmetovalcem znova odkril pravo lice kominformistične politike, ki je na dosego svojih ciljev pripravljena poteptati najosnovnejše pravice zadrugarjev in podrediti skupne koristi kmetovalcev svojim ciljem.

—O—

V naši zadnji številki smo pomotoma napisali v naslov članka o kmečki zadrugi »Spletke vidalijevcev s Kmečko zvezo« namesto s Kmečko zadrugo. Citatelji so pač po prečitavanju članka že sami ugotovili, da je šlo za neljubo pomoto.



## Kronika

13. junija bo začelo sedmo redno zasedanje Ljudske skupščine LR Slovenije.

Na zborovanju Društva britansko-jugoslovanskega prijateljstva v Londonu so govorili člani delegacije britanskih Trade unionov o vtisih iz Jugoslavije. Funkcionar sindikata železničarjev je izjavil, da bo postala Jugoslavija v bližnji bodočnosti ena izmed najnaprednejših držav.

Napredni francoski javni delavci zahtevajo mednarodno komisijo, ki naj ugotovi krivce za zločine nad jugoslovanskimi državljani v CSR.

Več sto italijanskih mladincev iz Milana, se je kljub nasprotni propagandi italijanskih komunistov in reakcije, priglasilo za prostovoljno delo v Jugoslaviji.

Jugoslovanska vlada je odpoklicala veleposlanika Rada Pribeviča iz Varšave zaradi žaljivega ravnanja poljskih oblasti z jugoslovanskimi veleposlanstvom.

Veleposlanstvo FLRJ v Pragi je poslalo zunanjemu ministru CSR noto, v kateri zahteva takojšnjo izpustitev jugoslovanskega državljanca Slobodana Macure, ki so ga zapirali.

14 novih otroških igrišč so med tednom postavili v otroka odprli v Ljubljani. 6 so jih uredili že med tekmovalcem.

Novi vinogradi so posadili na krških zemljiščih v Dalmatinskem Zagorju. Z melioracijami in krčenjem grmičevja so pridobili primerno zemljo.

Sutorinsko polje pri Hercegovem v južni Dalmaciji bodo prepredili z namakalnim omrežjem in spremenili v sadovnjak južnega sadja, pomaranč, limon, oljk in smokev.

Novi letalski progri Beograd, Split in Zagreb sta začeli redno poslovanje s prvim junijem.

Za člana redakcijskega odbora gospodarske komisije OZN za Evropo je bil izvoljen jugoslovanski predstavnik.

Ob otvoritvi jugoslovanskega konzulata v San Franciscu, so priredili Američani jugoslovanskega rodu uslužbencem novega konzulata slovesen sprejem.

Se vedno so po vsej Jugoslaviji protestna zborovanja delovnih ljudi zaradi zločinskih dogodkov nad jugoslovanskimi državljani v CSR.

Ziljaci so predaval v Parizu in na predavanju izjavili, da si je jugoslovansko ljudstvo izbralo pot neodvisnosti in socializma.

Dr. Jože Brilja, opolnomočeni minister in veleposlanik vlade FLRJ v Londonu je bil odlikovan z Redom dela I. stopnje.

S prevažanjem težjih vlakov bodo prihranili letno 50 milijonov dinarjev.

254 vagonov rib so nalovili v 20 dneh na področju splitske oblasti.

Novo vrsto strožnih strojev, ki so težki 110 ton, so izdelali v tovarni «Ivo-Lola Ribar».

Ljubljanska opera je z velikim uspehom gostovala v Gradcu in Celovcu. Na sporedu je bila Gotčeva opera «Ero z onega sveta» in Hrističev balet «Ohridska legenda».

Prvi dan v Tednu matere in otroka je bil posvečen pionirjem. Množične organizacije, delovni kolektivi in borci jugoslovanske armade so pionirске odrede pogostili in obdarovali.

Ležišča kroma so našli v Makedoniji. Rudnik Raduša se po velikosti in pomenu uvršča med tri prve rudnike na svetu, za rudnikom v Afriki in na Novi Kaledoniji.

Bivši italijanski partizani, ki so sodelovali v narodnoosvobodilni vojni, so poslali poslaniku FLRJ v Rimu pismo, v katerem protestirajo proti umoru predsednika Ljudske fronte v CSR ter deskriminacijskemu ravnanju češkoslovanskih oblasti z jugoslovanskimi državljani v CSR.

Slovansko - ameriški narodni sveč je imel v Clevelandu v ZDA svojo letno skupščino, katere so se udeležili tudi delegati OF Slovenije. Za častnega predsednika je skupščina izvolila naprednega ameriškega pisatelja Etbina Kristana in Louisa Adamiča.

# Danes smo močnejši kot smo bili kdaj koli v svoji zgodovini

## Maršal Tito delovnemu ljudstvu v Prokuplju

Na svojem potovanju po Srbiji je maršal Tito obiskal mesto Prokuplje, kjer je na zborovanju pozdravil ljudstvo Prokuplja in Toplice, krajev, v katerih je bil narod vse od 1941. leta v borbi z nemškimi in madžarskimi fašisti.

Maršal Tito je v svojem govoru med drugim dejal:

V veliki osvobodilni vojni smo v štirih letih dokazali pred vsem svetom, da narodi naše države niso dobili svoje svobode zastoni, temveč so jo kravo plačali z žrtvami stotisočih najboljših sinov in hčera naše nove Jugoslavije. Danes pa se najdejo ljudje, ki nam po vseh teh dejstvih, po vsem, kar je naša s krovjo prepojena država trpela med vojno, mečejo v obraz nesvarno žalitev, da se nismo borili, marveč da smo bili zavezniški nemških fašističnih okupatorjev, s katerimi smo se borili na življenje in smrt in jih uničevali na vsakem koraku. Ti in taki ljudje, ki mečejo našim narodom v obraz take žalitve, ne zaslužijo več, da bi jih imenovali svoje zavezničke, marveč zaslužijo, da jim povemo vsaj to, da niso prijatelji naše države in naših narodov.

Samo eno bi vam rad položil na srce: Naj vas ne straši nobena grožnja, pa če bo prišla s katere koli strani. Zakaj? Zato, ker smo danes močnejši, kot smo bili kdaj koli v svoji zgodovini. Zato ker so danes vsi narodi Jugoslavije ne glede na nacionalnost, kot skala trdno združeni v eno celoto, ki se enotnih misli bori za ustvarjanje vedno boljše bodočnosti in bo branila svojo čudovito domovino, svojo socialistično državo pred vsakim, ki bo skušal nanjo dvigniti roko. Ni se treba bati groženj predvsem zato, ker je naša moč v enotnosti in bratstvu naših narodov.

Poznamo našo pot. Nimamo druge poti razen poti v socializem in pripravljeni smo izginiti do zadnjega človeka, če bi bilo potrebno, ako bi nam kdo skušal zanikati pridobitve velike osvobodilne borbe. Nobeni sili, niti tistemu kraljičku Petruku s podporo tujine niti

komu drugemu s katerimi koli zveznicom ne bo uspel poskus, da bi nam znova vsilil staro ureditev izkoriščanja človeka po človeku. Danes ne more te monolitne sile, ki se kuje od leta 1941 v ognju velike osvobodilne borbe in v ognju velike borbe sedaj, za zgraditev socializma, premagati nihče več ne od zunaj, ne od znotraj.

Ne vodimo prikrite, temveč odkrito politiko: odkrito ekonomsko politiko do drugih držav in odkrito splošno zunanjo politiko do vseh držav. Danes smo edina nevtralna in neodvisna država, ki nima nikakih obveznosti ne proti vzhodu, ne proti zapadu. Nikomur nismo ničesar dolžni, kar ne bi mogli vrniti. Na zapadu so sedaj prenehali s pritiskom na nas zato, ker poznajo sile našega ljudstva in sile naše države. Ti na vzhodu vodijo vsak dan bolj ogorčeno kampanjo proti naši državi že dve leti, čeprav je ta kampanja doslej ostala jalova. Nihče ne more, tovariši, postati nekaj zaradi tega, ker nekdo pravi zanj, da je to in to. Nihče na svetu ne more verjeti, da smo faš-

stina država, če to nismo, če je srp in kladivo na zastavi, če smo uničili kapitalizem in vzeli kapitalistom tovarne, če smo dali proizvajalna sredstva v roke delovnega človeka. Kaj je fašizem? Kaj je fašistična država? Fašizem jma svojo socialno strukturo, fašistična država pa je kapitalistična. Nemški kapital, nemški monopolizem je ustvaril Hitlerja kot svojo udarno pest, da bi mogel zadušiti napredno delavsko gibanje v Nemčiji, da bi mogel nemški velekapital brez slehernega nadzorstva in odgovornosti izkoriščati nemškega delavca. To je fašizem, mi pa smo socialistična država, mi imamo ljudsko oblast in pri nas ni okrajnih načelnikov ter različnih nemeščenec, ki bi jih pošiljali iz Beograda in vsiljevali ljudstvu proti njegovi volji. Ljudstvo voli svoje odbornike iz svoje sreče, poleg tega pa imamo vse glavne lastnosti, ki jih mora imeti socialistična država.

Nadalje govore in so govorili, da smo se prodali imperialistom. Tudi to jim ne bo vžgalo, mi pa bomo ostali čisti kot sonce.

Danes si utira resnica o novi Jugoslaviji nezadržno pot po vsej zemeljski obli. Nova Jugoslavija ima vedno več prijateljev po vsem svetu. Naše ljudstvo se bo proslavilo pred vsem svetom kot ljudstvo, ki je bilo sposobno povzdigniti svoj glas tudi proti največji sili, glas za svojo pravico, za zmago resnice.

## Brez Jugoslavije

### Svetovni kongres pristašev miru ni orodje borbe za mir, marveč orodje sovjetske zunanje politike

V začetku junija je bila v Londonu seja izvršilnega odbora Svetovnega kongresa pristašev miru. Pred odhodom na sestanek je imel podpredsednik izvršilnega odbora John Rogge v New Yorku tiskovno konferenco, na kateri je izjavil, da bo zahteval od odbora, da preneha s sovražno politiko do Jugoslavije. Pripravljen je resolucijo, v kateri pošilja prisrčen poziv pristašem miru Federativne ljudske republike Jugoslavije, naj se udeležijo in sodelujejo na bližnjem drugem Svetovnem kongresu pristašev miru v Genovi.

Na seji izvršilnega odbora v Londonu je John Rogge predložil resolucijo in zahteval, da se Jugoslavija

znova sprejme v članstvo mednarodnega gibanja pristašev miru, ker je bila po enostranskem sklepu komiteja 15. spodbudo kominformovcev izključena.

Ero je z večino glasov sprejel sklep, da ni pristojen za obravnavo Roggevega predloga. Francoski delegat je predlagal, naj pošljejo resolucijo vsem nacionalnim komitejem pristašev miru, da jo obravnavajo. John Rogge se je s tem strinjal, sovjetski delegat pa je bil proti. Po daljšem razpravljanju je biro sklenil, da se predlog Roggejeve resolucije predloži prihodnjemu plenarnemu zasedanju Svetovnega komiteja pristašev miru.

telje raznih vojaških šol, da bi izdali svojo domovino, vendar sta kljub temu stopila v službo sovjetskega vojaškega atašea proti svojemu lastnemu ljudstvu.

Vojaško sodišče v Beogradu je obsodilo bivša oficirja jugoslovanske armade Petričević in Dapčević vsakega na 20 let odvzema prostosti s prisilnim delom in na 5 let izgube državljanских pravic. Obsojeni Branko Petričević izgubi čin generalnega majorja, Vladimir Dapčević pa čin polkovnika jugoslovanske armade.

## Izdajalca Petričević in Dapčević obsojena pred vojaškim sodiščem v Beogradu

V Beogradu je bil te dni proces proti bivšima oficirjema JA, generalnemu majorju Branku Petričeviću in polkovniku Vladimiru Dapčeviću, ki sta po resoluciji IU hotela organizirati skupino izdajalcev iz vrst vojaških in civilnih oseb, da bi s silo in ob intervenciji tuje države odstranila vrhovne organe ljudske oblasti in državne uprave FLRJ ter s tem ogrožala neodvisnost FLRJ in svobodo njenih narodov.

Da bi lahko izpeljala svoje načrte, sta se povezala z vojaškim atašejem ZSSR v Beogradu, gardijskim generalnim majorjem Sidorovičem, ki je potem vodil vse njuno izdajalsko delovanje. Tako sta pripravljala pod vodstvom Sidoroviča skupine izdajalcev za odhod v inozemstvo, na drugi strani pa sta imela nalogo, da ustanovita ilegalno središče v državi za borbo proti sedanji ureditvi v FLRJ.

Poleg tega je Sidorovič zahteval od obtožencev, da mu dajeta vojaške obveščevalne podatke o položaju jugoslovanske armade stališču najvišjih oficirjev JA za primer napada voditeljev ZSSR na FLRJ, o cestah itd., kar sta obtoženca tudi storila.

Kljub podpori vojaškega atašea ZSSR v Beogradu, pa Dapčević in Petričević nista mogla dobiti v Jugoslaviji somišljenikov, njuno delo je bilo vedno težje. Povezala sta se z Arso Jovanovičem in skupaj so pripravili beg čez mejo. Pri tem poskusu je bil na meji ustreljen bivši general Jovanović. Petričević pa je hotel svoj nameravani beg prikriti in se javil svojim starešinam v Beogradu, katerim je lažno opisal dogodke na meji. Dapčević pa je ponovno poskusil prekoriniti mejo pri Subotici, kar pa mu ni uspelo in tako sta prišla oba pred sodišče zaradi izdajstva svoje domovine in vohunstva za neko tujo državo že v Jugoslaviji sami, potem pa skušala pobegniti v inozemstvo, od voder sta hotela dalje rovariti proti FLRJ.

Z osvetlitvijo vohunov Dapčevića in Petričevića se nam odkrije tudi sovražno delovanje sovjetskega predstavništva v Jugoslaviji, ki je hotelo organizirati predvsem med oficirji svojo obveščevalno službo ter nekatere naravnost prisiliti v to. Večina je to odločno odbila. Petričević in Dapčević sta kot višja oficirja tudi dobro vedela, da pritisk, ki so ga izvajali v Sovjetski zvezi na sluša-

Po končanem zasedanju je izvršilni odbor sklical tiskovno konferenco, na kateri bi govorili o zasedanju ter o uspehih akcije za zbiranje podpisov v prid stockholmskega apela za prepoved atomske bombe. Konferenca pa je zavzela popolnoma drugačno smer zaradi nastopa Johna Roggeja in vprašanij novinarjev.

John Rogge je na tiskovni konferenci povedal, da je na zasedanju stavil navedlog resolucije, v kateri zahteva, da povabijo na kongres pristašev miru Jugoslavijo, ker meni, da mora biti gibanje pristašev miru postavljeno na čim širšo osnovo. Poleg tega je izjavil, da brani mnoge napredne ljudi in organizacije na svetu

## Ali ste že naročeni na

LJUDSKI TEDNIK

?

zato, ker je globoko prepričan o njihovi stvari, kot je to v primeru Jugoslavije. «Ponosen sem, da branim stališče Jugoslavije», je zaključil Rogge.

Jugoslovanski novinar je postavil na konferenci nekaj vprašanj, s katerimi je spravljal v zaskrbljenost in neprijeten položaj organizatorje konference, ker jugoslovanskemu novinarju niso in niso znali odgovoriti. Zato so mu tudi odvzeli besedo, ko je jugoslovanski novinar dejal:

«Mar ni res, gospod predsednik, da ste s pristranskim odlokom o izključitvi jugoslovanskih pristašev miru dejansko pregazili svoja lastna pravila? Mar ni res, da ste Jugoslovane obsodili, ter jim niste dali nobene pravice, da bi se branili? Mar ni res, da niste storili nobenih ukrepov, da bi prav na kraju preverili vsaj eno od vaših obtožb proti Jugoslaviji?»

Jugoslovanski novinar je dalje vprašal, kako se dajo spravili v sklad humane in napredne tendence, ki bi jih moral imeti apel o prepovedi atomskega orožja z dejstvom, da nekatere članice Svetovnega komiteja miru že skoraj dve leti izvajajo srditi vojaški, politični in gospodarski pritisk na malo državo, kot je Jugoslavija ter s tem ogrožajo mir in da komitè ni priskočil na pomoč tej državi, temveč celo podpira podobne akcije.

Na nobeno teh vprašanj predsednik ni odgovoril, temveč si je prizadeval, da bi spravil konferenco v že naprej določeno smer. Toda Jugoslavija je ostala osrednje vprašanje konference, ker so tudi tuji novinarji pričeli stavljati vprašanja o Jugoslaviji. Na vprašanje nekega novinarja, ali pomeni izključitev FLRJ iz mednarodnih organizacij sprejetje zunanje politike Sovjetske zveze, je Rogge izjavil, da je proti koncentraciji sil ZDA in ZSSR ter njihovih poskusov, da se vmešavajo v notranje zadeve drugih držav. «Jugoslavija, kakor tudi sleherni druga država ima pravico izvajati reforme v svoji državi tako, kot ji najbolj ustreza», je zaključil Rogge.

Tako ni kominformovskim agentom uspelo na konferenci tiska preprečiti diskusijo o Jugoslaviji, vprašanje stališča glede na gibanje pristašev miru proti Jugoslaviji je prodrla v javnost in doživelo polom.



Prišel je čas košnje. Zadrugarji poljedelske zadruge «Tito» v Počreču v Istri hite v zgodnjih urah na delo. Spremlja jih pesem — pesem novega človeka, ki si v skupnosti gradi boljše življenje.



Raznolika je v svoji izoblikovanosti in lepoti slovenska zemlja »od slajerskih gor do strme tržaške obale« (Cankar, Kurent II.) in raznotera so lica in srca ljudi na njej, ki nam jih odkrivata naša poezija in pripovedništvo. In sleherni od njih si na svoj način v borbi z zemljo ustvarja dom in življenjske oblike. Oton Zupančič je v Kovaški podaril posebnosti v življenju zapadnih Slovencev s tem, da je imenoval naravnost s krajevno oznako prav toliko pripadnikov primorskega slovenstva, kot iz ostalih naših pokrajin skupaj: »... črnci rudarji iz Idrije, — od Nabrežine beli kamenarji, — devinski opaljeni ribarji, — polnagi nosači iz luke tržaške — četa, — kot da kiparju ušla je izpod črta — zidarji iz Renče... Solkanci, Vipavec brbljav, zamisljeni briški kolon«.

Kakor ima vsaka naša pokrajina svoje zemljepisne, jezikovne in duševne posebnosti — ki nas naj ne ločijo, marveč v skladnosti vežejo — tako je tudi celotni način ljudskega življenja v različnih pokrajinah drugačen. Ta način se izraža v ljudski kulturi, ki se od priхода Slovencev v današnjo domovino razvija na slovenski osnovi, prineseni iz prvotne domovine; dalje na temeljih, ki jih nudi zemlja z okoljem, pri čemer prevzema tudi od sosedov podobne vrline in si jih priljubljuje. Pod tem vidikom moremo razlikovati na Slovenskem v glavnem tri etnografska (narodopisna) območja, ki imajo dokaj enotnen, svojski značaj v vseh oblikah in pojavih ljudske gnotne, družbene in duhovne kulture: 1. panonsko ali vzhodno območje od Prekmurja, Slovenskih gor in Pomurja na Posavje v Belo Krajino; 2. alpsko območje v vsem goratem svetu in 3. sredozemsko (mediteransko) območje na slovenskem zapadu. Poslednji kulturni tip je najizrazitejši v neposredni bližini Jadranskega morja in preko Goriškega in Krasi prehaja v alpski tip.

Naši ljudje so sicer običajno ponosni na posebnosti svoje zemlje in svojega življenja, včasih pa jih primerjava s sosednimi tujci — zlasti zaradi tujih besedi, ki jih rabijo — navdaja z malodušnostjo, češ: nič svojega nimamo; onstran meja so enake hiše, noše, jedi itd. Tako podcenjevanje ni le z znanstvenega gledišča docela zgrešeno, marveč je tudi narodnostno škodljivo. Oglejmo si to na primeru Slovenskega Primorja, ki je po velikem delu v območju sredozemske kulture! Površno oko vidi »primorsko« hišo s kamninom, kulturo oljke s tercijami, vinogradništvo z vsemi oblikami in pripravami, polento, dele noše, ribolov, osla — tovariša s sedlom, posebno obliko jarma, voz, posode, dele pohištva itd. enako le v bližnjih italijanskih pokrajinah in se bo morda prenehalo v sodbi, da smo vse to prevzeli od Italijanov. Kdor bo pa odplul po Jadranu, ki je

# POGLEDI na GNOTNO LJUDSKO KULTURO Slovenskega Primorja



»Kavada« v Čezarjih.

(Foto Matičetov)

dejansko velik zaliv Sredozemskega morja, na to veliko vez dežel in narodov, bo videl iste in podobne pojave v ljudski kulturi v južni Franciji, v Spaniji, v Grčiji, na afriški obali — in prav zato imenujemo vse območje, do koder segajo iste značilnosti zlasti materialnega življenja, sredozemsko. In če tako gledamo (vsaj na zemljevidu in slikah), spoznamo, da je vzrok nastanka enakih življenjskih oblik v sestavi zemlje, ki daje kamen za gradbe; v podneblju, ki pospešuje vinogradništvo in rast južnega sadja, a zaradi milih zim brez težkega snega ne zahteva strmih streh, pač pa zaradi burje težko obložene strehe; kamnita tla niso ugodna za rast žita, zato prevladuje koruza itd. Vsi pojavi gospodarskega življenja so utemeljeni v zemlji, pa tudi v zgodovinski usodi. Vinogradništvo in oljkarstvo n. pr. so naši predniki gotovo našli že na tej zemlji pri Rimljanih in drugih narodih, ki so bivali na njej. Orodje priprave in z njimi način dela se prevzema na istem kraju od rodu do rodu, pa tudi potujejo iz dežele v deželo, celo čez morje, če so pogoji za to, da se udomačijo. Zato kultura nehoti veže narode v bratsko skupnost in nesmiselno je očitiranje »stevine« v tem pogledu, pač pa je dolžnost slehernega naroda, da na osnovi dobrih in vrednot, izoblikovanih v zgodovinskem razvoju, svojo kulturo izpopolnjuje, pa tudi spoznava. Slednje je namreč pogoj preživetja.

Če si hočemo pod tem vidikom prav bežno pregledati razne panoge gnotne ljudske kulture v zapadni Sloveniji, se moramo najprej ustaviti pri kmečki hiši, ki ji je prav Goriški slavček zložil hvalnico. Pri tem vidimo, da »primorska ali sredozemska« hiša ni edini in ne enotni tip doma v teh krajih. V okrajih Bistrice, Postojne, Idrije, Cerkno, Bovec, Trbiž so hiše deloma alpskega, deloma škofjeloške — cerkljanskega tipa, ki je na prehodu iz prvega v primorski — sredozemski tip. Zapadno od teh krajev pa je razširjena hiša sredozemskega kamninskega tipa, zgrajena iz kamna, krita z žlebakami ali korci, s stopniščem (skalam) ob zunanjsčini na baladur — nadstropje. Vidno je izoblikovana kavada, ki ji na Krasi pravijo spahnjenca. Hiše so zaprte od ceste z ograjami iz zloženega kamnenja v borjače, korte (dyvščica). Hiše z mogočnimi kamnitimi stenami delajo poedine in kot celotna naselja vtis mogočnih utrd. Najdemo jih največ na Krasi in v okolici Kopra in Trsta. — Na Goriškem je v gričevnatem predelu hiša delno zidana, delno kamnita, neometana in gospodarski prostori so navadno pod stanovanjskimi. — Za notranjsčino je še v mnogih primerih v Zapadni Sloveniji ohranjeno odprto ognjišče s kotlom, visečim na verigi, in z napo. Za dele ostrejša in krova so znani taki lepi domači izrazi: greda, male grede, konj, žaganca, sleme (istra).

Za stavbarstvo so značilni kamnitni svinjaki — koče, pokriti s škrilami, ki so bile kot streha nedvomno znane tudi že v prakilturni dobi. Sredozemska posebnost so majhne kamnitne okrogle zgradbe za pastirska zaklonišča (Kras, Istra). Odsev prakilturnih razmer so tudi koče (kačete) iz kanel (trstja), pokrite s paludom (močvirnim trstjem) za kokoši. Svojevrsne so tudi ograje iz kanel na dvoriščih in okoli vrtov.

V gospodarstvu je značilno obdelovanje zemlje z motiko in rovnico na strmalih in ogradah; zemljo in gnoj prenašajo v mnogih krajih v oprtnih koših navkreber. Tovorna in tudi vozna žival je osel. S Tolminkeskega in od Nadiže hodijo koseci na Kras in tudi drugi kraji vabijo delavce v pomoč (v Vipavo ob trgatvi, na Pivko mlatiče). Plug ima staro domače nazivje za poedine dele: menice, lemež, žaganca, gnezdo, črtalo, gredel, gradanca, bet, kulca, voje (tako n. pr. blizu Kopra). Glavni poljski pridelek je krompir in koruza — frmenton (Kras), sirk (Goriška), trščak (Vipava). Kako lepe domače izraze poznajo n. pr. v Dekanih pri Kopru (in gotovo tudi še drugod) v zvezi s koruzo: frmenton mrvijo, ostane hlavičen,

ca (storž), perje porabijo za postelje in pod živino; srčino (steblo) žanjejo s srpom moški in jo sesedejo pod blago (živino), Krompir in koruza sta tudi glavni sestavini prehrane, kjer se jima pridruži fižoj v meneštri, kamor sodi tudi praščečna. Če le morejo, radi jedi »dobro zatacajo« (zabelljo), n. pr. polento na oblico pripravijo takole: slanina se razcvre, prilije malo vode, noter denejo polento, pa še jajce gor in očet. Tudi ječmen, pašto, riž, zelje, mlince, mulce (krvavice), go-be, štruklje in druge dobrote cenijo. Mleko je važna hrana in tudi maslo delajo, v pinji in kar v steklenki. Med pecivom slovijo velikončne pince, bige, blšce, rogljači, božični žancll.

Ribolov je posebno pomemben na morski obali in je bil že večkrat opisan. Tudi sam Aškerc je hodil k tamkajšnjim ribičem po Jadranske biserje. Tudi po rekah je ribolov doma. Sicer pa lovijo ptiče, zlasti kraške brinjeke, na stare načine.

Planšarstvo je doma v Kanalski dolini, Režiji, Teru in ob gornji Soči. V preteklosti pa so stanarili tudi Kraševci. Notranjci so gonili o božiču ovce proti Trstu in Koprui in so pasli okoli Tinjana in Dekanov do aprila. Tod so imeli

svoje staje in kozare za blago. Tudi Čiči so pasli tod.

Važna panoga v gospodarstvu je vinogradništvo na Goriškem, v Vipavi, na Krasi in Istri. Značilne so po žetvi razpete trte, v Istri privezane z bekami na kanele. Poznajo še stare lešene stiskalnice.

Znamenite so tudi fige, ki jih sušijo v peči in napelane na nit, obešene na zid. Zmastiijo jih in kuhajo žganje — figovec.

Poleg figovih dreves dajejo nekaterim zapadnim predelom najznačilnejšo podobo oljčni nasadi. Oljke so, podobno kot vinogradništvo, obsežno in znamenito poglavje v ljudskem življenju obmorskih Slovencev. Pomembna so v prehrani in kot zaslužek. Starodaven, po vsem Sredozemlju razširjen je način njih oblikanja, stiskanje v torklji ali stisku kot pravilo lepo po domače okoli Kopra.

Se mnogo več vrst kot pri oljkah poznajo pri goriških češnjah, ki so najpomembnejša panoga sadjarstva na slovenskem zapadu.

Mnogo gradiva nam še manjka o vsakdanjem življenju zapadnih Slovencev, zato bo koristen vsak nadrobnejši opis in podatek, ki ga objavite s tu nakazanih in drugih področij.



Koča iz skanels pri Ankaranu.

(Foto Matičetov)

## Narodni plesi so izraz duševnosti ljudstva



Na nedeljskem folklornem nastopu na stadionu »Prvega maja« homo videli tudi srbske in hrvatske narodne plesje. Ti plesi se odlikujejo po pestrosti narodnih motivov in po bogastvu in lepoti narodnih noš. Na sliki pleše folklorna skupina »Joža Vlahovića« dalmatinski ples.



»Kotca« (svinjski hlev) v Dekanih.

(Foto Matičetov)





48 3 facoli štikani mošolinasti  
49 en fačov za glavo mošlinas ta poročen  
50 štirje fačoli za glavo mošolinasti  
51 štirje fačoli za glavo mošlinasti  
52 13 fačolou mozulin  
53 6 fačolou kabrik  
54 3 fačole rožnate  
55 en fačov židan za vrta  
56 en fačov kambrikast za o rat  
57 fačou ruta poročna, firtoh  
58 1 fertoht tintob  
59 5 fertohtov klipovanih  
60 en firtovh mošlinast rakamiran ta poročen  
61 dva firtovha 1 mošlinast 1 cieast  
62 dva firtovha 1 pekatist 1 kambrikast  
63 dva firtovha pisana goriska  
64 3 fertohe  
65 10 fertočou  
66 2 para rusih kovcet (1837: kolcet rusih)  
67 2 para šolnov  
68 3 pare šolnov  
69 ena antvilla (= brisača)  
70 en tavaol (= prtič)  
71 1 križ inu manine (= uhani)  
72 peglezne neče (= likalnika noče - 1842)

SKUPAJ:

---

Ne da bi se tu spuščali v poročne razlage, ki bi terjale dolgo razpravo, moramo vendarle vsaj za hip postati. Podoben poročni bale - toda 5 let starejši od prvega današnjega - je izšel v Ljudskem tedniku za 3.4.1947, ko je dr. Lino Legiša pridelal po predvojni objavi »Kos zgodovine craste vasla. Tamkajšnja nevesta Martina Legiša je bila doma iz Mavlinj, prav kakor Marija Kobencelj v našem tretjem poročju iz leta 1842. Mavhinska bazo iz leta 1822, ki jo omenjamo zaradi primerjave, je zelo bogata, saj skupni znesek dosega 400 florintov vrednosti, medtem ko si naše tri gbljejevo 160-180 fl. Skoda je le, da prof. Legiša k seznamu posameznih predmetov ni pristvil tudi cene, s čimer bi bila nobena objava precej pri-  
dobilna (vsaj t. j. 1842).

kjer so poleg imen posameznih kosov navedene tudi cene, na dnu pa končni zneski:

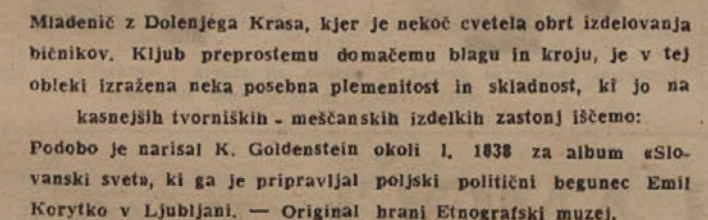
Urč pado v oči nekaj lepih izrazov, ki so danes že iz rabe. Nekateri so sicer dobili prostora v Pietersnikovem slovarju, ki je dozdaj največja besedna zakladnica našega jezika, druge pa tudi tam zastojajo iščemo. **Mlač**, če-hovski cunak, siccat predpasnik, kambrik ipd. so v slovarju na svojih mestih, pač pa bodo nekateri druge besede prišle v bodoči slovar slovenskega jezika šele na podlagi naših popisov.

V uvodu smo govorili o sožitju starih in novih družin, običaj na splošno. V naših pravih bala pa je pravi lepoto potrjevali, kako doma izdelki žive in kako kupovanka in sicer tako, da ponekod prevladuje domače, drugod spet kupovano. Katarina (1822) ima n. pr. 13 domačih ponjav in 3 kupovane, Marjana (1827) in Terezija Sirca (87) pa vsake 5 (1822) in 2 sp. ponjavi. K. L. (1822) lahko kaže 8 do-

V članku je bilo govora samo o bali, o nevestah in ženskih oblačilih. Kaj pa moški? Marsikoga pač zanima, kako je bil oblečen novic v času, ki smo o njem razpravljali. Odgovor je tu težji, a k sreči imamo lepo podoba mladeniča z Dolenjega Krasa. Le pogledite postavnega Kraševca (4) iz leta 1838! Dobra podoba večših ved pove kakor dolg članek.

**PRILOGI:**

1. Stara in nova noša (panjeva končnica E. M. v Ljubljani).
2. Začetek popisa bale iz leta 1827. — Nevesta: Marjana Sirčna iz Pliskovice.
3. Konec popisa bale iz leta 1837. — Nevesta: Terezija Sirca iz Pliskovice.



«Sovražiš?» Obraz se ji je zagrenjeno razvlekel.  
«Ne». — Prisiljeno se je zasmejala. Dejala je odločno:

**Ko zagledajo luč sveta**

Odbojno znamenje zoper zle duhove, je morina taca, ki ji na Tolmiskem pravijo splošne noge in

**Ko si podajo roke**

Največ navad in običajev se je

terem so bili novci. Ta staro običaj je imel namen, pri-  
moškega potomca.

narodni  
priljubljeni  
avarske ne-  
ni noči po  
ta druga  
ma v po-  
ni mnogo  
sa. v oko-  
benico ali  
nevestin  
jene roke  
in govorili:



ni od dru-  
re, v ime  
svetega,  
nin k ne-  
je da la  
dnji dan  
rešino in  
sto. Toda  
ni, najprej  
babe, za  
po su-  
dalje:

«Ali si zadovol-  
dek dober?»

«Dobro», je p-  
«Pa mamca?»

«Dobra»,

«In drugi?»

«Dobri so, Vs-  
«Ni res», je s-  
iz njegove srca  
brat ne sestrí, ne  
in se kratko ustav-  
ni bil dober». Pot-  
sme, Bogavito je  
zil? Držati, grabi-  
Bi ubilji, jih poz-  
je nasmešnila. «S-  
«Sema», je pr-  
«Vidiš – soci-  
nekaterim revnin-  
ni nič všeč. Živin-  
zase in otroka. A  
bo vse v redu, pri-  
in vrag vidi, kaj  
tu človek? Kje s-

Vse to kje s-  
končala in bo la-  
jasilni;

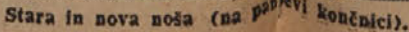
«Vrnla se bo  
mušica»

Na konjeka, ženin pa tri. Gostili so se prvi dan zjutraj pri nevesti, zvečer pa so jedli pri ženinu le kašo, staro slovansko obredno poročilo žele. Drugi dan so jedli pri ženinu; tretji dan pa je gostil ženinov oče njegove, nevestin oče pa njene sorodnike. Valvasor je hudo zbadał kraje na Pivki, zlasti pri Knežaku in Trnovem, češ da gledajo pri nevesti le na denar in ženi bogata tudi najzoprejša ni slaba...

Na Krasu so opravili objubo ali zaroko tako, da je ženin razglen po tleh odelo ali obleko in legel nanjo, nevesta pa ob njem, nakaž so ju sorodniki pokrili. Ko sta vstala, je ženin ostal na obleki, prijel nevesto z desno roko za

Nadaljevanje na 10. strani

«Sovražiš?» Obraz se ji je zagrenjeno razvlekel.  
«Ne». — Prisiljeno se je zasmejala. Dejala je odločno:



Prvi tretjem po-  
stavljajnska ba-  
lo omenjamo  
je zelo boga-  
ce dosega 400  
medtem ko se  
prof. 160–180 fl.  
r. Legiša k  
predmetov  
ne, s čimer bi  
pa precej pri-  
stajalo. Vse

Taki in podobni zapiski v našem zgodovinarstvu in drugi literaturi (včasih celo v raziskovalni literaturi), so temu seveda ni niti malo prizadeta. Vrednost mavhinskega opisa v drugih pogledih.

njima v hišo. Nevesti pa  
branihi vohid in sele, ko  
podarila roček ali trak,  
spustila. Če se ni hotela  
je morai ženin plačati vs  
Spretna nevesta pa se je  
zmuzniti nerodnima drug

Na Krasu so opravili zaroko tako, da je žen po tleh odejo ali oble nanjo, nevesta pa ob kar so ju sorodniki. Sta vstala, je žen ostala prijet nevesto, z denarjem pa je ostala prijet žen.

vala, «kaj naj bi vedela, ali si že sela sem te». Dvignila se je, da s tem drobljenjem oditi, je priprla oči, ukazovalno, da se ne glej, je ukazala pa mi odkrito pravi.

«Ne», je odvrnila.

«Sovražiš?»

«Ne». — Prišel

prinesa. Nazadnje nisem ni  
lik ali še otrok. Vidim, da si  
nil si je. Postalo mu je že pre  
sem sploh ne bo končala. Ko ga  
stisnila ustnice. «Sem bliže st  
res primaknil za dva koraka  
olje. In ko se ji je zagledal v  
naj, da me obsojaš!»

kupila, ker nisem  
cel fant. Kar ve-  
učno in baj se je,  
e videla, da hoče  
in, je rekla skoraj  
postelji. «V oej mi  
i, je dejala: »Zdaj



## PRIMORSKI LJUDSKI OBIČAJI

(Nadaljevanje s 8-9 strani)

levico in jo trikrat zasukal. Nato ji je trikrat napil, ona pa njemu. Podala sta si desnici, ki so ju polili z vinom, nevesti pa so vrgli denar v naročje.

Novorojenca sta morala v svoj dom skozi vrata, skozi katere so puščali iz hleva živino, ženina mati ali sorodnica je z vrhom vina trikrat napila nevesti, nakar ji je ta trikrat odvrnila in spustila groš v vino. Mati je vrgla poročencema ruto okoli vratu in ju povlekla v kuhinjo, kjer je nevesta po loncih potresla nekaj denarja, sedla s hrbtom proti istejam, vzela v naročje dečka in drobila pogosto ali gibanico ter dajala drobce vnic zadaj stoječim. Ti so hlastno segali po njih v želji, da jim oo lan dobro uspeval.

Tudi tu so večerjali zabeljeno kašo. A ženin in nevesta nista rabila žlic, ker so se bali, da ne bi otrok imel velike visoke ustne in usta do ušes.

Naslednje jutro se je morala nevesta sklanjati nad svinjsko korito, češ da se ji ne bo pristudila hrana v blagoslovljenem stanu. Za jutrnjino pa ji je podaril ženin ali njegov brat vola, kravo ali ovco. Ženin je prijel žival za roge in jo izročil kakemu sorodniku, ki jo je peljal trikrat v krogu in jo namesto neveste sprejel v last. Nevesto so nato peljali k vaškemu vodnjaku, kjer je napila spremstvu s požirkom vode in vrgla v posodo novcev.

Na Goriškem so balo vozili na poročni dan, ko so odpeljali nevesto na ženinov dom. Na skrinjo so sedle dve ali štiri mlade poročene žene z zglavniki na kolenu. Ko so hoteli skrinjo naložiti na voz, je na Krasu sedla nanjo nevestina mati, ki so jo morali obdarovati, da jim jo je prepustila. Na vrh voza pa sede kak fant s kokošjo v naročju. Na Goriškem so menili, da je kokoš znamenje materinstva.

## Ko se poslavljajo od sveta

V Beneški Sloveniji, Trenti in Istri je bila dolgo ohranjena posebnost, da so žene ob smrti svojih mož narekavale, to je, med glasnim jokom govorile stalno besedilo — tožbo o nesreči, ki jih je zadel. — Druga starodavna navada je ohranjena v Trenti, kjer peljejo mrljca na sanel od doma na pokopališče. Pripovedujejo pa tudi, da so na Tolminskem in v Režiji pozimi mrljca obesili v dimnik in ga šele spomladi pokopali, ko so mogli do pokopališča. V davnih časih so nosili mrljce na Krasu silno daleč pokopavat. Bohinjeci pa so jih na tovarni žilvini prenašali na tolminska pokopališča.

## Od zime do jeseni

Okoli božiča, ob zimskem sončnem obratu, je ohranjenih še dokaj navad in dejanj kot spomin na davne čase, ko se je človek z njih pomočjo boril z naravo za srečo in kruh. Ti običaji so zlasti številni na dan pred božičem, na sveti post. V čedarskem okraju položijo na sv. večer na mizo pšenično pogačo ali bel hleb »gubancov«, nadezo z orehi, lešniki, s strdjo. V zahodnih Brdih pa naložijo okoli gubanke orehe, lešnike in suhe fige. V Soški dolini okoli potice položijo jabolka »za verne duše«.

V Beneški Sloveniji so postavili gubanco na mizo na predvečer Treh kraljev. Pri Kobaridu pa so prav tedaj dali na mizo skledo močnika s tremi žlicami ter pustili vso noč; naslednje jutro pa je vsakdo zajel iz nje. V Brdih zakurijo na ta večer kresove, skadečo okoli njih in čeznje. Nosijo goreče bakle in pojo »Kirje lapon, joll lajsno« malo, otročičev, velike koščice. Na tri kralje zjutraj pa raznašajo v Slovenski Benečiji sol in blagoslovljeno vodo po polju in dajejo živini.

O pustu je na Tolminskem in ob zgornji Soči v časti sv. Koret kot zaščitnik kuretnine. Na Cerkljanskem se uvrsti pet oseb v pustni sprevod s starimi lesenimi krinkami: pust, ta stari, ta stara, ta terjast (terjeniti prediva), ta bršljanast (obšit z bršljanovimi

listi). Ta stari pobije pusta na tla, kar pomeni zmago pomladi nad zimo. Tudi v Beneški Sloveniji hodi po vasi pust s pustico; v nogavici nosita pepel, zvonita s kravjimi zvonci.

Na cvetno nedeljo ali oljénico vtaknejo na Krasu v vsaka vrata oljéno vejico. Na Goriškem delajo butare izoljke in lovorja in jih imenujejo tudi vrtniki; delajo jih tudi iz smrekovega ali borovega vrha, oljke, brinja, zelenike, obešijo pa nanje jabolke in pomaranče. Pri Sv. Luciji jim pravijo »breme«. — Ko ženeje prvič na pašo, udarijo živino z brinovo šibo iz butare.

O kresu, na Ivánje obesejo vence nad hišna vrata, kjer ostanejo ves mesec. Dekleta mečejo kresne rože na streho in kateri ostane gori, tista se bo kmalu omožila. Ostanke ovetja iz vencev potresejo na Cerkljanskem okoli hiš, da bi ne prišli modrasi blizu. V Brdih denejo zgodaj zjutraj volno na okno, da bi blago v hiši bilo varno pred molji. Okoli orehovitih debel navežejo slame, da bi bili orehi zdravi. Kurijo kresove, mečejo v zrak gorčica lesena kolesca, kar je spomin na pradedno česčenje sonca. Čez dogorevajoči ogenj gonijo živino, da bi ostala zdrava. Ugasle ogorko zatikajo z zelišči v slavnate strehe, da bi jih obvarovali pred »pogorom«. V beneškem Terčentu pa plešejo na berjarjih, lesenih plesiščih, znamenito kolo.

## RIBJI TRG

## GLAMOČI

Pravzaprav je teh glamočev več, ki so si med seboj precej podobne; toda na ribjem trgu niso tako natančni, da bi šteli vsako piko na telesu in pa če je ta ali ona plavut daljša ali krajša. V Trstu pravijo vsem skupaj guati. Guati so dobre ribe in gospodinje zelo povprašujejo po njih posebno jeseni, ko je njih meso najboljše.

Glamoči so pri nas zelo navadne in zelo znane ribe. Greš tam za obalo, pa vidiš ljudi kako sede ali čepajo z najlonsko vrvico v roki, oni del s trnki pa v morju. Čakajo in z veliko ročnostjo vlečejo in potezajo vrvico, ko se kaj ujame vlečejo in vlečejo; stavi bi, da se od desetih rib, ki se jih ujame, ujame prav gotovo osem glamočev.

Glamoči se držijo namreč obal, tam med rastlinjem in kamenjem čakajo na svoj vsakdanji kruh in če jim ga ribič na trnku vrže v morje, takoj planejo nanj in čez hip so že na obali. Nekateri bolj ljubijo skalnato dno, drugi bolj blato, nekaterim so nad vse všeč rastline, vsi pa se nekam pritrjujejo na dno. Trebušni plavuti se zelo približata in med seboj po celi strani ali pa vsaj deloma zrastejo. Tako nastane širša ploskev, s katero se pritisnejo ob podlago, s tem da dobro skrijajo mišice te ploskve se dobro pritrjuje. Tedaj pa preže. Telo vrte sem in tja, oči jim švigajo na vse strani, ne bi li kaj opazili, kar bi se dalo njih želodcu s pridom izkoristiti. Ko se jim zdi, da bi utegnili kaj bit, švigajo tja, kot puščica se hipoma ustavijo, pojedjo, če je kaj za zob in zopet preže, se vrte in bistro opazujejo in zopet se poženejo. Človek, ki bi jih opazoval, bi se spomnil lepe otroške igrice »škarjice brusiti«. Človeku se zdi, kot bi glamoči tako za kratek čas na dnu morja »škarjice brusili«. Po dolgem času bi pa le spoznali, da to njihovo »brusenje« velja črvom, ki se zvijajo na morskem dnu in pa malim rakcem, ki drug za drugim zginevajo v njih nenasična žrela. V ustih je vse polno malih ostrih zobcev, pa da bi jih bila samo ena vrsta, te pripravljajo več vrst. Zobčki so zelo ostril in trdno prirastli, torej prav primerni za obrt glamočev.

Glamoči so rjave barve, eni bolj svetli, drugi temnejši kakor je pač vrsta. Na hrbtu sta dve hrbtini plavuti, repna plavut ni izrezana in dolga, marveč je cela in nekoliko nazvzven izbočena; dolga predrepna plavut jo od prsnih plavutima pa



Preprosti enobarvni obleki iz platna ali pikeja z vezanjem in čipkastimi vložki; oboje je letos zelo moderno.

## Za gospodinjo in dom

## MODA

## Starovidnost

Malo čuden in vendar pravičen naslov: starovidnost pomeni pešanje vida, ki nastopa po 43-45 letu starosti. Ali je to še starost — bo marsikdo pripomnil. Vzrok starovidnosti je zmanjšana elastičnost očesne leče. Mlad človek, zdravih oči (ne kratko in ne dalekoviden) vidi jasno v daljavo in v bližino. Da je slika bližnjih predmetov jasna, se mora leča očesa, ki je pri pogledu v daljavo sploščena — odebeliti. To je možno le v mladih letih. Z leti pa izgublja leča na elastičnosti in ravno 43-45 letu starosti je tista kritična doba, ko pričnemo na blizu nejasno videti, oziroma moramo predmete (tisk, pisanje, šivanje) oddaljevati od očesa, da vidimo jasno. Zmanjšano elastičnost leče nadomestimo s stekli, ki jih mora bolnik uporabljati za vsako bližinsko delo. Slaba lastnost očal pa je, da vidimo sedaj z očali le na blizu, za pogled v daljavo jih pa moramo odstraniti. In tudi na blizu vidimo le v določeni razdalji — običajno predpišemo steklo za razdaljo 33 cm od očesa. Dokler pa se bolni na to ne navadi, mu zelo nagaša in je zaradi tega nezadovoljen.

Imamo pa še bifokalna stekla — to so stekla različne jakosti zgoraj in spodaj: za daljavo je steklo zgornj šibkeje brušeno, za bližino pa je spodaj močnejše brušeno. Prednost teh stekel je v tem, da jih lahko stalno nosimo, samo marsikoga prehod ene jakosti stekla v drugo močno moti in se le težko privadi takim očalom.

Ali naj pričnemo nositi očala za bližino takoj ko nastopijo prve težave ali naj čakamo? Nima pomena, da čakamo, kajti fiziološkega štanja leče ne moremo spremeniti. Zaradi slabega vida postanemo slabe volje in pogosto nas muči glavobol.

Nekdo si bo mislil: kako to, da je moja mati še z 80 leti čitala brez očal. Imamo dve možnosti: ali je bila mati že v mladosti kratkovidna in je morala pri bližinskem delu predmete vedno bolj približati očesu kot drugi z normalnimi očmi. Kratkovidnost ostane tudi v starosti; mati še vedno na blizu dobro vidi, v daljavo pa brez očal itak ni jasno videla.

Druga možnost: začetna starostna siva mreža tudi naredi oko kratkovidno. Ljudje z začetno sivo mrežo za nekaj časa odlože očala, ki so jih že rabili pri bližinskem delu. Sčasoma seveda, ko siva mreža dozoreva, opesha vid v bližino in na daljavo; takrat nobena očala ne pomagajo več, odločiti se moramo za operacijo.

Ce je pa nekdo že po naravi dalekoviden, bo imel težave pri čitanju še veliko prej. Tudi temu se ni treba mučiti. Pri prvih težavah naj stopi do zdravnika, ki mu bo predpisal primerna očala. Toda tak bolnik bo moral po 43-45 letu zvišati jakost stekel in stekla vsaka 2-3 leta menjati.

S 70 letom je leča popolnoma toga, (neelastična) tedaj smo dosegli najvišjo stopnjo starovidnosti; po tej dobi nam stekel za bližino ni treba več menjati.

Dr. C. D.

## TRZASKA KUHINJA

## OMLETE S CESNJAMI

Napravi iz 1 kozarca mleka, 1 jajca, ščepca sladkorja in moka po potrebi tekoče testo ter speci iz njega na maslu zelo tanke omlete. Potem odstrani 1 kg češnjam koščice ter jih skuha v 2 kozarcih vode, ki si ji dodala 20 dkg sladkorja. Namaži z maslom model, pokrij dno z eno omleto, daj nanjo vrsto češenj, pokrij z omleto, napravi drugo vrsto češenj, pokrij spet z omleto itd. Pec 15-20 minut, nato potresi s sladkorjem ter ponudi toplo ali mrzlo.

## CESNJEVE BLAZINICE

Namoči za 24 ur v rumu in 12,5 dkg sladkorja 30 dkg češenj brez koščic, potem češnje odcedi in posuši. Napravi precej trdo testo iz 30 dkg moka, 1 jajca, 1 ščepca soli, 10 dkg sladkorja ter vode po potrebi. Razvaljaj testo za nožev rob debelo, izreži s kozarcem koleščke (najmanj 5 cm premera) in polagaj na sredino po dve češnji. Pregani in testo na robobih dobro stisni ter vrzi v vrelo vodo. Kuhane odcedi in še tople polij s sirupom, ki ti je ostal, dodaj mu še 2 žlici kondenziranega mleka ali smetane.

## Kam na letovanje?

Kakor vsako leto, tako tudi letos komaj čakaš, da odideš iz prevročnega mesta na oddih sama ali pa z družino. Do kraja hočeš izrabiti svoj dopust, a se še nisi odločil, kam bi šla. Če si zdrava, ti je vseeno, če pa te teži kaka nevšečnost ali celo bolezen, res ne veš, kje bi bilo bolj primerno zate in za tvoje druge. Zato ti hočemo pomagati s praktičnimi zdravniškimi nasveti, preberi jih, izbira ti potem gotovo ne bo pretežka.

Obmorski kraji, kjer je obrežje zaščiten, vedno toplo, mirno z lahimi sapami in ne premočnim soncem, je priporočljivo za rekonvalescente, malokrvne, nevzrastenike in intelektualne delavce. Skalnata obrežja, ob kateri stalno udarjajo nemirni valovi, kjer piha močan veter, kjer je ozračje nemirno, temperatura prenizka in svetloba premočna, so koristna osebam, ki imajo pleuritis, vnetje grla, kroničen bronhitis in takim, ki se jih kaj rad poloti nahod ali katar v ušesih.

Planinski zrak je priporočljiv za bolne na pljučih in za tiste, ki imajo nadiho, malarijo ali pa se k tem boleznim samo nagibajo. Ljudje pa, ki so bolni na ledvicah ali imajo poopnenje žil, ne smejo v gore. Višji gorski predeli, kjer se sončna svetloba močno odbija od snega ali ledenikov pa škodujejo vsem, ki imajo občutljive oči, ali pa celo vnetje očesne veznice. Nasprotno pa tako podnebje, zelo koristi slabokrvnim.

Za živčno bolne, za one, ki jih vedno muči nespečnost je letovanje ob jezerih kakor nalašč, škoduje pa jetičnim, revmatičnim in melanholičnim. Dolinski zrak je priporočljiv le popolnoma zdravim osebam, tistim, ki jim stalni vetrovi in vlaga res ne škodi, medtem ko nižinski zrak nikomur ne škoduje.

Najbolj priporočljivo in zdravilen pa je za vse gozdni zrak, prežet z blagodejnim vonjem smrek, macesna in jelk; seveda v prvi vrsti za tuberkulozne, rekonvalescente, slabotne in duševno izčrpane.

## Nasveti

Da ne bodo barve tiskanega blaga prehitro obledele, operi obleko v vodi, v kateri si skuha olupljen krompir. Dodaj še belega kisa ali amoniaka (dve žlici amoniaka na 2 litra vode).

Zelo umazane volnene obleke, majice, jopice itd., namakaj tri ure v mrzli milnici in jih šele potem operi.

Telovadne platnene copate najprej zdrgni s kletko namočen v vodi, potem pa še z alkoholom.



# Koloradski hrošč ali krompirjevec

Ze v drugi polovici prejšnjega stoletja, odkar so se raznesle prve vesti, da koloradski hrošč v Ameriki nezadržno napreduje in uničuje na svoji poti vse krompirjeve nasade, se je polastil vseh dežel skoraj paničen strah pred tem zajedavcem.

Kako so se bali koloradskega hrošča ali krompirjevca naši očeti, je in stari očetje, ko so poslušali iz Amerike prva poročila o njegovem pustošenju, lahko spoznajo po besedah, ki jih je napisal naš znan prirodoslovec Fran Erjavec l. 1880. v svoji knjigi. «Naše škodljive živali». Pisatelj piše o njem uvodoma takole: «Ni ga še tukaj, hvala Bogu, ali utegnil bi biti. Potem pa joj nam, ki nam je krompir tako rekoč vsakdanji kruh. Ako nam pride ta gost, bo grozovito gospodaril. Zato ga je treba poznati, da nas ne zateče nevedne in nepripravljene, če bi se kakorkoli vtihotal in se kje nenadoma prikazalo».

Ta hrošč je prišel iz Amerike ob koncu 18. stoletja. Najprej se je razširil v Franciji, potem v Nemčiji. Jeseni 1944. leta pa so ga prinesli nemški vojaki iz Francije v Piemont, nakar se je razširil tudi po Lombardiji. Nedavno je bil tudi znanovan v Rovigu, Vičenci in Padovi. Proti severu je dosegel Innsbruck, na vzhodu pa reko Savo. Lansko leto je ravnatelj fitopatološkega zavoda v Vidmu naletel na prve primere v videmski pokrajini. Je torej precej blizu in potrebno je, da ga zočemo spoznavati, ako hočemo, da ga bomo uspešno zatirali, kadar koli bi se pojavil na naših krompirjevih nasadih. Vsi tisti, ki bi ga morda zasledili, naj o morebitnih okužbah nemudoma obveste fitopatološki zavod v Ulici sv. Nikolaja štev. 7-III in pa Kmetijsko nadzornišvo v Ulici Ghega štev. 6-I.

Le tako bo dana kmetijskim organom možnost, da pravočasno podvzamejo potrebne ukrepe za omejitev in zatiranje hroščevih gnezdišč.

Kako bomo spoznali koloradskega hrošča? Koloradski hrošč ali krompirjevec je kakih 10 mm dolg, širok pa 7 mm, podolgovat, zgoraj vbočen, spodaj pa ploščat. Zelo značilna je njegova barva prednjih kril ali pokrovk, ki so svetlorumena in ima vsaka po dolgem pet črnih prog. Po trebuhu je hrošč rdečkastorumen. Opnasta zadnja krila so rožnato rdeča, ki pa se v miru ne vidijo, ker jih pokrivajo pokrovke. Svetlordečkastorumen ovrtnik ima 11 črnih lis, od katerih je srednja največja in ima obliko črke V.

Pomarančastorumena jajčka so 1,5 mm dolga, valjasto podolgovata in so v kupčkih po kakih 30 tesno drugo ob drugem prilepljena na spodnjo stran lista.

Odrasla ličinka je približno 1,2 cm dolga, ima močno debel in navzgor izbočen zadek, ki pa se proti koncu zoži. Sprva je rdeča, pozneje pa svetlorumena.

Le glava, ovrtnica, noge in dve vrsti bradavičastih pik ob straneh trupa so črne.

Buba je zamazanordeče barve, je 1 cm dolga in jo najdemo v zemlji 3 do 30 cm globoko.

Hrošč je, kakor vidimo, tako značilen, da ga ne moremo zametati z drugimi hrošči, zlasti ne s koristnimi polonicami. Pač pa marsikdo, ki še ne pozna koloradskega hrošča, rad zamenja njegovo ličinko z rumeno in črnopikasto bubo polonice.

Kako pa živi in se razširja krompirjevec? Hrošč prilzejejo spomlad iz zemlje, kjer so prebili zimo 10 do 20 cm, nekateri pa tudi do 80 cm globoko. Prikazejo se na površini proti koncu aprila ali v začetku maja. Tedaj je navadno že posajeni krompir ozelenel in hrošč se takoj spraviyo nanj in mu objedajo prvo zelenje. Kmalu prično odlagati samice jajčeca na spod-

njo stran listov. Vsaka samica, ki v ostalem živi dve leti, odloži vsako leto povprečno 500 do 2000 jajčk. Iz jajčk se v 4 do 8 dneh izležejo ličinke, ki še požrešneje kakor hrošč objedajo liste in če jih je mnogo in jih pustimo v miru, objedo vse liste do golih reber. Včasih še celo listna rebra, pecilje in stebila požro, da ostane krompirjeva njiva sredi poletja povsem prazna. Ličinke dorastejo v dveh do treh tednih, nakar zlezejo v zemljo, kjer se zabubijo do 30 cm globoko. Buba leži v zemlji približno teden dni, ko se iz nje izviye hrošč. Ta se v nekaj dneh pojavi na površju zemlje in si poišče gostitelje, t. i. krompirjeve rastline. Jeseni, včasih že avgusta, greo hrošč prezimovat v zemljo. Tu ostanejo včasih nepretrgoma dve zimi, kakor da bi pozabili, da se je tudi zanje prebudila pomlad. Večina hroščev pa po 7 do 8 mesečnem prezimovanju začuti prvo pomlad in zapusti zemljo.

Razvoj od jajčk do hroščev traja običajno 5 do 6 tednov. V Ameriki razvije zajedavec letno tri rodove, v južni Franciji dva, v Nemčiji pa enega.

Hrošč se od časa do časa dvignejo visoko v zrak in tedaj jih

veter zanese zelo daleč. Na ta način se je hrošč v Ameriki in Franciji razširil vsako leto za 150 do 300 km. Na stoječih in tekočih vodah plavajoče hrošče lahko daleč zanesi in tako tudi voda pomaga pri njegovem širjenju. V oddaljene kraje pa se hrošč najlaže zanesi s tovarni kmetijskih pridelkov. Tudi z drevesi, ki so rastla v rahli zemlji v bližini okuženega krompirjevega polja, lahko prenesemo hrošče, ki so šli zimovat v drevesnico. Kot slepi potniki na ladjah, vlakih in raznih drugih vozilih se hrošč prepeljejo na velike daljave. Tako so zajedavca večkrat z ladjami prepeljali iz Amerike v Evropo.

Velika je škoda, ki jo povzroči ta hrošč krompirju in na splošno, seveda v manjši meri tudi na kulturah iste družine, to je na paradižnikih, melancanah, papriki in včasih tudi na tobaku. Če ob pravem času ne omejimo krompirjev-



Objeden krompirjev list s koloradskim hroščem in njegova ličinka!

ta, nam ta v zelo kratkem času uniči vsa krompirjeva polja. Umevno je, da brez nadzemnih delov, nam bo dala rastlina malo plodov, in še te glabo razvite.

V borbi proti temu zajedavcu moramo istočasno uničiti ličinke, ki doraste hrošče. Z zatiranjem bomo pričeli takoj, ko bomo zaznali za prve okužbe; in postopek bomo tudi ponovili, kar je pač odvisno, kako močno se je škodljivce razširil.

Zatiramo lahko s škropljenjem brozge ali pa s trosenjem prašnih pripravkov. To je pač odvisno od razpoložljivosti vode v bližini okuženih mest.

Dobre uspehe imamo tudi, če škropimo z arzenikovimi pripravki. Lahko uporabljamo svinčeni ali pa apneni arzeniat. Ti pripravki pa so nevarni, ker so strupeni. Razumljivo je, kakšne bi bile posledice, če bi s temi pripravki škropili papriko ali pa melancane.

Drugi pripravek, ki se svetuje v borbi proti koloradskemu hrošču je tiogam. Rabimo ga v razmerju 700 do 800 gramov na hl ali pa 15 kg v prašni obliki na ha površine. Deluje na ličinko kot na hrošča. Ne smemo ga rabiti v večji količini kot pa navedeno, ker bi se gomolji navzeli neprijetnega duha. Dobre uspehe tudi dosežemo z novimi pripravki, kot so na primer emuldi in pa doricide tvrdke Sipcam ter antidoriforo bonu. Z rabo teh pripravkov pokončamo visok odstotek hroščev.

## OBVESTILA HMEČHE ZVEZE

### ČEBELARJEM

Na pobudo skupine čebelarjev članov KZ, bo osnovana v okviru ustanove posebna komisija, ki bo skrbela za reševanje vseh zadev, ki se tičejo našega čebelarstva. Tesnejša povezava med vsemi čebelarji našega področja je iz mnogih razlogov zelo potrebna. Naši čebelarji si bodo lahko izmenjali svoje izkušnje, tehnične pripomočke itd; na skupnih posvetovanjih bodo lahko sklepali o ukrepih, ki so potrebni za dvig tukajšnje čebeloreje, kakor tudi za zaščito njihovih interesov. Njihove težnje in potrebe bodo lahko iznašali tudi pred čimiteji, ki so za to pahogo odgovorni. Medsebojna pomoč pa bo pripomogla do večjih uspehov čebelorejcev.

Iniciativni odbor bo, čim bo to možno, sklical prvo posvetovanje, na katero bodo povabljeni vsi čebelarji našega področja in na katerem bodo postavili temelje za ustanovitev čebelarskega društva v okviru KZ.

Ze zdaj opozarjamo čebelarje, ki nameravajo poslati svoje čebele na pašo v Jugoslavijo, naj se zglase čimprej v uradu KZ (ul. F. Filzi 10-I) da bo na ta način čimprej preskrbljeno za ureditev vseh formalnosti, ki so s tem v zvezi.

## Važnost pravočasne košnje

Košnja trave spada med natežja in najvažnejša opravila našega kmetovalca in živinorejca. Seno, ki ga dobimo iz pokošene in posušene trave, predstavlja najvažnejšo krmo, s katero mora živinorejec krmiti svojo živino skoraj vse leto. Seno je pa lahko različne kakovosti, čim več redilnih snovi vsebuje, tem boljše se z njim živina redi in tem več mleka dajejo moilzne krave, posebno se tedaj, če jim poleg dobrega senu polagamo primerno količino močne krme, ki jo pa mora naš živinorejec na splošno dokupovati.

Vsak tukajšnji živinorejec dobro ve, da predstavlja danes zanj goveja živina, ki mu daje z mlekom vsakodnevni dohodek, enega glavnih stebrov njegovega gospodarstva. To velja še posebno za naše kmete na Krasu, kjer se druge kmetijske panoge razen živinoreje le težko obnesejo. Ker spada seno med najvažnejša krmila ga mora kmet čim bolj skrbno pripraviti.

Kaj nam povedo praktične izkušnje.

Iz vsakdanjih praktičnih izkušenj vemo, da ugaia goveji živini najbolj mlada in sočna trava. Kadar ženemo živino na pašo, išče vedno mlado, mehko travo in se naravnost izogiba stari in trdi travi. Tudi se živina ob mladi, sočni paši navadno hitro redi in dobro uspeva. Moilzne krave nam dajejo po taki paši obilo mleka.

To mleko je tudi okusnejše nego mleko, ki ga daje krava z drugo krmo. Prav tako so izdelki iz takega mleka, ki izhaja iz sočne paše boljše ga okusa in zato tudi bolj cenjeni.

Pri preiskovanju snovi, ki jih vsebujejo trave so strokovnjaki živinorejci izsledili, da vsebujeja mlada in stara trava redilne in druge snovi, važne za rejo in zdravje živine, v precej različnih količinah. Poleg tega so te snovi pogostoma tudi različne kakovosti.

#### Redilne snovi trave in senu

Omeniti moramo tukaj da prihajajo pri travi in senu v poštev v prvi vrsti naslednje snovi: beljakovine, ogljikovi vodani: to so škrob, sladkor in maščobe — vlaknina ali celuloza ter rudninske snovi.

Razmerje količin omenjenih snovi, ki jih dobimo pri sveži travi, ostane približno enako tudi pri posušeni travi, oziroma pri senu. Seno mlade trave, ki smo jo pokosili še pred včetjem, ima vedno od treh do pet odstotkov beljakovin več nego seno stare, šele po cvetju pokošene trave. Dočim računajo da vsebuje seno iz stare, po cvetju pokošene trave povprečno šest odstotkov beljakovin, smemo računati da ima seno, ki smo

ga dobili iz mlade, pravočasno pred rvetjem pokošene trave, povprečno deset procentov beljakovin. Pri senu iz metuljčnic lucerna, laška detelja, grašica itd. je ta razlika količine beljakovin še znatno večja.

Kakor omenjeno, vsebuje seno tudi vlaknino. Ta je zelo težko prebavljiva in v veliki meri živini tudi škoduje, ker predstavlja nekako olesenele dele rastlin, ki otežkočajo prebavo. Dočim je seno iz mlade trave mehko in lahko prebavljivo, je ono, pridobljeno iz trave, ki je že odevetela bolj trdo, slamnato in olesenelo ter zaradi tega za živino težje prebavljivo. Pri stari paši vsebina beljakovin, vlaknina pa narašča. Tako seno je torej dvakrat slabše od senu mlade trave. Tudi količina ogljikovih vodonov pada s starostjo trave, za kar nam služi kot praktičen zgled navadna trava. Dokler je ta mlada, je sočna in sladkega okusa, ko odevete in čim starejša je, tem trša postaja in zgubi popolnoma svoj sladki okus in tudi redilno vrednost.

#### Količina senu in njegova redilna vrednost

Resnica je, da se trava nekoliko zgosti in da dobimo iz nje nekoliko več senu, če počakamo s košnjo, dokler odevete. Toda redilna vrednost

te večje količine senu nikakor ne more odtehtati vrednosti izgube, ki jo utrpeli seno zaradi poslabšanja njegove kakovosti. Živinorejec mora biti tudi računar, posebno v današnjih časih. Navidezen dobiček s količino ga ne sme varati.

Pri košnji nas ne sme motiti upanje da bomo imeli več dobička, če počakamo s košnjo, dokler se trava dobro razraste; v tem primeru bi recimo na 1 hektar travnika imeli namesto petdeset stotov celim šestdeset stotov senu. S čakanjem bi torej pridobili deset stotov senu. Ako pokosimo pravočasno, dobimo sicer samo petdeset stotov senu, toda redilna vrednost teh petdeset stotov krme gotovo prekaša vrednost šestdesetih stotov krme. V senu iz mlade trave, ki vsebuje, kakor smo že omenili, okrog 10% beljakovin, bo živini na razpolago 500 kg beljakovin (50qx10=500) (60qx6=360). V 60 stotih senu iz stare trave pa bo komaj 360 kg beljakovin. Beljakovine pa predstavljajo za živino nujno potrebno hranilno snov in so v krmi, posebno za moilzne krave največje vrednosti (moke iz oljnatih tropin!).

Z ogljikovimi vodani smo tudi na boljšem, če travo pravočasno kosimo, ker lahko računamo, da ima seno iz mlade trave navadno okrog osem procentov več ogljikovih vodonov

nego seno iz odevetele trave. Pri zgodnji košnji zgubimo torej samo nekaj količine senu. To zgubo na teži pa predstavlja v glavnem vlaknina, katere je v mladem senu celo izpod 20%, dočim doseže v senu iz stare trave najmanj 30% celotne teže. Vlaknina ali celuloza v množini preko 30% pa ne samo da živini ne koristi ampak ji celo škoduje. Praktične dokaze za to trditve nam daje krmiljenje živine s samo slamo ali s suho, zrelo koruznico, ki živino izčrpa, medtem ko ista živina pri krmiljenju z mladim žitom in z mlado koruznico, ali s pitnikom prav dobro uspeva.

Poleg pravkar navedene zgube na beljakovinah in na ogljikovih vodonih, moramo pri zakasneli košnji računati še z zgubo na dveh snoveh, ki sta le v mladi travi, oziroma, v senu iz take trave in jih sploh ni mogoče nadomestiti z drugo krmo: to so vitamini in lecitin. Strokovnjaki zdravniki pripisujejo ravno tem snovem v mladi travi in v senu ugodne vplive na zdravje in na razvoj mlade živine.

Kmetje in živinorejci morajo iz navedenega sklepati, da v naših krajih ne smemo nikakor odlasati s košnjo do konca junija ali celo do julija, kakor to delajo še malo umni gospodarji. Na našem Krasu je treba pokositi travnike navadno v začetku junija, v toplejših legah ob morju pa tudi še konec maja, to je tedaj, ko začne trava cveteti in so njena stebila še zelena. **ANDREJ**

## PRIŠEL JE ČAS setve cvetače in poznega zelja

V juniju končamo obirati grah in zgodnji krompir. Konec junija bo začela žetev in njive bodo ostale proste za strniščne posevke. Čas je, da skrbimo že sedaj za vzgojo sadik najplemenitejše povrnine — cvetače in poznega zelja za kisanje.

Obe ti vrtnini niše gospodinje že poznajo! Okus cvetače, nje hranilna vrednost in bogastvo v vitamini so pripomogli, da danes domača in tuja tržišča zahtevajo vse več te dragocene vrtnine. Kar se tiče kislega zelja pa vsakdo dobro ve, da nadomešča v zimskem času razen krompirja vso ostalo zelenjavo.

Cetače poznamo več vrst. Sejemo zgodnje in pozne vrste. Najbolj priporočljive za setev v mesecu juniju so: erfurtska, toskanska, Jesi in snežna kepa. Težko je dobiti garantirano in čisto sortno seme in zato naj bo prva skrb našega vrtnarja, da si pri zadrugi ali trgovcu preskrbi seme najvišje kvali-

tete in visoke kalivosti. Cvetačo kot ostale kapusnice sejemo na gredice, dobro pognojene z zrelim in dobro preperelim hlevskim gnojem. Sejemo v 10 cm oddaljene vrste. Po setvi seme pokrijemo s tenko plastjo drobne črne zemlje, premešane s peskom ali pilovinom. Na 1 kv.m zadostujeta 2 gr semena. Če je seme prvovrstno vzgajimo lahko iz te količine semena 100 sadik. Za njivo 1000 kv.m ne uporabimo več 1.500 do 2.000 sadik (ne smemo saditi cvetače pregosto, če želimo da se lepo razvije!) in zato ne uporabimo več kot 20 gr semena. Ob tej priliki opozarjamo naše vrtnarje, da je seme cvetače zelo drago (6 — 10.000 kir/kg) in da pred nakupom dobro preračunajo, koliko semena potrebujejo. Dosti prihranimo na sementu, če ne sejemo v gredice pregosto. Čim več prostora imajo rastlinice, tem lepše se razvijejo. Po setvi moramo pokriti z zastori (slama, veje i.t.d.). Pregoste posev-

ke moramo zredčiti. Ko rastline razvijejo četrti list, (približno 40 dni po setvi) jih presajamo na stalno mesto. Pred presajanjem moramo sadike dobro zaliti, da ostane pri koreninah nekaj zemlje, ko jih izrujemo. Presajati moramo le lepo razvite in zdrave sadike. Nevarno je, da sadimo sadike brez srednjega srčnega lista. Tudi take rastline moramo brez nadaljnjega odstraniti.

Priprava zemljišča in gnojenje: Cvetača zahteva dobro pripravljeno zemljo in pognojeno z zrelim dobro preperelim gnojem. Ne smemo jih pa gnojiti s svežim hlevskim gnojem. Od umetnih gnojil so priporočljiva: superfosfat na 1000 m 2 50 - 60 kg, kalijeva sol 20 kg in amonsulfat 20 kg. Lahko uporabimo apneni dušik (kalcijev cianamid) toda tega moramo trositi 10 dni pred setvijo.

Nadaljnja opravila pri cvetači: Enako kot ostale okopavine moramo tudi cvetačo večkrat oplati in okopati. Bolje je, da jo večkrat okoplamo kot osipamo.

O poznem zelju pa bomo zaradi pomanjkanja prostora pisali prihodnjič.



*Vojni roman slovenskega naroda*

# DOBERDOB

PREŽIHOV

VORANC

XV

Kraški svet je bil goljuvit. Ko je moštvo že mislilo, da bo vsak hip prispelo na dozdevno planoto, kjer je brahal frontni plamen, se je pred njim pokazala nova vrtna, v katero so se spustili. Medtem ko so prej korakali po samoti, so zdaj nenadoma našli na ljudi. Pot je vodila skozi odprto taborišče. Kotanja je bila izvrstno zavetišče vsaj od tiste strani, ki je mejila na vzhod. Iz poltme je bilo mogoče razločiti kolone voz, konji so bili večinoma vpreženi, nekateri so ležali pod ojesi, nekateri so mirno hrustali iz nagobčnikov. Zdelo se je, da ne slišijo bobnenja topovskega ognja, ki je ropotal tik nad robom kotanje, ali pa so ga bili že tako vajeni, da jih to ni več vznemirjalo.

Tudi vojaške postave so se prikazale iz mraka, toda za korakajočo stotnijo se ni nihče zmenil. Vojaki so očitno imeli svoje opravke. Spredej se je nekaj zataknilo in kolona ni mogla dalje. To je izkoristil Barfuss in se obrnil k temni postavi na desni:

«Kje pa smo?»

«Kje — na Doberdobu!» Vojakov glas je bil začuden in porogljiv obenem.

Barfuss je hotel slišati čisto kaj drugega. Ko je sprevidel, da tako ne pride nikamor, je dobrohotno menil:

«Tukaj ste varni pred ognjem.»

«Varni, dokler ne bo začel srat v kotanjo.»

Vojak je izginil v temo. Medtem so se spredej začeli premikati, slišal se je Rodetov glas: «Na levo!», in že je bilo treba iti dalje. Sedaj so mnogo lažje stopali. Zdelo se je, da so se obrnili naravnost proti ognjeni planoti. Kljub temu se korak ni upiral. Dovolj je bilo že tavanja po tem kraškem labirintu! Toda namesto na planoto, se je kolona spustila v drugo, še globljo in še bolj temno kotanjo. Ta je bila brzkone še bolj varna od prve, zakaj nekje na dnu so iz teme migljale celo drobne lučke. Sli so mimo strme stene in videli dva svetla vhoda, ki sta bila le slabo zastrita. Iz enega je gledal vojak. Palir ga je hitro vprašal:

«Imate kaj vode?»

Vojak je bil Hrvat in ga je k sreči razumel.

«Vode? Kaj si znorel?»

Cudno, nekako mrtvaško so zvenele te besede v noč. Spredej se je spet zagostilo. Polovica vojakov je počenila na kamenita tla. Iz temnega ozadja se je priplazila vojaška postava. Ko je bila tik kolone, se je videlo, da ima glavo prevezano z belim ovojem. Ranjenec. «Ali ste videli sanitetne vozove?», je vprašal z rahlim izčrpanim glasom. Bil je Nemec.

«Kakšne sanitetne vozove?» so se začudili trije, štirje glasovi.

«Saj prihajate vendar iz zaledja?»

Ah, da, sedaj so šele razumeli vprašanje.

«Ne, nismo jih videli...»

Čakate na transport?»

Kratek molk. Poleg ranjenega Nemca so se pojavile kmalu še druge postave. Vsi so bili obvezani.

«Da.»

«Vas je veliko?» je vprašal tam spredej neki glas. Menda je bil Segalov.

«Veliko. Toda še več jih ostane tam spredej...»

Vpraševalci so obmolknili kakor na povelje. Vsem je zavezalo grla.

Sele tedaj so zavohali, da smrdi po obvezovališču, po jodu, po lizolu in še po nečem, česar doslej še niso ovohali in kar je imelo zoprni duh. Kakor po strnjeni krvi, po neki trohnobi... Medtem so se oči navadile teme in polagoma so ugotovili, da so na robu obširnega obvezovališča. Spredej so ležali ranjenci kar na prostem, čeprav je pršelo. Najbrže lahko ranjeni, ki so čakali na transport. Zada so bili šotori, skozi špranje so se svetilkale luči in skozi medli odsev so se videle premikajoče se postave sanitetnih vojakov. Da, tam je frfotala tudi plahta z rdečim križem... Ali ni bilo slišati nekakšno stokanje? Toda tega ni bilo mogoče razločiti, saj je vendar artilerija neprestano razbijala.

Rodetovo povelje jih je spet spravilo pokonci. Ko so zavijali okrog jame, se je za njihovim hrbtom začel glas:

«Sanitetnih voz še ne bo. Kdor more, naj gre peš nazaj!»

Vzdihovanje in preklinjanje, ki ga je to povelje izzvalo, se je kmalu izgubilo v štorljanju po kamenitih tleh. Na desni je nekdo iz navpične temne stene stopil z žepno svetilko. Obrnjen proti bližnjemu šotoru je zavpil:

«Major Farkaš je pravkar izdihnil.»

Od tam je najprej odgovoril svarilen glas:

«Ugasni vendar luč!»

Ko je žepna svetilka ugasnila, je tisti glas zopet rekel:

«A tako! Potem ga vrzite ven, da bo prestora za druge.»

In obvezovališče se je pogreznilo za kolono. Vojaki so molče, zatopljeni vsak v svoje misli, korakali dalje. Prav za prav ni mislil nihče več. Prevladovalo je neko topo, stiskajoče čustvo. Vojaki so le še čutili, kako so izmučeni in kako jih žepa po počitku. Ali ne bo te poti nikdar konec? Kam vendar rinemo? Ob poti so se vrstile kotanje, robovi so bili sem in tja prerastli z nizkim grmovjem. Kdo ve, ali so to žrela, ki so jih napravile granate, ali pa je priroda. Srečali so kolono mul. Živali so korakale počasi in kljub temi zelo zanesljivo. Neka žival je prsknila skozi nozdrvi in Demarku je priletela mokra slina v obraz. Zdelo se mu je kakor topel, nem pozdrav in še obrisal se ni... Iz neke kotanje je močno zadisalo po kavi z rumom. To je bilo mučno, ker je dražilo že itak neznožno žejo. Vsem je odleglo, ko je zmanjkalo opojnega duha.

Pred kolono je postajalo svetleje in tudi hrušč je postajal z vsakim korakom razločnejši. Zaradi plohe topovskega ognja sicer ni bilo mogoče razločevati posameznih eksplozij, ali vse je razodevalo, da se bližajo

ognjenemu pasu. Prav v trenutku, ko so vsi instinktivno pričeli kriviti hrbtenice, je glava kolone spremenila smer; zavili so najprej na desno, potem na levo, se spustili nizdol in proti vsemu pričakovanju so zaslišali Rodetov glas:

«Na mestu smo!»

V tem trenutku so zagledali v bregu podolgovato, temno senčo. Bila je navadna zasilna skrev, iztesana v breg, pokrita s kratko streho, od katere so visele mokre plahte o tal. Prvi so odgrnili plahte, pod nogami jih je mokrotno pozdravila slama. Ležišče. Da, ležišče... Prvo spoznanje jih je neprijetno stisnilo. Saj to ni zanesljiva kaverna! Toda že je prevladovala misel: saj ne strelja sem! In naposled komanda že ve, kam jih spravlja.

«Ležite in spite!»

Izmučena telesa so popadala po gnili slami in kmalu je bila skrev spet tiha, kot bi bila prazna. Takoj nato se je na vzhodu začel svitati dan.

III.

Toda Almerja že spet ni bilo. Palir, ki je bil z obrazom obrnjen proti izhodu, je čez nekaj časa strokovnjakso menil:

«Ce smo v tej luknji varni, potem pa tudi nič ne čema.»

Zdaj so se začeli ogledovati še drugi in kmalu so bili s Palirjem istih misli; jama, v kateri so bili, je bila skrajno dvomljivo zavetje.

Vsa prednja stran je bila navadna, v naglici namešana stena, ki bi se najbrž vdala že močnemu udarcu s krampom. Bog varuj, če bi od te strani priletela granata! Ozadje se je zdelo boljše in tudi skalnati strop se je zdel še precej varen. Prebivalci brloga so se spogledali in se razumeli; iz oči vseh je gorel pritažen strah: Kaj bo, če prileti copata od spredej? To so tudi takoj povedali Almerju, čim se je vrnil. Frajtar je skomignil z rameni:

«To je poglavitno zoper izstrelke, črepinje in kamene. Mislite, da imajo drugi kaj boljšega. Hergottovo skrivališče ni nič boljše od tega. Da, ko bi ne bilo prepozno, bi lahko poiskali kaverno, ki je baje med našo in sovražno linijo. Rode je rekel, da je kakih dvajset korakov oddaljeno. Ta je velika in popolnoma varna. Toda jarek je zasut in zdaj se še miš ne more pokazati na odprtem.»

Novica o skrivnostni kaverni je užgala oči. Ugibali so, kje da je in kako priti tjakaj. Zunaj je medtem še vedno vladal mir.

Od oddaljenega butanja granat se je luknja brez prestanka tresla, kar pa nikogar ni vznemirjalo. Mahotna so se pa vsi zdržnili. Kaj je to? Tudi plamenček drobne lučke, pritrjene na skalnati pomol pod stropom, se je sumljivo zganil. Nekje, kakor bi bilo pri srcu vsakega posameznika, je zabobnel nov, trd odmev. Kratko butanje se je ponavljalo vedno hitreje. Bilo je gotovo zelo blizu, dasi eksplozije še niso dosegale strehe nad skrevjo.

Umetnost Primorja predstavlja nedvomno najzanimivejše poglavje slovenske umetnostne zgodovine, ker se nikjer ne stika s tako pomembnim sosedstvom kakor prav tu.

S temi besedami začenja prof. F. Stele svojo, v besedah sicer skopo in lapidarno, po ugotovitvah pa izredno bogato knjižico «Umetnost v Primorju» (Ljubljana, 1940). Prekratek, da bi zajel mlakavo vprašanje v podrobnostih, naj naš članček poudari le glavne obsele likovne umetnosti Primorja, tega svojkega ozemlja med dvema velikima kulturama — med srednjeevropsko in mediteransko ali etnično gledano: med nemško in italijansko, ki sta se tu stikali v svojih meščanskih in fevdalnih družbenih plasteh ter vplivali na osnovni slovenski življenj, ki je že skoraj pol drugo tisočletje vsidran v teh tleh. Tretji važni faktor pri oblikovanju primorske umetnosti pa je geografska in celo geološka prepojenost samih tal, alpsko predgorje, ki se spušča k morju in Furlanski nižini in pa kamniti Kras. Umetnost Primorja je verjen odsev zgodovinskega razvoja, etnične slovenske baze in prirodnega reliefa tal. Tu se je vso zgodovino sproščala tudi v umetnostni govorici dinamična napetost med severom in jugom — konkretno — med peneško in avstrijsko državo, ki si nista delili le politično nadvlado ampak sta se uveljavljali ter svojisko opajali tudi v kulturnem življenju, pri čemer se je italaska smer uveljavljala bolj v obmoirskih mestih (Koper, Trst!), v katerih je živel še močnejši romanski element, dočim je popolnoma slovensko podeželje v glavnem živelo v severno nadahnjenei kulturnem ozračju, sorodnem ostali Sloveniji, zlasti Kranjski, s katero je tudi nenehno izmenjavalo svoje stvarjalne moči.

Pustimo ob strani arheološke najd-

## UMETNOSTNI obraz Primorske

Emilijan Cevc

be, ki so nam lansko leto razkrile staroslovensko grobišče iz 9. stoletja nad Gojačami v Vipavski dolini in predromanske kamene fragmente s pletenasto ornamentiko iz 11. stoletja v bližini Batuj ter se ozrimo v kasnejši srednji vek, ko se nam problem primorske likovne umetnosti začrta v vsej javnosti. Pri tem pa nas spet mika manj ambiciozno umetnostno ustvarjanje, ki je v glavnem plod kulturne politike tuje svetne in cerkvene gospode; raje se sklonimo k tistim umetnostnim pričam, ki odsevajo ustvarjalno voljo preprostega slovenskega človeka. Pri tem mislim predvsem na skromnejše gotške podeželske cerkvice «severnega tipa» s trostrano zaključenim prezbiterijem in s podolžno ladjo, ki ima raven, lesen strop ali pa je kar odprta v ostrašje. Streha je navadno iz korcev, ohranjeni pa so še primeri pradedne stavbe iz škrlja (n. pr. gluho Vrhovlje nad Kožbano). Posebna značilnost teh cerkvic so pogosto odprte stolpne line nad fasado, ki nadomestljajo stolp; te srečamo kot odmev tipične kraske arhitekture še na krajskih tleh, vse do roba ljubljanskega barja, do Vrzdence, Zuženberka in do južnega konca Bele Krajine. Od primorskih primerov naj opozorim na cerkvico sv. Duha v Gorici, na Goljavico pri Kanaju, Zapuze v Vipavski dolini, Prilesje pri Plaveh, Sv. Urh v Tolminu, Devico Marijo na škrlju pri Bernu v Istri, Lipo v Beneški Sloveniji itd.

Druge karakteristika gotške arhitekture, bogata s figuralnimi sklepniki okrašena stikaljšča reber na svodu prezbiterija, je lokalneje vezano, in sicer na teritorij, kjer se je uveljavljala tradicija gorenjske — goriške delavnice, katere središče moramo domnevati v Skofji Loki. Gre tu za poseben stavbni tip, ki družu srednjeevropsko pojmovan tloris in prostorninsko oblikovanje s kultivirano kamnoseško obrtjo, ki ji moramo korenine iskati prav na tleh kraskega Primorja. Vrsta spomenikov tega tipa, ki doseže svoj višek v začetku 2. polovice 15. stoletja, nakar polagoma rustificira tja v 1. polovico 16. stoletja, druge tako večje župne (Skofja Loka, Radovljica, Kranj) kot manjše podeželske cerkve Gorenjske, Posočja in Beneške Slovenije pa do Trsta, kjer pri Kontovelu dosežejo morsko obalo. Največji primer te vrste je prezbiterij sv. Urha v Tolminu, nato pa sv. Danijel pri Volčah (1505), St. Vid v Vipavski dolini, Lipo, Sv. Kvirin, Sv. Ivana v Celé v Beneški Sloveniji itd.

V Beneški Sloveniji (Sv. Ivan v Celé 1877, Brišče 1877) in na Goriškem (Ponikve okrog 1490) je izpričano delovanje škofjeloškega stavbarja Andreja iz Lokve in pomočnika Jakoba pri Sv. Kvirinu pa vztraja v njegovih tradicijah mojster Martin Petrič, dočim ustvarja sklepnike pri Sv. Urhu v Tolminu isti mojster, ki ga srečamo pri delu v ladji škofjeloške župne cerkve. Tako je izpričana

tesna kulturna povezanost skrajnega slovenskega zahoda s centralnim, gorenjskim ozemljem; ta se vrši med Gorenjsko in Skofjo Loko preko Cerklja na eni strani na Tolmin in od tod po Soški dolini proti morju, po drugi pa čez Kobariid v Nadiško dolino. Tako nam že arhitektura dokazuje, da je ozenaje Primorske in Beneške Slovenije in celo precejšnjega dela Istre bilo v umetnostnem snovanju tesno povezano z drugimi slovenskimi deželami, in sicer ne samo kot pasivno sprejemajoče, ampak v veliki meri tudi kot aktivno sodelujoče. Najjužnejši primer delovanja gorenjskega mojstra pa nudi cerkev Materé božje pri Cepiču v Istri, kjer je v letih 1460—1492 zidal, poleg Mateja iz Pulja tudi Peter iz Ljubljane, ki je morda identičen s stavbenikom stare ljubljanske mestne hiše, Petrom Bezljajem. Vpliv italijanskega juga je v primeri s tem mnogo šibkejši, ta najde svoj najvidnejši naglas zlasti v visokih, po oglejskem in beneškem vzoru posnetih zvonikih, ki pa se močneje uveljavijo v 17. in 18. stoletju.

Se zgovornejšo od arhitekture pa je srednjeveško slikarstvo. Ni še raziskan delež, ki ga je doprinesla pri tem Beneška Slovenija, vendar je verjetno, da izvirajo t. zv. «furlanski mojstri», katerih dela srečamo v 2. polovici 14. in v 1. polovici 15. stoletja na Gorenjskem (Crngrob, Sopotnica, Sv. Janez v Bohinju) in celo na Stajerskem (Smartno ob Paki, Sv. Mo-

hor nad Doličem) in Koroškem, prav iz Beneške Slovenije. Vrsta fresk izrazito primorskega tipa v Soški dolini ekspresivno in grafično pogoje njih ima svoje bližnje sorodnike na Gorenjskem: skupina Prilesje - Avče na Suhu pri Skofji Loki, v Bodeščah pri Bledu, na Otoku pri Radovljici itd.; freske pri Sv. Urhu v Tolminu iz 1. 1474 se zde kot predhodnik realističnih fresk na Križni gori nad Skofjo Loko. Izredno pomembne pa so freske na gluhem Vrhovlju iz konca 15. stol., ki so morda spet kulturni odmev Beneške Slovenije. V 16. stoletju pa opazimo, da začenja gorenjsko slikarstvo Primorski vračati kulturne usluge: eden najplodnejših slikarjev 16. stoletja je Jernej iz Loke, ki slika v Posočju (Volče 1525, Volarji, Krestenica, Koprivišče, Bovec) in v Beneški Sloveniji izredno mnogo njegovih del pa je ohranjenih na Gorenjskem. Stalna vzporednica delu mojstra Jerneja pa je istrska slikarska smer, ki s svojim poljudnim manierizmom in grafičnostjo zajame iz istrskega pasu zlasti južno ozemlje Kranjske (Dragučje v Istri, Sv. Peter nad Zemljem, Maršiči Višnje pri Ambušu). Seveda hrani Primorska še številne slikarske spomenike svojega veka (Goljevica, Svino, St. Vid v Vipavski dolini, Batnje), ki jih ne moremo vseh omenjati.

Svojsko podobo kaže tudi srednjeveška plastika na Primorskem. Okoli srede 15. stoletja v Ljubljani zelo cvetoča kiparska delavnica je ustvarila Marijin kip v cerkvi sv. Primoža in Felicijana v Završju v Istri. Posebno lokalno goriško noto pa kažejo spomeniki iz konca 15. stoletja, kot je n. pr. sv. Mihael v Tržiču, sv. Mihael v istoimenski cerkvi nad Ozeljanom ali trije dopisni relikviarji v goriški stolnici, ki večeje rahle italiske momente na osnovne (Nadaljevanje na 13. strani)



# BOŽIDAR JAKAC RAZSTAVLJA V TRSTU

Nadaljevanje iz prejšnje številke  
Kakšne so značilne poteze Jak-  
čeve umetnosti, kakšna je njegova  
razvojna pot?

O vsej njegovi umetnosti sedaj  
ob priliki te njegove le grafične  
razstave skoraj ni mogoče govoriti.  
Jakac je najmočnejši v grafiki,  
vendar je močan in je zelo mnogo  
delal tudi z drugimi slikarskimi  
izraznimi sredstvi, z oljnatimi bar-  
vami, z akvareli, s pasteli, s tem-  
pero in z njimi ustvaril prave moj-  
strovine, ki ob tej priliki niso raz-  
stavljene, torej si jih naše občini-  
stvo ne more ogledati.

V prvi svoji slikarski razvojni  
dobi takoj po zaključku srednje  
šole, ko ga je uvažal v slikarstvo  
patrijarh slovenske likovne umet-  
nosti Rihard Jakopič, je Jakac sli-  
kal največ s pasteli po impresionis-  
tičnih vzorih. S prenežnimi barv-  
nimi odtenki je podajal liriko slo-  
venske pokrajine, posebno svoje  
Dolenjske, Novega mesta.

V tej dobi o grafiki pri njem ni  
sledu.

V drugi umetniški razvojni fazi,  
to je predvsem v času študija v  
Pragi, je ustvaril mnogo mojstrskih  
del predvsem grafičnih, ki jih je  
bilo precej tudi pri nas razstavlje-  
nih. Na njegovo tenkočutno, še  
rahlo romantično nastrojeno duhov-  
nost, v vojni dobi silovito pretre-  
seno, je globoko vplivala skriv-  
nostna Praga z mračnimi ulicami,  
ki so rodile tajinstveno legendo o  
Golemu, ter v neki meri tudi nje-  
gov veliki učitelj Broemse, Klin-  
gerjev učenec.

Vendar Jakac tudi v tej povojni  
razvihan dobi ni zašel v kako  
umetnostno programsko skrajnost,  
v kako problematično eksperimenti-  
ranje. Predmet njegovega slikanja  
je vedno iz realnega sveta, ki mu

## ITALIJANSKI SLIKAR ALFRED ZECCA RAZSTAVLJA V GALERIJ "SCORPIONE"

V galeriji "Scorpione" je bila od-  
prta dne 7. t. m. razstava italijan-  
skega slikarja Alfreda Zecca. Zecca  
nam v svojih akvarelnih slika in tol-  
mači lombardsko pokrajino. Predo-  
čuje nam to pokrajino v soncu ali  
megli z neštetimi njenimi naravnimi  
motivi. Ton njegovega slikanja je op-  
timističen in naraven. Odlika nje-  
govega prikazovanja je mnogovrstnost  
prehodov barvnih odtenkov, ki se  
mu vsiljujejo, ko začudeno občuduje  
naravo.

(Nadaljevanje z 12. strani)

tirolske pobude, ki se močno ločijo  
od sodobnih furlanskih plastik. Za  
zadnjega goriškega grofa Lenarta na-  
pravi načrt za nagrobni kamen tirolski  
slikar Simon iz Talstna, na Gorenjskem  
pa se okoli škofje Loke in Kranja  
pojavi v 2. polj. 15. stoletja vrsta  
kipov, ki kaže pokmetene forme bri-  
ksenskih tirolskih vzorov iz karnijske  
šole, kar dovoljuje misel, da so pre-  
nos teh oblik posredovali najbrž  
spet beneškoslovenski rezbarji. V za-  
četku 16. stoletja pa se tudi na Go-  
riškem pojavijo izdelki koroških rez-  
barskih delavnic, tako oltar pri Sv.  
Križu nad Kojškim in kipi pri Mariji  
Snežni nad Avčami iz drugega deset-  
letja 16. stoletja. Pri političnih in  
trgovskih zvezah med Goriško in Ko-  
roško nam je ta pojav razumljiv, saj  
je ta čas prav koroška politika bila  
v vzhodno alpskih deželah vodilna. Na  
splošno pa kipi, ki so nastali na  
primorskih tleh, kažejo iste značilne  
grafične poteze kot slikarstvo — po-  
glejmo le Marijin kip v Kojškem iz  
1. polovice 15. stoletja ali malo mlaj-  
šega v Podpeči v Slovenski Istri.

17. stoletje pomeni v arhitekturi  
trdoživ vztrajanje pri poidevanjih  
srednjeveških oblikah, v kiparstvu pa  
se vedno močneje uveljavlja domača  
kamnoseška obrt. Na drugi strani pa  
se preneha import lesenih izdelkov  
kranjskih podobarskih delavnic in  
njih vpliva, kot pričajo krasni "zlati  
oltarji" na Ravnah nad Crničami, v  
Podprju pri Vipavi, v Britofu ob  
Idriji, čeprav se tu pridružujejo tudi  
vplivi beneških oltarjev, kot kaže tu-  
di veliki oltar Sv. Ivana v Čile v  
Beneški Sloveniji. Slikarstvo 17. sto-  
letja navadno ne presega poljudne, a  
dekorativno efektivne stopnje; med naj-  
kvalitetnejša dela tega časa moramo  
prištet 1. 1668 nastalo sliko "Vseh  
svetnikov" pri kapucinih v Sv. Križu  
v Vipavski dolini, ki je psihološko,

vzbuja čustva, nastrojenja, ki ga  
ženejo k razmišljanju, k umskemu  
poglobljanju. Primerjajte iz te do-  
be mojstrske grafike kot "Matj in  
heč" z izrazom nežne materinske  
ljubezni, "Prijatelj" z duhovnim,  
skoro mrzličnim izrazom v očeh.  
Dva človeka kažeta v elegantni,  
formalno skrajno dognani obliki  
razporejenosti dveh ljudi, morda za-  
koncev, ki sedita pri isti mizi, a  
živita vsak osamljen v svojem sve-  
tu; mračna usoda ju biča kot veter  
osamljeni grm na obzorju, ki eks-  
presivno spremlja in ponazoruje  
to nastrojenje. Podobno je tudi v  
čustveno prenasajeni "Kavarni",  
kjer tlačijo mračna razporejenosti  
vsakega posameznika. Kompozicijs-  
ko osrednja figura, v sredi stoječi  
gost z mrtvaškimi ličnimi kostmi,  
podčrta težko nastrojenje prizor-  
a. Na sliki, "Nad parkom", so po-  
sebnost jasne podobe, v neznanih  
hrepnenjih izrazito nategnjene ali  
v obupu sklonjene, kakor je "De-  
klica" vsa sključena pod višjeji  
vejami, ki so fantastično skrotovi-  
čene kot naproženi kremplji nad  
žrtvijo. V isto duhovno ozračje  
moramo postaviti tudi zamišljenega  
"Mojega prijatelja", zagonečno  
"Zensko", skrivnostno "Praško  
stopnišče", duhovno napeto vzdru-  
šje slike "V gledališču" (v izloženem  
oknu), v mrzličnih blodnjah razbi-  
čanega "Ponesrečenca", usodno  
"Silvestrovo", mračne "Sence", "Na  
karnevalu", "Mojja mati" itd.

Se važnejša za Jakčovo ustvar-  
jalnost je naslednja razvojna doba,  
doba realizma, kjer je pač umetnik  
našel v največji meri svojo duhov-  
no naravo. V tej drugi dobi lahko  
opazujemo, da se ni nikdar mnogo  
oddaljeval od zunanje resničnosti  
sveta. Grafika mu je rešila jasnost  
oblike, lepoto linije. V času, ko so  
se njegovi sodobniki izgubljali pod  
vsemi mogočimi povojnimi vplivi,  
se je on odločno obrnil k resnične-  
mu, prirodnemu svetu, k jasno ob-  
likovani telesnosti predmetov, do-  
sledno kompozicijsko razporejeni  
v prostoru, s kar najstrožjo točnostjo  
risbe, ki spominja na stare velike  
nordijske mojstre risbe, na Rem-  
brandta itd. Vendar ne zapada v  
ilustrativnost, v šablonsko virtuo-  
znost ali v fotografski verizem. Sli-  
karjeva umetniška zamisel in pre-  
delava je povsod jasna iz razpolo-  
ženj, ki diha iz del, bodisi da  
gre za z malo karakterističnimi po-  
tezami podano krajino bodisi za z

kompozicionalno in koloristično na-  
doprečno delo kapucina Fr. Ožbalda.  
Z dozorilim barokom se v sru-  
Slovenije umetnostno vedno bolj uve-  
ljavlja Ljubljana, ki priteza v svoje  
območje tudi primorske umetnike, pa  
nato sama deluje s svojo umetnostno  
kulturo spet nazaj na Krasu. Glavna  
v Ljubljani delujoča kiparska mojstra  
ali morda bolj, podjetnika — Mihael  
Kuša in Luka Mislej sta doma iz Vi-  
pavske doline, Kušove oltarje steda-  
mo po Gorenjskem in Primorskem  
(Ajdovščina, Lokavec). Največji  
kranjski paročni slikarji ustvarjajo  
slike za primorske naročnike: Valen-  
tin Metzinger za Vipavo, Gorico, za  
Kras in za Trst... Fran Jelovšek  
ustvarja freske v Vipavi. Fortunat  
Bergant slike za Cerkno. Primorska  
sama pa je rodila četrtega med njimi,  
Antona Cebela (Ajdovščina 1722),  
ki se, čeprav delujoč v Ljubljani, rad  
povrača v rodne kraje, ki jim zapusti  
najlepši spomin v freskah in oltarnih  
slikah cerkve sv. Petra v Dobravljah  
pri Ajdovščini iz l. 1768. Bogata, be-  
neško inspirirana kamnoseška obrt,  
ki je ustvarjala vrsto kamenitih ol-  
tarjev po primorskih cerkvah —  
omenim naj le oltar v Kanalu ali v  
Smartnem v Brdih — je pogojena v  
sami kameniti strukturi kraških tal,  
ki se odraža tudi v izdelkih ljudske  
umetnosti vse do naših dni.

Najvidnejše slikarsko ime, ki nam  
ga je podarila Goriška v 19. stoletju  
pa je naš največji slovenski portre-  
tist Josip Tominc (Gorica 1790—1866),  
čigar dela so razširjena po vsem sve-  
tu, dočim je med slovenskimi mo-  
dernimi slikarji rodila prav Primor-  
ska vrsto močnih umetniških ose-  
bnosti: Gvido Birolla, Andreja Bucika,  
Saša in Avgusto Santel, Alberta  
Sarka, Vena Piloni, Ivana Carga,  
Milka Bambiča, Franca Pavlovca,  
Avgusta Cernigoja, Frana Stiplovska,  
Lolja Spacala itd.

EMILIJAN CEVC

vsemi potankostmi plastično poda-  
no figuro ali za portrete, ki jih  
poživlja ne le gradnja, marveč tudi  
značilna duhovnost.

Je to razvoj, ki ga je umetnik  
dosledno doživljal približno od  
1925. leta dalje v vedno jasnejši  
meri, od dobe, ko je telesnost še  
komaj nakazana z naglimi poteza-  
mi kot n. pr. v "Luksemburškem  
vrtu", "Ob Seini", pri "Vrbah" —  
pa do vedno bolj plastično obliko-  
vanih predmetov, kot je klasična  
mojstrovina "Martina na Jese-  
nicah", "Mojja mati", do medvojnih  
in povojnih motivov, kjer so  
predmeti naravnost modelirani, kot  
so posamezni portreti n. pr. Mihe-  
ličev, Mladega bombaša, Mojega  
očeta, Piceljnovne mame, ali grafike  
"Iz Novega mesta", ves partizanski  
ciklus jedkanje ali vrsta grafik iz  
Istre.

Grafična umetnost, ki jo je Ja-  
kac pri Slovencih dotiral do evrop-  
ske višine in jo danes na Akade-  
miji predaja novemu pokolenju,  
nam je jasno pokazala njegovo  
umetniško raven, tržaški in itali-  
janski javnosti pa odkrila vredno-  
te, ki jih ni slutila ali ni hotela  
videti.

JELINCIC

## TRŽAŠKI SLIKARJI V LJUBLJANI



Na sliki je skupina slovenskih tržaških slikarjev, sredi med njimi  
je minister za kulturo vlade LRS dr. Jože Potrč, zadnji  
na desni pa prorektor Akademije za upodabljajočo umetnost  
Božidar Jakac.

## Tržaški slovenski slikarji RAZSTAVLJAJO V LJUBLJANI NAD 100 DEL

Postavljena je nova kulturna vez z matičnim narodom

V nedeljo 4. t. m. se je začela v  
Ljubljani v Moderni Galeriji razstava  
sedmih tržaških slovenskih slikarjev.  
Prvih so se slovenski javnosti v ma-  
tični domovini predstavili s svojimi  
deli na skupni razstavi slovenski upo-  
dabljajoči umetniki iz Trsta in sicer  
Avgust Cernigoj, Ljotje Spacal, Jože  
Cesar, Avrelj Lukežič, Rudolf Sakša-  
da, Robert Hlavaty in Bogdan Grom.  
To je kulturni dogodek, ki je narav-  
nost neocenljivega pomena za nadalj-  
ni razvoj našega skupnega občeslo-  
venskega kulturnega in umetniškega  
snovanja po tolikih letih nasilno pre-  
trganih duhovnih vezih med sloven-  
stvom Tržaškega ozemlja in ostale  
Slovenije. Le posamezniki so mogli  
v dobi med obema vojnama, — in  
še ti le deloma in od časa do časa ter  
stežavo — zasledovati razvojno pot  
slovenske upodabljajoče umetnosti  
onstran meje. In tudi ljubitelji umet-  
nosti iz Slovenije si niso mogli biti  
na jasnem kaj delajo slovenski  
umetniki v Trstu, kako se razvijajo,  
kakšna so njihova duhovna nastro-  
jenja, kakšna je njihova umetnost.  
Edinole pripovedovanje kakega pri-  
ložnostnega gosta v Ljubljani ni moglo  
slovenskim umetnikom v Ljubljani  
in drugod po Sloveniji, ljubiteljem  
umetnosti, kritikom in javnosti pre-  
dočiti stvarnega stanja kulturnega  
dela naših tukajšnjih umetnikov. Pa  
še tu pri nas njihovo delo ni moglo  
zaiti med slovensko javnost, ker  
nismo imeli možnosti prireditja raz-  
stav. Dejstvo je, da bo s to razstavo  
v Ljubljani ljubljanska javnost še  
pred tržaško slovensko javnostjo  
prišla do širokega razgleda po umet-  
niškem delu in prizadevanju nave-  
denih tržaških slikarjev. Toliko slik  
na eni sami razstavi, kot jih je sedaj  
razstavil vsak izmed naših slikarjev,  
ni mogel še nihče v Trstu sam raz-  
staviti, pa niti po vojni ne, o kaki  
skupni razstavi pa ni bilo govora,  
ker nismo imeli razstavnih dvoran  
predstav na razpolago. Saj je pred  
vojno večasih razstavljaval Cernigoj  
javno in tudi Spacala smo spoznali,  
toda kulturna zavest Slovencev  
v Trstu ni mogla s tem obogateti, ko  
pa nismo imeli tiska, da bi lahko  
javnost obveščali o razvojni poti na-  
ših umetnikov. Toda kljub temu je  
umetnost naših umetnikov živel in  
svojo življenjsko silo nam jasno pri-  
kazuje na tej razstavi. Marsikdo se  
še spominja, da je pred drugo sve-  
tovno vojno nekajkrat razstavljal v  
Ljubljani v Jakopičevem paviljonu  
Avgust Cernigoj. Tedaj so te razstave  
prav gotovo zadele na precejšnje za-  
nimanje ljubljanske javnosti. Ven-  
dar pa lahko rečem, da takega za-  
nimanja kot ta razstava tedanje razsta-  
ve niso dosegle. V dveh dnevih bi-  
vanja v Ljubljani ob priliki te razsta-  
ve sem se lahko sam o tem prepri-  
čal. Duhovna pripravljenost ljudi  
tostran in onstran meje je danes  
povsem čustvenejša miselnejša in

pogoji so danes popolnoma drugačni.  
stvarnejša. Duhovni in materialni

Pri otvoritvi razstave so bili na-  
vzoči minister za kulturo in znanost  
Dr. Jože Potrč, minister za finance  
Zoran Polič, podpredsednik prezidija  
LSR pisatelj France Bevč, rektor  
univerze Dr. Anton Melik, rektor  
akademije za upodabljajočo umetnost  
Gojmir Anton Kos, predsednik Zveze  
likovnih umetnikov FLRJ Božidar  
Jakac, direktor ljubljanske drame  
Slavko Jan in še mnogi drugi javni  
in kulturni delavci, umetniki, kriti-  
ki, znanstveniki in ljubitelji ter  
poznavačci umetnosti. Ze med pozdra-  
vnimi govori so začeli prihajati še  
mnogi drugi obiskovalci.

Tehne so bile besede vseh govor-  
nikov, ki so v zgoščenih oblikah in z  
jasnimi mislimi poudarili pomen te  
razstave. Tov. Coro Skodlar, ki je go-  
voril v imenu Društva slovenskih  
likovnih umetnikov je med drugim  
dejal: "Z vašim delom nam prika-  
zujete svoja umetnostna hotenja, ki

so izraz življenjskega okolja v kate-  
rem živite. V tem pogledu je za nas  
nadvse poučna primerjava med vaši-  
mi umetnostnimi stvaritvami in deli  
naših upodabljajočih umetnikov.

Dr. Jože Potrč, minister za znanost  
in kulturo LR Slovenije, je dal duška  
mislim in prepričanju vseh nas s svojo  
ugotovitvijo o nedeljivosti slovenske  
kulture to in onstran meje, ki marsi-  
komu ne gre v račun.

Iz pozdrava predsednika Zveze li-  
kovnih umetnikov FLRJ Božidarja  
Jakca je bila čutili iskrenost naših  
načel, poštenost in plemenitost naših  
namer ter prirodnost naših prizade-  
vanj: "Izredno važen dogodek je se-  
danja razstava sedmih tržaških umet-  
nikov, katerim bi želeli, da bi se v  
bodoče pridružili še tržaški umetniki  
italijanske narodnosti, ki jim je  
resnica in iskreno mednarodno sode-  
lovanje pri srcu. S svojo udeležbo bi  
pokazali svojo umetniško širino ter  
trdno voljo do resničnega sodelovanja  
za mir in sporazum med narodi, kar  
je predpogoj za mirno umetnostno  
ustvarjanje.

V imenu SHPZ se je prirediteljem  
z občutenimi besedami zahvalil tov.  
Jelincič Zorko.

Vsako izmed razstavljalcev je pri-  
kazal s svojimi slikami svojo ra-  
zvojno pot in vsi skupaj so predočili  
razvojno pot slovenskega trdega in  
žilavega umetnostnega prizadevanja  
v Trstu, ki ga nasljuje ni moglo za-  
treti. Dobil sem vtis, da bo ta razsta-  
va močno odjeknila pri slovenski  
javnosti. Zanimanje za umetnost je  
v Ljubljani in v Sloveniji zelo ve-  
liko in vkoreninjeno v duhovnem  
nastrojenju. Cutil sem, da je javnost  
napeto pričakovala to razstavo in si-  
cer zaradi velikega zanimanja za na-  
še tržaške življenjske prilike in za  
naše življenjske in borbo v Trstu,  
prav tako pa tudi, ker so želeli vi-  
diti, na kakšni stopnji je naša slo-  
venska umetnost v Trstu. Naši umetni-  
ki so naleteli na veliko razumevanje,  
njihova umetnost je močno učinko-  
vala in vtis imam, da so obiskovalci  
dobili mnogo več, kot so pričako-  
vali. Taki so prvi vtisi s te razstave.  
Toda prisluškovali bomo še naprej,  
da vidimo kakšni bodo odnosi slo-  
venske javnosti do te razstave. Za  
Tržčane bodo mnenja in vtisi zelo  
važni, kajti tudi ob teh mnenjih  
bo naša slovenska umetnost v Trstu  
še močneje rasla.

Tudi s to razstavo se je Trst dejan-  
sko vključil v ustvarjanje skupne slo-  
venske kulture. Tudi Trst bo prine-  
sel svoj delež, svojo noto k splošni  
slovenski miselnosti, k splošnemu slo-  
venskemu duševnem nastrojenju. Vsi  
se živo zavedamo, da je tako, mi tu  
in Slovenci tam v svobodni domovini.  
Tenko bomo prisluškovali utripom  
naših src, da bomo v njih začutili  
našo skupno kulturno obogatitev. V  
tem je veliki pomen te razstave.

J. K.

## S N G - TRST

V okviru "Dneva slovenske  
kulture" bo predvajalo Slove-  
nsko narodno gledališče za Trža-  
ško ozemlje ves teden na stadio-  
nu "Prvi maj", drame in kome-  
dije iz svojega letošnjega reper-  
toarja. Predstave bodo na pro-  
stem po naslednjem vrstnem  
redu:

**Sobota 10. junija ob 20.30**  
**OGENJ IN PEPEL**  
Mira Pucova  
režiser: Milan Košič

**Torek 13. junija ob 20.30**  
**TARTUFFE**  
Molière  
režiser: Jože Babič

**Cetrtrek 15. junija ob 20.30**  
**DONOSNA SLUŽBA**  
A. N. Ostrovski  
režiser: Jože Babič

**Sobota 17. junija ob 20.30**  
**SUMLJIVA OSEBA**  
Branislav Nušić  
režiser: Milan Košič

**Nedelja 18. junija ob 20.30**  
**KOBILICE**  
Lillian Hellman  
režiser: Modest Sancin

CENE:

Parter . . . . . 200 lir  
Tribuna . . . . . 100 »  
Stojšče za mladino . . . 50 »

Prodaja vstopnic dva dni  
pred vsako predstavo pri "Adria-  
Expressu", Ul. Fabio Severo 5b,  
od 8. do 12. in od 16. do 18. ure.



## PO TRŽAŠKIH KINEMATOGRAFIH

## "VULKAN"

Ne daleč od Sicilije leži otok Vulkan, ki je znan po svojih vulkanskih izbruhih. Leta 1946. so štirje mladi Sicilijanci, ki so se zelo zanimali za potapljaštvo, snemali nekaj dokumentarnih filmov. Eden izmed Sicilijancev Renzo Avanzo je zasnoval vsebino za film "Vulkan" in jo predložil svojemu bratranču Robertu Rosselliniju, ki mu je obljubil, da izdela celovečerni film: kot glavna igralka je bila določena Anna Magnani. Ko pa je Rossellini spoznal v Hollywoodu Ingrid Bergman, je besedo glede "Vulkan" preločil. Sicilijanci pa niso izgubili poguma in so si poiskali novega režiserja, in sicer Williama Dieterla, ki je znan po svojih filmih: "Pasteur", "Zola", "Juarez" itd. Blizu Vulkanu je Rossellini sme-

mal film "Stromboli" in pričelo se je tekmovalje. Doslej smo gledali v Trstu le film "Vulkan", ki baje "Stromboli" prekaša.

Film "Vulkan" obsega vrsto izredno zanimivih in napetih scen, ki pa si niso enakovredne niti niso med seboj dovolj povezane. Tako so na pr. res lepe slike, ki prikazujejo potapljaški šport, ribolov ali kako pridobivajo kamen plovec, vendar trpi zaradi njih enotnost dejanja. Koncentracija dogodkov bi lahko prinesla več napetosti, zlasti v začetku filma, ko se Magdalena vrača na ukaz nraustvene policije v rodni kraj. Magdalena, ki se po 18 letih razočarana vrne iz mesta in živi kot tujec med domačini, ki jo prezirajo, brani kot levinja nedolžnost svoje sestre. Ko jo brezvestni zapeljivci noče poslušati ter pustiti njene sestre, povzroči njego. vo smrt. Zgodba dobro označuje vsakdanje življenje otoškega prebivalstva ter nudi mnogo dramatičnih elementov, ki so odlično uspešni po zaslugi dveh prvostopskih igralk, kakor sta Anna Magnani in Geraldine Brooks; manj zadovoljivo je Rossano Brazzi. Vendar pa film vsebinsko nekoliko peša: kako na pr. da vedo vsi ljudje in tudi policija za zločine zapeljivca razen ene osebe? Tudi ne iščejo zločinca, ko potegnejo iz vode mrtliča. Prav tako ne zaključijo zgodbe dovolj učinkovito zadnja slika, ki prikazuje izbruh Vulkanu. Vendar pa ima film kljub nekateri površnosti mnogo odlik, ki ga dvigajo nad povprečje.

vsakdanji kruh. V tem filmu prikazuje življenje brklinskih delavcev zidarjev za časa velike gospodarske krize v Ameriki leta 1929. Scenarij je izdelan po romanu Petra di Donata "Kristus med zidarji". Eno glavnih vlog igra italijanska igralka Lea Padovani.

Slovensko filmsko podjetje "Triglav" filma zaključuje snemanje drugega slovenskega umetniškega filma "Trst" ter pričanja s snemanjem "Visoke kronike"; pripravljeni so pa tudi že scenariji za tri nadaljnje umetniške filme: M. Bora "Bele vode" in "Martin Krpan" ter scenarij B. Krefta "Dr. France Prešeren".



Anna Magnani v filmu "Vulkan"

## "V NEBEŠKEM KRALJESTVU"

"Nebeško kraljestvo" se iročno imenuje dekliška poboljševalnica, za katero bi bil primernejši naslov "Pekele". V tem zavodu se odigrava zgodba mlade dekleta Marije, ki mora s svojimi tovarišicami prestajati najhujše muke zaradi zlobe zagrenjene predstojnice in ki končno zbeži z ljubljenim človekom.

Film nam brezobzirno osvetljuje sramotne razmere v poboljševalnici: odlično nam prikaže vse histerične izpade predstojnice do gojenk in zlasti do Marije, s čimer ostro obsoja srednjeveške metode in kazni pri vzgoji. Ob Mariji močno poudari, da trdna vera v moč ljubezni in pravice vodi v odrešenje. Kaj pa z ostalimi, ki jim rešitev ni prišla od zunaj? Tudi ob njih vidimo, da ljubezen človeka zboljšuje, kajti Marijino pripovedovanje o ljubljenem človeku jim da vero v življenje. Film tudi dobro poudari, da je važno vzgojno sredstvo dobrote. Surovo in brezobzirno ravnanje z dekleti je rodilo samo besen odpor, vse drugače pa so reagirale na ukaze nove uvidevne predstojnice. Film nam pa samo na splošno nakaže pot k pravilni vzgoji, problema pa ne izrpa, ker bi nam moral nekaj primerov rešiti individualno. Nekoliko trpi film tudi na

stilni neenotnosti, tako ni n. pr. ravnovesja med posameznimi epizodami; ponekod je tudi preveč vidno iskanje efektov, vendar pa ta film kljub raznim napakam včasih kar izredno učinkuje. Tako v sceni ko okrog samomorilke korakajo dekleta v krogu in s svojim vedenjem ter obrazi izražajo mržnjo do ravnateljice, ki je ena najbolj dognanih postav v filmu. Nepozabna je tudi slika o gladovni stavki.

V filmu smo lahko ovčudovali sijajno igralko Suzy Prim, ki je predstavljala ravnateljico, dalje Susanne Cloutier v vlogi Marije, omeniti pa je treba še vrsto novih igralk, ki so prav dobro rešile svoje vloge.

V New Yorku v zadnjem času pogosto prikazujejo stare filme Chaplina, Davida Griffitha in druge. Uspeh je tako velik, da je lastnik nekega kina sklenil z družbama Paramount in Columbia pogodbo, po kateri ima samo on pravico predvajati njih stare filme.

Znana Kitajske revolucije je pripomogla tudi filmski umetnosti do razvoja. Do nedavna so snemali samo filmske žurnale in dokumentarne filme, zdaj pa so pričeli že z umetniškimi filmi.

## RADIO

Poročila v slovenščini vsak dan ob 7.00 (ob nedeljah ob 7.30) 13.00 19.30 in 23.05. Poročila v italijanščini vsak dan ob 6.45 (ob nedeljah ob 7.15), 12.45 19.15 in 23.00. Poročila v hrvaščini vsak dan ob 18.45. Pregled tiska v slovenščini vsak dan ob 14.45. Pregled tiska v italijanščini vsak dan ob 14.30. Politične aktualnosti v italijanščini vsak torek, sredo, četrtek in petek ob 17.30. Jutranja glasba vsak dan ob 6.30 do 6.45 in od 7.15 do 7.30 (ob nedeljah od 7.00 do 7.15 in od 7.45 do 8.15).

Petek: 9.6.50. 11.00 Oddaja za italijanske srednje šole. 12.00 Vedra opoldanska glasba. 12.30 Prikljubljene melodije. 13.15 Glasbene slike. 13.45 Ljudska univerza (slov): Zgodovina družbe. 14.00 Igra vaški kvintet. 17.40 Italijanske ljudske pesmi. 18.00 Sportni pregled (ital). 18.15 Beethoven: Kreutzerjeva sonata za violino in klavir. 19.45 Sindikalna vprašanja (ital). 20.00 Uganite kaj igramo (ital). 20.30 Slušna igra (ital). 21.30 Iz Wagnerjevih oper. 22.00 Novo jugoslovansko gospodarstvo (slov): Jablanica.

Sobota: 10.6.50. 13.15 Pevski koncert Slavice Batišute. 13.35 Gospodarski pregled (ital). 18.00 Pionirska ura (ital). 19.45 Pesmi borbe in svobode. 20.00 Hrvatski kulturni pregled. 20.45. Politični pregled (slov). 21.00 Veder sobotni večer (slov). 21.30 Igra zabavni orkester Radia Ljubljane. 22.00 Foulletons (ital).

Nedelja: 11.6.50. 9.00 Kmetijska ura (slov). 9.30 Kmetijska ura (ital). 10.00 Iz jugoslovanske folklorne. 10.45 Oddaja za Bujščino (hrv). 11.15 Pester solistični spored. 11.45 Našim ženam (slov): Ob zaključku tedna matere in otroka. 12.00 Glasba po željah (slov). 13.15 Znané melodije. 13.30 Pionirska ura (slov). 14.00 Glasba po željah (ital). 17.00 Oddaja za podeželje (slov). 18.30 Haydn: Kvartet op. 72. 20.00 Iz opernega sveta. 20.45. Politični pregled (ital). 21.00 Simleonični plesi. 22.00 Sportni pregled (ital).

Ponedeljek: 12.6.50. 13.45 Jezikovni pogovori (slov). 14.00 Mozart: Duo za violino in violi, izvajata violinist Albert Dermelj in violinist Šteško Zalokar. 17.30 Sportni pregled (slov). 18.00 Glas mladih (ital). 18.15 Znameniti operni pevci. 20.00 Rimski Korsakov: "Scherzade". 20.45 Iz tržaškega ozemlja: Pomoč Jugoslavije istrskemu okrožju (slov). 21.00 Vesela ura (ital). 21.45 Malpiero: Cantata madrigalesca. 22.00 Zivljenje jug. narodov (hrv).

Torek: 13.6.50. 12.30 Liszt: Preludiji. 13.15 Schubert: Kvintet posrvi. 13.45 Kulturni pregled (ital). 14.00 Igra orkester Radia Ljubljane p. v. Filipa Bernarda. 15.40 Paisiello: Balet Prozerpine. 18.00 Ljudska univerza (ital). 18.15 Klavirski koncert Marjana Vodopivca. 19.45 Kulturni pregled: Ostrovske (slov). 20.00 Opera.

Sreda: 14.6.50. 13.15 Baletna glasba. 13.45 Gospodarski pregled (slov). 14.00 Igra veseli kvintet. 18.00 Z našim ljudstvom (ital). 18.15 Beethoven: Trio št. 7 v B-duru. 19.45 Partizanske pesmi. 20.00 Iz slovenske scene glasbe. 20.30 Radijski obzornik (ital). 21.00 Slušna igra: Ivan Sergejevič Puškin: Skopi vitez (slov). 21.30 Igra zabavni orkester Radia Ljubljane. 22.00 Zivljenje jugoslovanskih narodov (ital). 22.20. Koncert simfonične glasbe.

Četrtek: 15.6.50. 12.00 Iz opernega sveta. 13.30 Janaček: Vlaški plesi. 13.15 Glasbene slike. 13.45 Našim ženam (ital). 14.00 Igra Stojan Stenovic s svojo kapelo. 18.00 Koncert basista Nikole Cvejića, prva bogo-grajske opere. 18.30 Wieniawski: Violinski koncert št. 2 v d-molu. 19.45. Predklasična glasba (brez Bacha). 20.15 Jezikovni pogovori (slov). 20.30 Komorni zbor iz Trsta p. v. Ubaldina Vrabca. 21.00 Radijski obzornik: Povratek Italije v Afriko (slov). 21.15 Cesar Franck: Violinska sonata v A-duru. 22.00 Potovanja po socialistični Jugoslaviji (ital). 22.20 Večerni koncert pester glasbe.



## POZICIJSKA IGRA

Vsi močni igralci so odlični poznavatelci pozicijske igre, brez katere v moderni šahovski tehniki ni mogoče dobro voditi partije. Vele mojster Keres je v naslednji partiji pozicijsko odločilno nadigral svojega nasprotnika.

Beli: Geller Crni: Keres  
1. e2-e4 e7-e5  
2. Sg1-f3 Sb8-c6  
3. Lf1-b5 a7-a6  
4. Lb5-a4 Sg8-f6  
5. 0-0 b7-b5  
6. La4-b3 d7-d6  
7. c2-c3

Na 7. Sg5 bi črni dobil po d5 8. ed5: Sd4 lepo protigro.

7. ———— Lf8-e7  
8. d2-d4

Mladi mojster zaostri igro, preden dovrši vse priprave kot je to običaj v španski igri. Teorija priporoča 8. Tf1 e1 0-0 9. h2-h3 itd.

8. ———— Lc8-g4  
9. h2-h3 Lg4-h5

Keres noče menjati na f3, ker bi beli kljub oslabiljeni kraljevi poziciji 9. ———— Lf3: 10. Df3 ed4: 11. Tf1 ali 9. ———— g7f3: imel dovolj obrambe, da bi zadržal vse napade črnega

10. d4-d5 Sc6-a5  
11. Lb3-c2 c7-c6  
12. d5-c6: Dd8-c7  
13. a2-a4?

Značilna četvrtitvena napaka, katero Keres mojstrsko izkoristi. Pravilno je bilo 13. Sbd2.

13. ———— b5-b4! Crni je ostabil belo damsko krilo. Beli že ima prve težave. Iskati mora ravnotežje na drugem mestu. Središče je dovolj čvrsto, da bi tu mogel doseči kake prednosti. Zato pričinja z igro na kraljevi strani, kjer res doseže lepe izgleda za napad.

14. Dd1-d3

Po 14. cb3: Sc6: 15. Ld2 - 0 - 0 bi imel črni močno igro na odprti c liniji. Z igrano potezo se je rešil vezave in osvobodil skakača na f3. Obenem pa pripravi prostor stolp in za polje d1 in napada kmeta na a6 ter s tem veže stolp na a8.

15. ———— 0-0  
15. Sf3-h4 Tf8-c8

Hoče si obdržati oba lovca.

16. Sh4-f5 Lc7-f8  
17. Lc1-g5 Sf6-e8  
18. Sf5-c3

Beli je na kraljevem krilu zelo večje manevriral. Sedaj ne bi bilo dobro 18. ———— Sc6: 19. Sd5 Dd7 20. a5! in črni bo zašel v težave.

18. ———— b4-b3! Zelo močna poteza, s katero omrtvili vsa damsko krilo. Namen te poteze je ovojiti za skakača polje e5, do koder bi napadal kmeta a4. Kmeta

beli ne bo mogel braniti. Ze se pokazujejo senčne strani poteze 13. a4?  
19. Lc2-d1 Lh5-d1  
20. Tf1-d1 Dc7-c6  
21. Sb1-d2 Se8-c7  
22. Lg5-h4?

Beli ignorira nevarnost na damskem krilu in hoče še vedno napadati črnega kralja. Bolje je 22. Sd5 Se6 23. Lc3 za namenom, da po Sc5 zamenja tega nevarnega skakača:

22. ———— Sc7-e6  
23. Se3-d5 Se6-c5  
24. Dd3-f3

Črni mora paziti na razne pretnje direktnega matnega napada. Pokazalo se bo kmalu, kdo od obeh nasprotnikov je pravilno preцениl pozicijo na šahovnici.

24. ———— Ta8-a7  
25. Sd3-f1 Sa5-c3  
26. Sf1-e3 Sc4-e3!  
Slabo bi bilo Sb2!, ker se po Sf5 črni ne bi mogel obraniti napada.

27. Df3-e3: a6-a5  
28. f2-f4

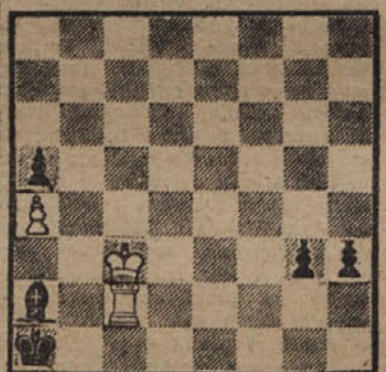
Sedaj, ko je kmet na a4 obsojen na pogubo, poskusi še nov napad na kraljevem krilu. Kmet e4 je naenkrat slab.

28. ———— e5-f4  
29. De3-f4: Tc8-e8  
30. Tf1-e1

Zrtev 30. Sf6+ ne gre n. pr. 30. ———— g7f6: 31. Dg3+ Lg7 32. Lf6: Se6 33. Td6: Dc7! 34. e5 Kh8 in črni dobi.

30. ———— Te8-e6! Keres se odlično brani. Slabo bi bilo 30. ———— Sd3 21. Sf6+ Kh8 32. Dg3 in beli bi se obdržal.  
31. Lh4-f2  
Beli je prenehal z nadaljnjim napadom videč, da ne bo imel uspeha. V protinapadu zmaga črni brez težav.  
31. ———— Se5-d3  
32. Df4-d2 Sd3-e1!

33. Lf2-a7: Se1-e2  
34. Tf1-f1 Te6-e4  
35. Tf1-f3 Te4-e5  
36. Sd5-f6+  
Beli je obupal nad igro in pospešil konec. Po 36. Sf4 bi izgubil še enega kmeta.  
36. ———— g7-f6:  
37. Tf3-g3+ Kg8-h8  
38. Dd2-f4 d6-d5  
beli se vda.

ŠTUDIJA  
za samostojno analizo

Beli: Kc3, Tc2, a4 (3)  
Crni: Ka1, La2, a5, g3, h3 (5)  
Beli na potezi remizira.  
Rešitev priobčimo v naslednji številki.

## Rešitev študije

Beli: Kc1, Sh1 (2)  
Crni: Kf3, c6, e3 (3)  
Beli na potezi remizira.  
Na zanimiv način beli pripelje zaprtega skakača v igro.  
1. Kd1 e5 2. Ke1 c4 3. Kf1 c3 4. Sf2! e7f: pat ali 4. ———— c2 5. Sd2 in remis.  
Inž. Sikošek Boris

Čitajte in širite

LJUDSKI  
TEDNIK



# O namiznem tenisu

Jugoslovansko športno društvo «Spartak» iz Subotice ima svojo šolo namiznega tenisa, ki predstavlja najvišjo obliko sistematičnega dela v vzgoji mladih igralcev namiznega tenisa. Šola traja dve leti in ima 4 razrede: pripravljalni, prvi, drugi in tretji razred. Ob zaključku enega razreda morajo učenci polagati izpite iz teoretičnega in praktičnega dela. Učenci, ki na izpitih ne pokažejo zadovoljivega uspeha, ne morejo v višji razred. Lahko pa razred ponavljajo ali pa se uče izven šole.

V tej šoli poučujejo moderni namizni tenisi, ki sloni na sigurni, nizki in sunkoviti obrambi ter hitrem in pravitaku sigurnem napadu. Stil igre mora biti pri učenju popoln, dopušča pa mu popolnoma svoboden razvoj lastne osebnosti v igri. Šola deluje že več kakor eno leto in bo prva generacija mladih namizno - teniskih igralcev dokončala letos svoj študij. Šolo vodijo vrhunski igralci «Spartaka» in svoje delo opravljajo zelo poglobljeno. Uspehi mladih igralcev, med katerimi so nekateri že dosegli vidnejša mesta, je veliko zaodbičje teh vzgojiteljev.

Od kod je prišel namizni tenis? Mnenja so, da je njegova domovina bila Indija ali Japonska. V 16. stoletju so že igrali v Franciji in Angliji razne vrste kombinacij namiznega tenisa in tenisa sploh. Namizni tenis je tedaj služil le v zabavo in ni imel nikakih pravil, kaj da bi se bila športna panoga! Loparji so imeli najrazličnejše oblike, pokriti so bili s peramentom ali pluto, žogice so bile iz raznovrsnega materiala. Šeasoma je lopar dobil stalno ovalno obliko, žogice so začeli izdelovati iz neke gumijaste mase, kasneje pa so odkrili žogice iz celuloide. Tedaj se je tudi razširil za to igro naziv ping-pong, ki prihaja verjetno od zoka, ki ga žogica povzroča, ali pa je to bilo trgovsko ime neke ameriške trdke, ki je te žogice prodajala.

Počasi je ta igra postala priljubljena športna panoga, ki se je najprej razvila v Angliji, od tod pa po vsem svetu. Na Angleškem so bila leta 1890. sestavljena pravila. Po 1. 1902. so začeli v Angliji pritejati resne turnirje, 1927. pa je bilo prvo svetovno prvenstvo. Ženske so prvič igrale 1928 kot dvojice, leta 1934 pa kot ženske ekipe. Poleg svetovnega prvenstva pripravljajo že od nekdaj tudi mednarodna prvenstva posameznih držav. Tako je bilo lani v Opatiji 1. mednarodno prvenstvo Jugoslavije. Velik uspeh pa je Jugoslavija dosegla letos meseca marca na mednarodnem prvenstvu Anglije v Wembley-Empiru Poolu, kjer sta njena reprezentanta Zarko Dolinar in Vilim Harangozo v finalni igri premagala angleški par Leach - Carrington.

# Težave pred pričetkom svetovnega nogometnega prvenstva

Pretekli teden je bil določen razpored tekem prve skupine: Brazilija: Mehika 24. junija v Rio de Janeiro, Svica: Jugoslavija 23. junija v Bello Horizonte, Brazilija: Svica 28. junija v San Paulo, Jugoslavija: Mehika 29. junija v Porto Alegreju, Brazilija: Jugoslavija 1. julija v Rio de Janeiro in Svica: Mehika 2. julija v Porto Alegreju.

Jugoslovanska nogometna reprezentanca odpotuje 10. junija iz Beograda v Bern, kjer bo odigrala nogometno tekmo z reprezentanco Svice, potem pa bo nadaljevala pot v Brazilijo. Iz gornjega razporeda pa vidimo, da bo morala jugoslovanska reprezentanca poleg klimatskih razmer premagovati tudi velike razdalje med enim in drugim mestom, kjer so določene tekme. Najprej bi morali jugoslovanski nogometaši odigrati tekmo v Bello Horizonte, nato odpotovati v Porto Allegro in od tod spet nazaj v Rio de Janeiro. Na tak način bi morali napraviti okrog 2710

km zračne poti v 7 dneh. Tako potovanje pa je naporno in bi Jugoslovanci prišli na tekmo utrujeni. Zaradi tega je nogometna zveza Jugoslavije protestirala pri odboru za tekmovanje za svetovno prvenstvo in zahtevala naj vse reprezentance odigrajo svoje tekme v istem roku, t. j. v 8 ali 9 dneh. Med drugim so nogometni voditelji v brzojavki, ki so jo poslali organizacijski komisiji, tudi pripomnili, da so prepričani, da tako težki in nemogoči pogoji za tekmovanje njihove reprezentance niso imeli namena otežiti sodelovanje Jugoslovancev na svetovnem prvenstvu in pričakujejo, da bo organizacija to popravila.

\*\*\*  
Uradno je bilo sporočeno, da je Portugalska navedla kot vzrok svoje odpovedi na sodelovanju na nogometnem svetovnem prvenstvu slabo psihološko stanje igralcev državnega moštva zaradi poraza v igri s Španijo.

## RAZNE VESTI

Francoska nogometna federacija je sklenila, da Francija ne bo sodelovala na svetovnem nogometnem prvenstvu zaradi razporeda tekem.

Na mednarodnem smučarskem tekmovanju na Velikem Kleku, ki bo nekaj zaključek letošnje smučarske sezone, bo sodelovala tudi Jugoslavija. Reprezentanco sestavljajo: Lukane Matevž, Lukane Slavko, Stefe Janak, Mulej Tinček, Cvenkel Franc, Bizjak Ljubo, Lukane Darinka, Adamič Bara in Zupančič Slavica.

Na novosadskem letališču v Jugoslaviji je zastavnik Lutovac Janko skočil v 12 urah in 50 minutah 132 krat s padalom in s tem postavil nov svetovni rekord v nepretrganem skakanju s padalom.

Francosko nogometno moštvo je v Bruslju doživelo poraz 1:4.

Za tekmovanje za svetovno prvenstvo v telovadbi v kategoriji «A», ki bo od 14. do 15. julija v Baslu, so se prijavili Egipt, Francija, Iran, Jugoslavija, Finska, Avstrija, Svica in Madžarska.

Na prijateljskem nogometnem srečanju v Ljubljani med Odredom in Hajdukom iz Splita je Hajduk zmagal s 6:5.

18. junija bo nogometno mladinsko srečanje med moštvom Tržaškega ozemlja in moštvom iz Ljubljane.

V nedeljo bodo v Avstriji mednarodne motočiklistične tekme, ki se jih bodo udeležili tudi jugoslovanski tekmovalci.

V Bernu se bosta te nedelje srečali nogometni moštvi Jugoslavije in Svice.

Celokupno avstrijsko nogometno moštvo «Dresdan Friedrichstadt» bivši prvak sovjetske cone, je pobegnilo v zahodni del Berlina.

Tržačan Tiberio Mitri, boksač srednje teže, se bo 19. junija srečal v Providence (Rhode Island) z Amerikancem Joe Rindone.

Avstrijec Jo Weidin je na Dunaju premagal Francoza Stephana Oleka v 15 rundah in postal tako evropski prvak srednje teže.

# Priprave tržaških kolesarjev za dirko okoli Hrvaške in Slovenije

Kakor smo že pisali, bo konec junija velika mednarodna kolesarska dirka po Hrvaški in Sloveniji. Dirka bo razdeljena na sedem etap. 24. junija bo start iz Ljubljane do Maribora, kjer bo cilj prve etape. Iz Maribora bodo dirkači vozili v Zagreb, kjer bo začetek tretje precej težke etape. Kolesarji bodo morali prevoziti 228 km. dolgo progo z različnimi vzpetinami, ki dosega tudi 1050 m. Cilj bo na Reki, kjer bodo tekmovalci imeli enodnevni počitek. Iz Pulja bodo vozili v Portorož, od tod preko Sežane do Boveca. Tu se bo začela zadnja in najtežja etapa. Iz Boveca bodo šli preko Trente na Vršič (1600 m) in od tu preko Kranjske gore in Kranja v Ljubljano, kjer bo končni cilj.

Za to veliko tekmo so se jugoslovanski kolesarji s številnimi prireditvami temeljito pripravili in bodo brez dvoma skušali doseči čim častnejše mesto. Konkurenca bo kar precej huda, saj bo sodelovalo pri tej okrožni dirki, ki je že četrta, poleg jugoslovanskih in tržaških ekip kar 10 inozemskih. Prijavo so že poslali: Italija, Luksemburg, Francija, Avstrija in Tržaško ozemlje, pričakujejo pa še prijavo Anglije, Norveške, Finske, Danske, Svice in Holandske. Tako bo verjetno sodelovalo na tej veliki tekmi kar 250 kolesarjev, mehanikov, spremljevalcev in drugih.

Tudi tržaški kolesarji, ki so na lanski III. okrožni dirki po Hrvatski in Sloveniji dosegli ogromen uspeh, so se začeli resno pripravljati. Tako je tržaški Velo Club organiziral za nedeljo kolesarsko dirko okoli Opčin. Ta dirka bo prva preizkušnja za naše kolesarje. Po doseženih rezultatih bo tehnična komisija izbrala najboljše za sesto-

vo tržaške reprezentance. Start bo na Opčinah, od koder bo potem dirka na progi Via Nazionale, Fernetiči, Repentabor, Opčine. To progo bodo morali dirkači preteči 15 krat z razliko, da bodo pri 8. in 15. krogu podaljšali progo z Opčin v Trebče, Bazovico, Cave Faccanoni ter Opčine. Proga je dolga 176.900. km.

## Prva mednarodna veslaška regata na Bledu

V nedeljo bo na Bledu prvo mednarodno veslaško tekmovanje. Blejsko jezero nudí za take prireditve res idealne pogoje. Voda je mirna, dolžina jezera pa dopušča olimpijsko progo na 2000 metrov. Po jezeru bo postavljenih 5 vzporednih prog, ki bodo med seboj vidno ločene z vrhovi. Vsaka proga je obložena z zastavicami v višini 3 metrov. Poleg tekmovanja, ki bo razdeljeno na 11 tekmovalnih točk v presledkih po 20 minut, bo dopoldne še parada dela gozdarskih delavcev. Od inozemskih tekmovalcev so se prijavili Francozi, Avstrijci, Svica, pričujejo pa še prijavo Italijanov. Prijavo so poslala veslaška društva: Zürich Regataverein 12 tekmovalcev, Société nautique iz Geneve 4, Club nautique iz Vichya 4, Albatros iz Celovca 14 in avstrijska zvezna reprezentanca z Dunaja 20 veslačev.

Na kolesarski dirki Giro d'Italia še vedno vodi Švicar Koblet v 31:55 pred Bartalijem (31:54), Martinijem (31:71) in Kublerjem (31:74) itd. Ti rezultati so s torkove etape Ferrara - Rimini.

## Montebello B prvak

V nedeljo je bilo po 3 mesecih tekmovanja zaključeno nogometno mladinsko prvenstvo. Tega dne sta se srečali samo še mladinski moštvi Dijakov in Proseka. Tekma se je končala z zmago Dijakov 2:1.

V tem prvenstvu se je izkazalo nekaj nadarjenih mladih igralcev, ki bodo v drugi sezoni že verjetno igrali v boljših ekipah najvišjega prvenstva. Tega uspeha so veseli mladi igralci sami, zadovoljni pa so tudi organizatorji. Mladi tekmovalci, med katerimi je marsikdo prvič igral v nogometni opremi, so pokazali precej borbenosti in smisla za sport, pa tudi disciplino je bila pri večini pohvalna.

Mladinski prvak je postal Montebello B, ki si je v 10 tekmah pridobil 8 zmag, eno igro je izgubil, eno pa igral neodločeno. Dobil je tako od 20 možnih točk kar 17. Za njim zaostaja le z eno točko Olimpija, tretje mesto pa je zasedel Skedenj z 12 točkami. Pri teh igralcih pa moramo na žalost ugotoviti nediscipliniranost, zaradi katere so izgubili marsikatero dragoceno točko, sicer bi njih uspeh bil veliko boljši. Ostale enajstotice kot Opčine B, Prosek, Polet, Sv. Ivan, Dijaki, Koštalunga in Bazovica so bile sestavljene iz mladih igralcev, ki so verjetno po večini prvič igrali na pravem igrišču in imeli proti sebi enakovredne ali celo močnejše sotekmence. Dali so iz sebe vse, kar so mogli in česar niso dosegli letos, jim želimo, da bodo v prihodnji sezoni.

Na zadnje mesto se je plasiralo moštvo Dinama, ki žal kljub svoji dobri volji ni moglo doseči niti ene same točke. Ta neuspeh pa jim ne sme vzeti poguma, nasprotno, na igrišču morajo priti prihodnjič še bolj pripravljeni in se boriti tako dolgo, da bodo dosegli tudi prva najboljša mesta.

### LESTVICA

|              |    |   |   |    |    |    |    |
|--------------|----|---|---|----|----|----|----|
| Montebello B | 10 | 8 | 1 | 1  | 34 | 15 | 17 |
| Olimpija     | 10 | 7 | 2 | 1  | 34 | 12 | 16 |
| Skedenj      | 10 | 5 | 2 | 3  | 25 | 18 | 12 |
| Opčine B     | 10 | 5 | 1 | 4  | 24 | 18 | 11 |
| Prosek       | 10 | 5 | 1 | 4  | 18 | 15 | 11 |
| Polet        | 10 | 5 | 1 | 4  | 22 | 22 | 11 |
| Dijaki       | 10 | 3 | 3 | 4  | 30 | 39 | 9  |
| Sv. Ivan B   | 10 | 4 | 1 | 5  | 23 | 34 | 9  |
| Koštalunga   | 10 | 4 | 0 | 6  | 28 | 28 | 8  |
| Bazovica     | 10 | 2 | 0 | 8  | 7  | 25 | 4  |
| Dinamo       | 10 | 0 | 0 | 10 | 5  | 35 | 0  |

## I. kolo jugoslovanske lahkoatletске lige

V Ljubljani je bilo v nedeljo I. kolo zvezne atletske lige ženskih ekip. Enotnosti iz Ljubljane in Spartaka iz Subotice, Ljubljancanke so z velikim uspehom premagale žensko ekipo iz Subotice; dosegle so 12.333 točk, Spartak pa 11.546 točk.

V Celju so se v prvem kolu srečala moštva Kladivarja, zagrebske Mladosti in Proleterja iz Osijeka ter ženski ekipi Kladivarja in Crvene zvezde. Doseženi so bili prav dobri rezultati, posebno se je izkazal v troskoku član Kladivarja Zagore, ko je skočil z najnižjim prestopom 14,58 m. Postavil je s tem rezultatom nov državni rekord. Kot ekipa je zmagala Mladost z 28.517 točkami, drugi je bil Kladivar, tretji pa Proleter. Od ženskih ekip je bil prvi Kladivar z 12.045 točkami pred Crveno zvezdo.

V Zagrebu so v tekmovanju nastopili atletski Enotnosti, Spartaka in Zagreba. Prvi je bil Zagreb z 27.727 točkami pred Spartakom in Enotnostjo. Od ženskih ekip so zmagale atletinje Mladosti z 12.360 točkami.

V Beogradu so se v I. kolu pomerili Partizan, Crvena zvezda in tekmovalci državnega instituta za fizikulturo. Zmagal je Partizan (30.087). Bil pa je dosežen tudi nov srbski rekord v teku na 5000 m. v času 14:58,8, ki ga je postavil Ilić.

\*\*\*

Atlet univerze v Yale (ZDA) Jim Fuchs je izboljšal svoj (svetovni) rekord (17,79) in postavil izreden rezultat 18,904 m.

Na atletskem tekmovanju v Budimpešti je Imre Nemeth postavil nov svetovni rekord v metu kladivara, ki ga je vrvel 59,38 m. daleč. Prejšnji rekord, ki ga je postavil lani je 59,57 m.

V hokeju na kolesčkah je v finalni tekmi za svetovno prvenstvo Portugalska premagala Italijo 5:4:1.

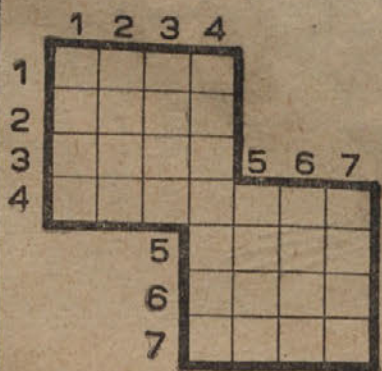
# UGANKA ZA BISTRE GLAVE

## SATOVJE



1. utrinek; 2. kovinska ptica; 3. družba okoli mize; 4. obl. glagola jokati; 5. prebivalec Kala; 6. zastanek; 7. beneško-slovenski pesnik.

## KVADRATNA DVOJICA



Vodoravno in navpično:

1. del glave; 2. pokrajina v Jugoslaviji; 3. živinče; 4. kamen; 5. reka v Srbiji; 6. veter; 7. žarek.

## ZEMLJEPIŠNA BESEDNICA

LE HAVRE, MENORCA, HELIKON, VINTGAR, BENECIJA, MAKARSKA

Iz gornjih besed vzemi po tri zaporedne črke in sestavi z njimi slovenski pregovor.

## POSETNIKA

DR. V. N. ZIKA

Kaj je poklic tega tovariša?

## REŠITVE KRIŽANKA

Vodoravno: 1. Gregorčič; 2. slap - Marjan; 3. slak - mast - dan; 4. os - Reka - grb; 5. tura - urar; 6. enota - breme; 7. noga - Arad; 8. Iva - Oton - ki; 9. oje - oven - Senj; 10. Aladin - lopa; 11. akademija.

Navpično: A. Slovenija; B. glas -

novela; C. zrak - toga - akt; C. ep - ruta - oda; D. mera - Ovid; E. omaka - Atene; F. rasa - bron; G. Crt - uran - li; H. lili - gred - soja; I. Cadram - Kepa; J. Nabrežina.

## VERIGA

Veriga: kapica, carina, nasipi, piloti, tirani, nikoli, livada, darilo, ločila, lastovka.

## LJUDSKI TEDNIK

Odgovorni urednik

KAVS FRANC

Tiska z dovoljenjem AIS-a  
Tržaški tiskarski zavod  
v Trstu, ulica Montecchi 6

Rokopisi se ne vračajo





## OD BESED - K DEJANJEM

Pred dnevi je govoril v Vidnu sam italijanski vladni presečnik De Gasperi in se ves cedil od izrazov prijateljstva in bratstva s slovenskimi sosedi. Skoraj v istem hipu pa je fašistična drha napadala Slovence, ki so prišli pred De Gasperija manifestirat za osnovne pravice in protestirat proti terorju.



Svetopisemski pregovor: Naj ne ve levica, kar dela desnica

## SVETO LETO IN VOLITVE

Iz Rima javljajo: V parlamentarnih krogih se širijo glasovi, da se administrativne volitve, ki so določene za letošnjo jesen, ne bodo vršile. Vatikan je namreč pritisnil na De Gasperijevo vlado, naj volitev ne bo, dokler traja sveto leto, ker imajo ob volitvah levčarske stranke priliko, da razvijejo svojo propagando, ki bi gotovo kvarno vplivala na množice romarjev, ki bodo predvidoma obiskali Rim in Italijo. Druge vesti javljajo, da je že sklenjena stvar, da se volitve letos ne bodo vršile. Vrinja se vprašanje: Kdo prav za prav vlada danes v Italiji?

## Med vrstami

**Prijateljska roka.** Dne 4. t. m. je bil De Gasperi na obisku v Vidnu in je seveda govoril svojim zbranim pristašem. Ker je meja prav blizu, se je spomnil, da je onkraj meje sosed, ter je nanj naslovil tele besede: «Pripravljeni smo podati roko, da se tako spomnimo, da smo bratje in pa tudi da damo zgled Evropi, kako je treba skrbeti za obnovo».

**Med vrstami:** Prav vidimo v duhu De Gasperija, kako steguje svojo roko tja proti Triglavu. Ali ne bi bilo pametno, vsaj za začetek, če bi to roko spustil nekoliko navzdol, tako da bi zadela naravnost v Slovensko Benečijo, kjer tudi bivajo Jugoslovani, ki so tako krvavo potrebni kakega dokaza o bratstvu in obnovi? Ali je prav, da drugemu ponujaš kravato, ko imaš sam — raztrgano srajco?

**Sveto leto** se bo podaljšalo. Pojavljajo se glasovi in predlogi, da bi se sveto leto podaljšalo do Velike noči 1951. V določenih krogih celo pravijo, da bo leto 1952 spet proglašeno kot «sveto leto» v počastitev stoletnice proglasitve brezmadežnega spočetja.

**Med vrstami:** Svet je res grešen, toda vprašanje je, če so ravno «sveta leta» pravo zdravilo za to. Ali ne dišijo vsi ti predlogi bolj po tisti maniri, ki jo imajo podjetniki pri gospodarsko slabo uspelih

predstavah in ki nato javljajo, da se bo ta in ta prireditev ponovila — «na splošno zahtevo»?

300.000 ezulov? Italija nima svojih skrbi, zato se splošno zanima za istrske ezule. Nedavno je v Rimu nek govornik pred izbranim občinstvom trdil, da je v Italiji 300.000 istrskih ezulov. To število bo sedaj ponavljali po listih, v knjigah, resolucijah, v parlamentu, do neskončnosti.

**Med vrstami:** Po ljudskem štetju, ki ga je leta 1926 opravila fašistična vlada, je imela Istra tedaj 294.492 prebivalcev. Od teh je treba odšteti okroglo 70.000 prebivalcev cone B, ki so na licu mesta; kajti če bi bila cona B prazna, kdo bi pa bil potem preganjan? Ostalo, bi v Istri še 224.492 prebivalcev. Če bi se vsi ti izselili, bi še davno ne dosegli števila 300.000! — Da, da! Ezuli so danes politična valuta in sledijo torej usodi vseh valut. Ena lira iz leta 1926 je danes vredna najmanj 10 lir. Torej: En istrski Italijan iz leta 1926... ita, pa pridemo na 300.000. Se premalo je!



piše

## JUCI

Toplo se ti zahvaljujem, ljuba Pepa, za novice s kominformovske parade v Sv. Križu. Saj resnice

bi drugače ne seznama. Kajti ako vzameš v roke «Delavca» tako kot «Delo», da sta le še za otroke

se takoj lahko prepričaš. Saj ti zlomkovi desnači ne povejo ene resne. In ni čudno. Pohajati,

zrasli v laških vzgajališčih, to so mojstrski lažniki, ki prikazujejo dogodke vedno v taki pač obliki

kakor njim se zdi primerno. Pa pustiva to, Pepina! Drugič rajši mi sporoči, daj «Madonna pellegrina»

bo prenehala z obhodi in z oviranjem prometa. Jaz, kot veš, sem sama verna ter še skozi dolga leta

molim zase in za druge kakor vsaka verna žena. Toda pot, ki jo ubira Vatikan, ni več pošlena,

kajti kdo izmed kristjanov, naj v iskrenost še verjame, ko z Marijo svečniki takšne uganjajo reklame,

Saj jih čuješ ob večerih: vpisejo ko jesiharji, se jezijo nad sprevedom kakor planšarski ovcari,

ko ravnaajo svoje črede. Kam nas bo vse to dovedlo res ne vem, Pepina moja. Bržkone še bolj bo zmedlo

nekateri, ki še itak se odmikajo od vere, kajti tudi tu je treba spoštovati neke mere.

Pa naj bo za danes, Pepa. Težko pišem zadnje čase, kajti dela je čez glavo v hiši. In na vrtu rase

zelenjava že bohotno ne da bi jo kdaj opleta. Oglasila se bom zopet, čim bom nekaj časa vjela.

## Slamnatim buticam pri kominformovskem «Delu»

V svoji zadnji številki piše kominformistično Delo v enem izmed svojih bedastih člankov tele vrstice: «Boljšega odgovora pač ni mogel dati na titofašistična blebetanja, češ da pomeni imenovanje guvernerja prvo stopnjo priključitve vsega STO Italiji.» (Te besede se nanašajo na neke Sforzove izjave).

Vsekakor je treba pozabljivim buticam pri «Delu» oživiti spomin na izjave njihovega italijanskega doglavnika Pajetta glede pomena imenovanja guvernerja, zato prav za njih ponatiskujemo iz Unifi izjave:

**PAJETTA:** «Già, ma l'annessione non c'è stata! La verità è che con la nomina del governatore e l'evacuazione delle truppe si sarebbe realizzata una situazione che avrebbe aperto la via alla successiva annessione del territorio all'Italia.

No lepo se bo zahvalil Pajetta mazačem pri Delu, ko mu odrekajo zasluge prvobornika za priključitev Trsta k Italiji.

Toda je že tako, da sami ne vedo več, kako in kaj bi počeli, da bi se pred Slovenci pokazali kot zgovorniki slovenskih interesov, pred gospodarji pa zagovorniki priključitve Trsta k Italiji. Slamnat butice pri Delu, celo Kraški burji se smilite pri tej vaši suženjski roboti.

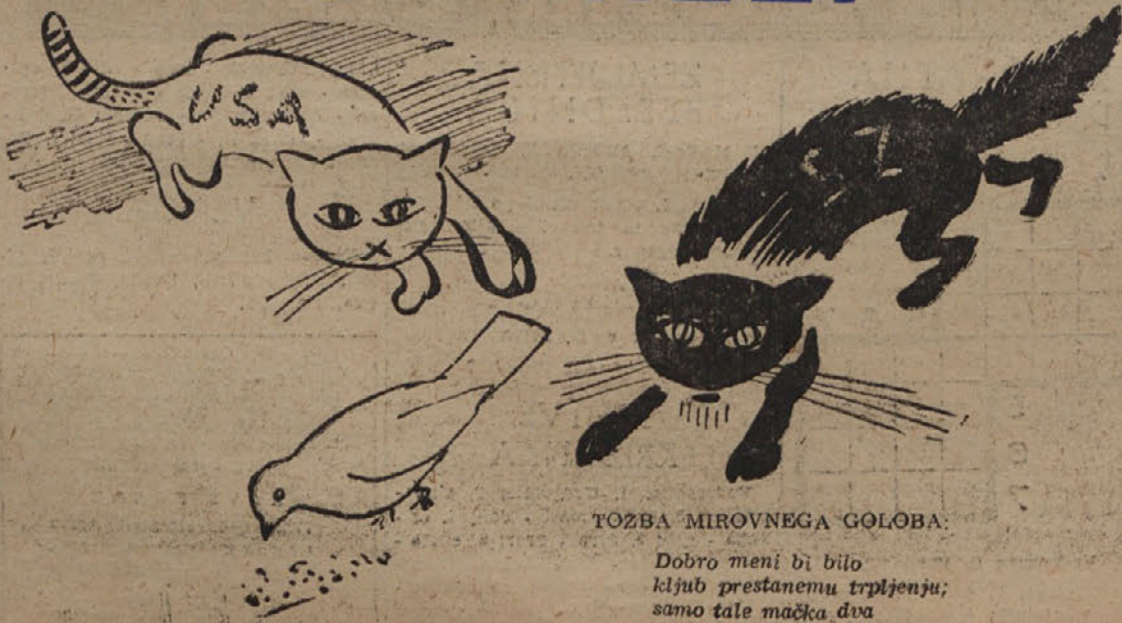
## STARI GRAMOFON

V tržaškem občinskem svetu se je med debato o con B najbolj odlikoval kominformistični svetnik Gombacci, bivši fašistični «fedele milite» in sedanjí kominformistični «fedele milite».



Ce Vidali me navije govorim kot star fašist ploščo novo vame vtakne prej fašist — zdak komformist

## NA PREŽI



TOZBA MIROVNEGA GOLOBA:

Dobro meni bi bilo kljub prestanemu trpljenju; samo tale mačka dva strežeta mi po življenju.

## Romarji - reveži

Romar in revež je skoraj isto. Pravi romar se preživlja od milodarov, v kolikor se sploh ne posti in dela pokoro za svoje grehe. Tak revež je gotovo tudi portugalski kardinal primas Manuel Gonzales Grueira, ki je te dni priromal v Rim.

Ko je namreč dospel v Rim, je bil prvi njegov korak ta, da je prijavil izgubo kovčega, v katerem je imel 4 milijone, in ki ga je bil pozabil v vagonu. Policija se je hvalevredno potrudila in uspelo ji je da je kardinalovo revščino našla in mu jo izročila.

Rimljani so poredni in so se tej revščini primerno muzali. Toča dobili so od merodajnih krogov odgovor: «Kaj pa pomenijo 4 milijoni pri današnji šibki valuti?»

Pravilno! Saj gre za pravo bagatelo, katero n. pr. srednji državni uradnik gladko zasluži z delom v kratki dobi — osmih let!